

glas dežele

December 2020, številka 12/XIII
Cena izvida je 4,34 €

Prva adventna nedelja je letos že 29. novembra.

Slovenija kot prezadolžene kmetije

Še vedno smo v objemu koronavirusa. V bistvu se z njim v Sloveniji spopadamo že od marca letos. Celotna kmetijska dejavnost je bila na začetku precej ogrožena zaradi zaprtja državnih meja, razen za hrano. Tako je vsaj mleko še naprej lahko potovalo v Avstrijo, Italijo in na Hrvaško. Ampak to odprte meja za hrano je sprožilo tudi nasprotni tok in je k nam prihajala spet vsa hrana, skoraj tako kot prej. Velika pričakovanja o dobri prodaji doma pridelanega, vsaj za meso in zelenjavo, so se sesule kot hiša iz kart. Trgovci imajo namreč sklenjene dolgoročne dogovore, ki jim zagotavljajo redno oskrbo preko celega leta. Tako je slovensko blago spet prihajalo na police bolj kot nuja in predvsem kot vaba za potrošnika, ali če tega ni bilo mogoče dobiti v tujini. Le pri zgodnjem sadju so bile razmere bolj ugodne za pridelovalce, saj nam ga ni uspelo pridelati toliko, kot bi ga lahko prodali. V tradicionalnih izvoznih zaradi omejitve gibanja niso uspeli dobiti dovolj sezonskih delavcev iz manj razvitih delov Evrope za pobiranje pridelkov. Uvoz je bil torej omejen. Mnoge kmetije zato niso imele težav s prodajo jagodičevja, češenj, marelic, breskev, zgodnjih vrst jabolk in hrušk, pa tudi zelenjave. Vse, kar je bilo pridelano ekološko, pa je bilo marsikje razprodano vnaprej. Tudi nekaterim kmetijam, ki predelujejo mleko in meso, je poleti uspelo prodati veliko večino izdelkov. Ampak vedeti moramo, da so to manjše kmetije, ki v resnici predelujejo le tisto, kar pridelajo same.

Koronavirus in vladni ukrepi kot tudi uvedba turističnih bonov (ljudje so šli v toplice, na kmetijah pa so se oskrbeli z dobrotami) so pomagali enemu delu kmetijstva. Razmere so mnogo Slovencev pripravile do tega, da so ostajali doma in spoznavali lepote Slovenije. Tako se letos na podeželju marsikje lahko pohvalijo z odlično prodajo domačih pridelkov in izdelkov.

In medtem ko so nekateri dobro šli preko krize zaradi zaprtja turističnih potovanj v tuje dežele, se je pri pridelavi na velikih površinah in pri velikem številu živali za vzrejo mesa zataknilo. Slovenskega goveda niso odkupili pravočasno, pa tudi zelenjava je bila marsikje le za podor. Kriza se je odrazila na ekonomsko najbolj usposobljenih kmetijah, opremljenih s sodobno opremo in naravnanih na čim nižje stroške. Pomoč, ki so jo kmetje dobili zaradi izgube dohodka in nato oktobra še 100 evrov na glavo goveda, je nekakšen obliž. Ampak vsi vemo, da takšna pomoč ni razvojni prihodek in ne pokriva izgub. Te pa se v kmetijstvu iz leta v leto povečujejo in nalagajo. Kmet lahko še tako obrača in stiska, slej ko prej zapade v krog, ko mesečni prilivi ne pokrijejo več vseh obveznosti zaradi prenizkih odkupnih cen. Stroški niso samo voda in elektrika, pač pa tudi nepredvideni lomi strojev, nenačrtovan klic veterinarju, če pride zraven še kakšna delovna nesreča, je »vrag na kup nanesel že toliko slabega«, da lahko kmetija zaide v resne finančne težave. Vse to dodatno rušijo trgovčev »monopol«, šibek združni sistem, nepovezanost kmetov, to, da vlada ne sme omejevati in pogojevati poslovanja in trženja, nazadnje pa še šibka kupna moč potrošnika. Kmetje garajo do onemoglosti, plačilo pa ni sorazmerno količini dela in kakovosti. Pri nas pač kmeta ne plačamo po vrednosti, ampak toliko, kot mu damo. Na drugi strani pa imamo delovno ljudstvo – ki tudi ni plačano tako, da bi lahko dostojno živelo in bi lahko po »pravični« ceni plačalo kakovostne, doma pridelane izdelke. Glede na poglobljanje epidemije, podaljševanje omejevanja mnogih dejavnosti, pa se nam v prihodnosti ne piše prav dobro. Prisilno »ležanje na kavču in gledanje televizije« namreč ne bo prineslo dohodka. To je za nekatere kot zapor! Tudi vladni paketi pomoči ne bodo odpravili socialnih in duševnih stisk ljudi, ki bodo ostali brez dela in dohodkov. In v nadaljevanju vedite, da bomo vse to plačali mi, državljani Slovenije, saj se bo država v naslednjih dveh letih zadolžila za skoraj 11 milijard evrov, torej toliko, kot je letni proračun države. Sicer nisem prav dobra v matematiki, ampak glede na izgubljena delovna mesta, zapiranje manjših podjetij, zapiranje tujih predstavništev in s tem odpuščanje ljudi, pa tudi brez računanja vem, da tonemo v začaran krog »prezadolžene kmetije« (beri države).

Darinka Sebenik

Vsebina

- 2 Pogovor z Romanom Žveglíčem, novi predsednik KGZS
- 3 Vesti Slovenija
- 4 Novo v CBS
- 5 Naravna brezročnost goveda
- 6 Higiena in upravljanje krmilne mize
- 7 Zoonoze - govedo in ljudje
- 8 Josera uveljavljana v Evropi in v Sloveniji
- 8 Drevesno-pašna raba in njene ekološke značilnosti
- 9 Manj znana vrtnina: sladki komarček
- 10 Ekonomska učinkovitost ekstenzivne reje kuncev
- 11 Ekološko zatiranje rdeče ptičje pršice na perjadi
- 11 Gozdarski vitli (2. del)
- 12 Higiena in vpliv na zdravje živali in kakovost mleka
- 13 Uporabiti certificirana ali lastna, doma pridelana semena?
- 14 Prednosti in slabosti golosečnega sistema gospodarjenja z gozdovi
- 15 Invazivne rastline (2. del)
- 16 Naravna komunikacija s konjem
- 17 Adventni venček
- 18 Kulinarika: Pozimi si lahko privoščimo več mesa
- 19 Cene mleka in mesa v Sloveniji in EU
- 20 Kmetija Janeza Galjota, Lahovče

Pogovor z Romanom Žvegličem – novim predsednikom KGZS

Priredila Darinka Sebenik

KER NIMA ČUDEŽNE PALČKE, BODO MORALI VELIKO DELATI

Letošnje že šeste volitve v Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije (KGZS) so bile drugačne kot prejšnja leta. Če nič drugega, so **Cvetku Zupančiču podaljšali mandat za pol leta**. Koronavirus prinaša spremembe v vse pore našega življenja, tudi v sistem volitev. Volilna kampanja je bila letos precej bolj okrnjena, sploh ne tako intenzivna, pa vendar so se pojavili tudi novi, mlajši obrazi. To po eni strani daje upanje, da mladi ne želijo več prepuščati vsega svojim starejšim kolegom. Pa vendar so na koncu, ko so bili znani rezultati volitev, vodstvo zbornice dali v roke **57-letnemu Romanu Žvegliču** iz Stražišča pri Sevnici. Obiskali smo ga kar na njegovi kmetiji in se pogovarjali o njegovi viziji za delo zbornice v tem mandatu.

Ali ste bili presenečeni ob izvolitvi za predsednika Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije na konstitutivni seji?

Ne, sploh ne. Čeprav smo imeli zelo malo časa, pa smo pričakovali tesen rezultat, vendar v mojo korist.

Ni bilo velikega umazanega lobiranja?

Z moje strani ne, drugih zadev pa ne bi komentiral.

Kdaj ste sprejeli odločitev za kandidaturu, saj je bilo v javnosti veliko imen še teden dni pred konstitutivno sejo?

Odločili smo se v sredo, v ponedeljek pa je bila seja. Predlagatelji so me poklicali, čeprav prej sam o tem sploh nisem razmišljal. Priznam, da sem se odločil na hitro, vendar sem jim povedal, kako na zadevo gledam, ter da je na prvem mestu interes članov zbornice, ne pa, katero funkcijo bo kdo imel. Kot predsednik bom zastopal interes vseh – tudi malih kmetov. Imamo namreč velik problem. Člani zbornice so vsi, tudi mali kmetje, nekateri pa nanje gledajo, kot na ne bodi ga treba. Ker kot predsednik nimam čarobne palčke, s katero bom zamahnil in spremenil zadeve, bo treba veliko delati. Potrebno bo veliko usklajevanja, da najdemo pravo mejo med velikimi in malimi, saj zemljo obdelujemo vsi. Pri tem bomo morali še s posebno skrbjo gledati na kmetije na območjih z omejenimi dejavniki

(OMD). Te se zelo težko znajdejo na našem trgu, ki v bistvu ni trg, je nekakšno razsulo. Morali bomo pomagati pri povezovanju z različnimi skupinami, s poslovnimi subjekti in potrošniki.

Zelo dobro ste opisali trg. Razmere zaradi covid-19 so razkrile vse slabosti slovenske neorganiziranosti. Slovenski pridelki so običajno zadnji, ki pridejo na police. Cene so pa take, da kmetu vzame voljo.

En pregovor pravi: »Če se že moraš s kom okoriščati, se daj z daljnim, z bližnjimi pa si pomagaj.« Pri nas pa je žal ravno obratno. Okoriščajo se z bližnjim, da lahko tujo robo plačujemo dražje.

Menite, da je problem v tem, da ni nobenega velikega trgovca Slovenca?

Problem ni v narodnosti trgovca, ker vsak išče najkrajšo pot do čim večjega zaslužka. Problem je, ker so nas vzgajili v zaprtem sistemu in smo hodili po riž, čokolado in prašek v tujino. Navadili smo se, da je vse, kar je tuje, boljše. To nam je ostalo v glavi. Čeprav je danes ravno obratno. Potrošnika pa žal nismo znali naučiti, da s tem, ko kupuje slovensko, pomaga posredno slovenski industriji, zmanjšuje ogljični odtis in lažje dosega večfunkcionalnost kmetijstva. V tujini trgovec plača domačemu kmetu več, da sploh dobi blago. Torej ni problem v narodnosti trgovca, pomembno je, da kupec zahteva »slovenski šnicl«.

Na prvem mestu so najbrž pričakovanja za zvišanje cen? Ali kot KGZS sploh lahko vplivate na oblikovanje cen?

Res so pričakovanja o zvišanju cen, kako to doseči, pa nimamo formule. Če bi bila, bi bila zadeva enostavna. Vendar sama zbornica ne more vplivati na oblikovanje cen, to je v rokah odkupovalcev. Kje vidim problem – kmet nikoli ne more postavljati cene. Ko prodaja mleko, meso, zelenjavo mu odkupovalec reče: »Po toliko ti plačam, sicer grem drugam!« Ko pa nekdo pride s storitvijo do kmeta, na primer popravilo stroja, mu takoj pove ceno. Tako da kmet nima možnosti postavljati svoje cene, razen manjšine kmetov, ki tržijo neposredno. Vendar se morajo tudi oni postaviti v zastavljeni okvir na našem trgu. Res pa je, da lahko zbornica s svojo široko mrežo in velikim številom članov nekaj naredi. Na žalost zbornice ne jemljejo za svojo, to lahko povem zato, ker je zelo nizek odstotek volilne udeležbe. Imamo 103.000 članov in z družinami vred to predstavlja četrta milijona prebivalcev. To je ogromna moč, ki se je sploh ne zavedamo – vendar je nekam izpuhtela. Ampak s pravo mero povezovanja upam, da nam bo ta potencial moči uspelo vzpostaviti.

To pričakujete kot nekdanji predsednik Sindikata kmetov Slovenije?

Ne, to je naša naloga v tem mandatu, saj to pričakujejo od nas tudi tisti člani, ki niso šli na volitve. To moramo narediti, sicer bomo na koncu lahko rekli, da nismo naredili nič. Dvigniti ugled, zbuditi članstvo in dati kmetijstvu vlogo in mesto, ki mu pripada. V tujini je običajno kmetijski minister iz velikih strank in po teži funkcije takoj za predsednikom vlade in finančnim ministrom. Stranke se borijo za ta resor. Pri nas ga ima običajno najmanjša koalicijska

stranka, tako da nima neke velike politične teže pri odločanju.

Ali ni ravno v času ministrovanja dr. Aleksandre Pivec kmetijstvo pridobilo na ugledu in je imelo večjo veljavo v javnosti?

Ne bi o ministrici, ki je ni več, ker si z njo ne moremo več pomagati! Ne morem reči, da ni poskusila. Je, ampak žal še vedno ostajajo osnovni nerešeni problemi.

Torej bo veliko dela za zbornico! Spoznali ste delovanje zborničnega urada, kmetijskih zavodov, svetovalne službe. Kakšne bodo naloge ali spremembe?

Sestavo in sistem delovanja sem v grobem že poznal, saj sem bil svetnik, zdaj se spoznavam podrobneje. Pregledati moramo, kje bo treba kaj dodelati, spremeniti in narediti strateški načrt delovanja. Osebnost sem sicer precej energičen in hitro reagiram, ampak nikoli na »hokruk«. Stvari bo treba razmisliti.

Mislite, da bo šlo počasi, ker ste v bistvu sindikalist? Na TV ste izjavili, da boste legalist? Človek gre težko prek sebe.

To je res, človek gre težko prek sebe, ampak v kmetijstvu ljudje nismo tako različni. Lahko sicer delujemo različno, cilj pa je vedno isti – spoštovanje kmetstva in primeren standard zanj. Če pogledamo zgodovino, se kmetije nikoli niso razvijale enako hitro in po enaki poti, vedno so bila odstopanja. Moramo pa postaviti dober splošni okvir, da ne bo razvoj prepuščen zgolj iznajdljivosti posameznika.

Glede vlaganj v razvoj kmetijstva se je do zdaj pokazalo, da ni skupne formule, ker mora vsaka najti svoj način, saj se mora umestiti v družbo in okolje? Sama opažam, da je kmetija zelo individualno delo – svoje podjetje, svoja celica.

To je normalno in v Sloveniji imamo od vrhunskih kmetij, do popolnoma ekstenzivnih. Zato moramo spremljati dobre prakse doma in v tujini, kako se zadeve odražajo v praksi, kaj je mogoče poenostaviti, kako doseči zmanjševanje stroškov ... In včasih ni treba v tujino, mogoče samo v sosednjo vas, da dobimo dober primer ali idejo. Ob vsem tem se moramo zavedati, da bo število kmetij še upadalo, kar je normalno, saj moramo povečati strukturno posest. Zemljiška politika je sicer stvar vladajoče politike, ampak na zbornici jih moramo opominjati tudi na to področje. To je vroč kostanj, ki se ga vsi izogibajo. Problem posestne razdrobljenosti je zelo velik in že to, da imamo 413.000 lastnikov gozdov in prek 200.000 lastnikov kmetijskih zemljišč je zgovoren sam po sebi. Tako imamo veliko članov zbornice, kmetijskih gospodarstev, in veliko subvencijskih vlog na hektarje in na število prebivalcev. Tu smo ostali na ravni prejšnje države.

In tako nizko samooskrbnost!

Saj v določenih zadevah smo dobri – mleko, meso. Res pa je, nikoli ne bomo samooskrbni. Tudi kmetije, ki so samooskrbne, so nekakšni »komunalci«, ki marsikje vzdržujejo krajino. Ampak bodimo si na jasnem: moja generacija to še počne, naslednja pa ne bo več. Mlajši, na malih kmetijah, danes hodijo v službe, in dokler imajo starše, ki grede zjutraj v hlev in vse postorijo, oni poprimejo za delo, ko se vrnejo. Ko bodo morali zjutraj pred službo sami v hlev, bodo odnehali. To so stvari, ki se bodo zgodile in prav je, da tega ne prepustimo stihiji, pač pa jih usmerjamo.

In kje vidite tu vlogo in možnost zbornice, ni to bolj delo za kmetijskega ministra?

Vse to je res naloga, ki bi si jo lahko naložil, če bi bil kmetijski minister ali vlada. Je pač tako, da se na nogomet in kmetijstvo vsi spoznamo.

Šalo na stran, zagotovo imate vizijo, kako z zborničnim uradom in vsemi službami, ki ji pripadajo, izvesti načrtovano?

Za zdaj capljamo za zakonodajno in izvršno oblastjo. Oni pripravljajo zakone, potem pa mi dajemo pripombe in mnenja. Odločili smo se, da bo zbornica postala proaktivna, torej bomo mi dajali predloge in tudi sami pripravljali predpise ter jih dali na Vlado in jih potem usklajevati. Če bo treba, pa bomo kakšen zakon dali kar sami v proceduro, tako da bomo zbrali dovolj podpisov.

Ali boste kot predsednik naredili kaj sprememb? Zbornični urad namreč deluje, kot deluje!

No, na neki način res deluje, ampak če že vnaprej rečem, da se ne da nič narediti, je brez pomena, da sem se spustil v to delo. Upanje umre zadnje, ali kot je rekel Gregorčič v svoji pesmi Življenje ni praznik: *Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!* Napovedi o spremembah nikoli niso hvaležne, ampak brez sprememb ni sprememb, kajne? Logično je, da sestavljam ekipo, ki mi bo pomagala pri delu.

Odziv kmetov na vašo izvolitev?

Odziv kmetov in tudi druge javnosti je bil izredno pozitiven. Klice in čestitke sem dobival iz vse Slovenije, saj nisem nov obraz – reciva 20 let na kmetijski sceni. Vse to mi daje veliko zavezo in hkrati bojazen, ker so zadaj pričakovanja ogromna. To je po eni strani breme in moj cilj je izpolniti vsaj del njihovih pričakovanj. Tudi glede zemljiške politike, tako da bo treba spremeniti in vplivati na delovanje Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov. Meni je vzor francoski SAFER. Sicer ne bi imeli tako ostrih predpisov, deluje pa v korist kmetov. Slovenci smo zaljubljeni v to našo zemljo – znamo jo imeti radi, pa če je »huda«, boljša ali slabša. Vsi jo poskušamo izboljšati, po možnosti povečati posest in to predati nasledniku, če ga imamo. Tu smo dobri, nismo pa se naučili ekonomike.

Lastništvo zemlje je vendar identiteta naroda!

Saj, zato pa imamo toliko lastnikov. Ampak tako je tudi marsikje drugje.

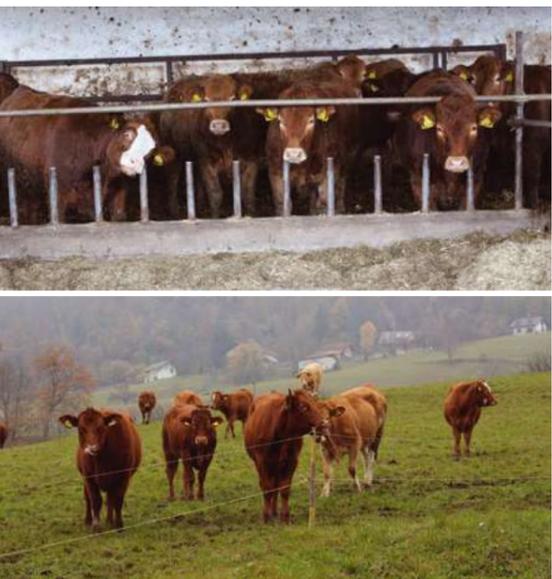
Nam lahko za konec predstavite še svojo kmetijo? In kakšni so načrti, saj bo delo v zbornici od vas zahtevalo veliko časa.

Tega se zavedam. Vzrejam bike pitance in ta čas jih imam 78, predvsem pasme limousine. Nekaj je tudi belgijsko-plave pasme. Kmetija obsega lastnih 15 ha kmetijskih zemljišč, 10 ha je v najemu in 10 ha je gozda. Dokler je bil oče še živ, sem vzrejal dojilje, lani pa sem se preusmeril v rejo bikov pitancev. Večino živali prodam preko KZ Sevnica, nekaj pa jih gre tudi v izvoz. V preteklosti smo imeli tudi do 15 plemenskih svinj, pa smo to rejo ukinili, ker nismo imeli dovolj njivskih površin za pridelavo krme. Spremenili so se tudi standardi in trg.

Zmanjšanje reje v tem trenutku ne pride v poštev, ker imam pripravljeno krmo za naprej. Letos bo sledil dokup predvsem telic, da bodo popasle te naše bregove. Za zdaj teče vse tako, kot sem letos načrtoval, za naprej pa bo treba zmanjšati ali pa drugače organizirati.

Kaj pa, če bi jo predali bratu Marjanu?

Ne, on pa ni za kmetijstvo. Je bil predviden za prevzem kmetije in se je tudi šolal za to. Sam sem hodil v šolo za strojnega ključavničarja, a sem na koncu jaz prevzel kmetijo. Bratov sin živi na Slovaškem, hčerka je v Kočevju, sestra Dragica ima eno hči ilustratorko, ki živi in dela na Škotskem, druga pa je kiparka. Tako pač je in nikoli ne vemo, kaj bo! Tudi moja nova funkcija ni večna. V vasi pa tudi ni nikogar, ki bi ta čas prevzel delo na moji kmetiji, saj tu stalno živiva samo še midva z mamo Marijo.

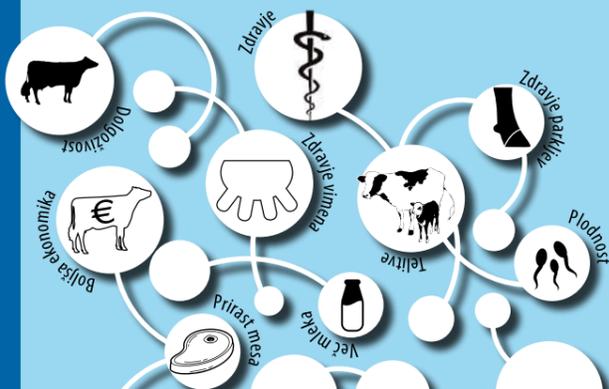
GloBAP program za načrtovanje parjenja

- optimalni bik za vsako kravo
- hitrejši genetski napredek črede

Naj parjenje najboljših krav ne bo več le srečno naključje!

Info: 051 689 545

Fiber-G 21

(pšenični otrobi z glutenom)

Fiber-G 21 je novo, zelo kakovostno krmilo iz Agrane, ki nastaja kot stranski proizvod v tovarni škroba ob proizvodnji pšeničnega glutena in bioetanola.

Cena: **0,192 € / kg**

Cene so FCO dostavljeno, brez DDV.

Informacije in naročila
GPZ z.o.o.: **01 721 88 41**, e-pošta: info@gpz.si

ActiProt®

Z BELJAKOVINAMI BOGATA KRMA!

Distribucija in prodaja:

GPZ z.o.o.

T: +386 1 721 88 41

e-pošta: info@gpz.si

www.gpz.si

Brez GSO

**NAJBOLJ
UČINKOVITO
BELJAKOVINSKO
in ENERGETSKO
krmilo v Sloveniji**

**AKCIJA
PROPILEN GLIKOL
-3 %**

PROPILEN GLIKOL

V ponudbi imamo dodatek za preprečevanje ketoz v prehodnem obdobju in v prvem tednu laktacije.

Več informacij:

+386 1 721 88 41 / info@gpz.si

VESTI IZ SLOVENIJE

Sanacijo gozdov, ki so jih poškodovale naravne ujme - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je v Uradnem listu objavilo 5. javni razpis za aktivnost Dela za odpravo škode in obnovo gozda iz Programa razvoja podeželja (PRP) 2014-2020. Za ta namen je razpisanih 2,55 milijona evrov nepovratnih sredstev. To je odprti tip javnega razpisa, kar pomeni, da se sredstva dodelijo le popolnim vlogam, ki presežejo vstopno mejo, do porabe razpisanih sredstev. Pri merilih za izbor se upošteva vrsta del, s katerimi se upravičenec prijavlja na razpis, stopnja poudarjenosti funkcij gozda ter potencialna nevarnost za širitev podlubnikov in bolezni.

Razpis zajema naravne ujme (žledolom 2014, vetrolom 2017, vetrolom 2018, prenamnožene populacije podlubnikov), ki so močno poškodovale slovenske gozdove. Cilji sanacije gozdov so: ohranitev proizvodnega potenciala gozdov na poškodovanih območjih, preprečevanje sekundarne škode na nepoškodovanih drevesih zaradi podlubnikov in morebitnih drugih škodljivih organizmov ter ohranitev zagotavljanja ekoloških in socialnih funkcij gozdov na poškodovanih območjih. Do podpore so upravičeni stroški dela odprave škode in obnovo gozda zaradi žledoloma, ki so nastali po 30. januarju 2014, zaradi napada prenamnoženih populacij podlubnikov kot posledica žledoloma, ki so nastali po 15. maju 2015, vetroloma po 13. decembru 2017 in vetroloma v letu 2018 po 30. oktobru 2018 do vložitve vloge.

Višina razpisanih nepovratnih sredstev 5. javnega razpisa za aktivnost Dela za odpravo škode in obnovo gozda iz PRP 2014-2020 znaša do vključno 2.555.000 evrov, od tega:

- za sanacijo gozdov, poškodovanih zaradi žledoloma (sklop A) skupno 1.000.000 evrov;
- za sanacijo gozdov, poškodovanih zaradi vetroloma (sklop B) skupno 150.000 evrov;
- za sanacijo gozdov zaradi napada prenamnoženih populacij podlubnikov kot posledica žledoloma (sklop C) skupno 1.400.000 evrov in
- za sanacijo gozdov, poškodovanih zaradi vetroloma v letu 2018, skupno 5.000 evrov (sklop D).

Priznane vrednosti na enoto za posamezno delo odprave škode in obnove gozda ter stopnje javne podpore, ki so določene v Uredbi o ukrepih za sanacijo in obnovo gozda po naravni nesreči žledu med 30. januarjem in 10.

februarjem 2014 iz PRP 2014-2020 in Uredbi o ukrepih za sanacijo in obnovo gozda po naravni nesreči vetrolomu iz PRP 2014-2020. Stopnje javne podpore so odvisne od stopnje poudarjenosti ekoloških in socialnih funkcij gozda, ki so opredeljene v načrtih za gospodarjenje z gozdovi. Vnos vloge v elektronski sistem poteka od 14. decembra 2020 do vključno objave obvestila o zaprtju javnega razpisa na osrednjem spletnem mestu državne uprave in na spletni strani programa razvoja podeželja.

Vse nadaljnje in podrobnejše informacije glede pogojev in obveznosti lahko vlagatelji pridobijo v okviru INFO točke ARSKTRP, Zavoda za gozdove Slovenije, Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, ter na spletnih straneh Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP).

Izbrana kakovost za sektor drobnice ter za zaščito »mesa istrskega goveda - boškarina« - Kmetijsko je prejelo dve novi vloge, vlogo za priznanje označbe »izbrana kakovost« za sektor drobnice in vlogo za zaščito »mesa istrskega goveda - boškarina«, z zaščiteno označbo porekla.

Skupno vlogo za priznanje označbe »izbrana kakovost« z navedbo države pridelave in predelave sta na ministrstvo vložila Gospodarsko interesno združenje (GIZ) mesne industrije Slovenije in Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. Drobnica z označbo »izbrana kakovost« mora biti na paši najmanj 150 dni, čas transporta je omejen na največ 6 ur, ob morebitnem individualnem zdravljenju je predpisana daljša karenčna doba, krma pa ne sme vsebovati določenih posamičnih krmil. Sektor drobnice se tako pridružuje mleku, sadju in mesu (govedi, prašičev in perutnine), ki so že vstopili v shemo »izbrana kakovost« z navedbo države pridelave in predelave (Slovenija).

Vlogo za zaščito »mesa istrskega goveda - boškarina« / »meso istarskega goveda - boškarina« z zaščiteno označbo porekla so skupaj pripravili slovenski in hrvaški rejci »istrskega goveda«. »Meso istrskega goveda - boškarina« se lahko proizvaja le na območju istrskega polotoka, kvarnerskega otočja, na Krasu, Čičariji in na Podgrajskem podolju z južnimi obronki Brkinov, izključno od goveda pasme istrsko govedo. Prehrana goveda po osmih mesecih starosti temelji na voluminozni krmi (paši, senu), ki se praviloma pridelata na geografskem območju pridelave. Prehrano je dovoljeno dopolniti z močnimi krmili (žitaricami) do največ 20% celotnega dnevnega obroka (izraženo kot delež v masi suhe snovi vsebovane v krmi). Slovenija in Hrvaška sta do sedaj pri Evropski komisiji skupaj zaščitili že dva skupna proizvoda. To sta Istrski pršut / Istrski pršut z zaščiteno označbo porekla in oljčno olje »Istra« z zaščiteno označbo porekla. V postopku na ministrstvu pa sta še skupni vloge Slovenije in Hrvaške za zaščito Istrskega medu in Istrskega ovčjega sira. Zgoraj navedeni novi vloge ter dodatne informacije o shemah kakovosti, postopkih zaščite, zaščiteni proizvodih in certificiranih proizvajalcih so objavljene na spletni strani ministrstva.

Pripombe na objavljeni specifikaciji lahko pošljete na elektronski naslov gp.mkgp@gov.si ali po pošti na naslov Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Dunajska cesta 22, 1000 Ljubljana, in sicer najpozneje do petka, 18. decembra 2020.

Ener-G energija v prehrani prežvekovalcev

Ener-G je mešanica melase, obogatena z glicerolom za živalsko krmo. Ener-G ima vse prednostne lastnosti melase, poleg tega pa dodani glicerol zagotavlja izredno hiter vir energije.

Za kravo molznico v laktacijskem obdobju je odmerek Ener-G-ja **1-1,5 kg/kravo/dan**, isto velja, če krmimo goved za pitanje.

Ener-G je zlasti primeren za prehrano goveda, ker:

- visoka vsebnost sladkorja in glicerola zagotavljata hiter vir energije, kot nadomestilo za njeno pomanjkanje v zgodnji fazi laktacije,
- izboljša okusnost krme,
- povečuje ješčnost,
- ima pozitiven vpliv na sintezo mikrobnih beljakovin,
- povečuje proizvodnjo mleka,
- ima antiketogeni učinek in razbremeni jetra.

Informacije in naročila GPZ z.o.o.: **01 721 88 41**

E-pošta: info@gpz.si

AKCIJA

po najugodnejših cenah

1. 12. 2020 do 31. 1. 2021

**KMETIJSKI
REPMATERIAL**

Tel.: 01 721 88 41

E-mail: info@gpz.si

TECNOZOO

AGECON 4	- 15 %
FERTYL PLUS	- 10 %
YEAST SPRINT	- 15 %

JATA EMONA

Denkamilk-top S	- 8 %
-----------------	-------

PANVITA

MK-19, peleti	- 9 %
MK-SUPER-35, moka	- 9 %
GOV-4, peleti	- 9 %

GPZ redna ponudba

ActiProt

jumbo vreče, 1000 kg	249 € / t
----------------------	------------------

Fiber-G 21

jumbo vreče, 1000 kg	192 € / t
----------------------	------------------

Ener-G 20

melasa z 20 % glicerola, IBC	279 € / t
------------------------------	------------------

razsuto, min. 3 IBC	235 € / t
---------------------	------------------

Ener-G 10

melasa z 10 % glicerola, razsuto, min. 3 IBC	210 € / t
--	------------------

Ener-G 0

melasa z vinaso, razsuto, min. 3 IBC	169 € / t
--------------------------------------	------------------

DEHIDRIRANA LUCERNA

ekstra kakovost	258 € / t
-----------------	------------------

PROPILEN GLIKOL

1000 kg v IBC	1,84 € / kg	-3 %
---------------	--------------------	-------------

220 kg v sodu	2,04 € / kg	-3 %
---------------	--------------------	-------------

T-HEXX PUTTY

krema za parklje, 400 g	39,00 €
-------------------------	----------------

T-HEXX Dry Naturel

Tesnilo za seske za presušene krave, 1 l	94,00 €
--	----------------

Vrhunsko gnojilo

Info: 051 439 602

Vse cene so informativne, brez DDV. Pridružujemo si pravico do sprememb, če se cene spremenijo pri dobavitelju.

NOVO V CBS

Naročila in informacije 01 721 88 44, info@gpz.si

V R H U N S K A P O N U D B A

Črno-bela pasma

Progena bika

MEDON (Missouri × Galaxy)

Medona so uvozili iz Amerike kot zarodek. Zaradi njegovih **vsestranskih plemenskih vrednosti ga zelo pogosto uporabljajo**. Njegove posebej **dobre lastnosti so dolgoživost, izjemna količina mleka, korektno vime, odlično zdravje vimena in dolgi seski**.

SPV ima 146, PV € +1588, PV mleko 138, za količino mleka pa ima plemensko vrednost kar +2115 kg. Za količino maščob in beljakovin ima plemensko vrednost +106 kg. **Plemensko vrednost za zdravje ima 110**, posamezne lastnosti pa so: vime fit 107, parklji 105, digitalni dermatitis 110, reprodukcija 104 in metabolizem 110. **Plemenske vrednosti za funkcionalne lastnosti znašajo:** DLŽ 118, PL 93, SC 124, FITT 94, PTM 114, PGM 121, PTP 99, PGP 94, IZM 93 in TEM 102. **Plemensko vrednost za telesne oblike ima 117**, posamezne skupine lastnosti pa so: mlečni tip 110, trup 85, noge 111 in vime 125.

Velikost potomk je povprečna, prav tako tudi mlečni karakter. Globina trupa je plitvejša, prsna širina ožja in **križ** je nadgrajen in ožji. **Skočni sklep** – kot je zaprt, sklep pa je korektno oblike. Kot parkljev je povprečen. Smer stoje zadnjih nog je vzporedna, gibanje pa je zelo dobro.

Vime je zadaj zelo visoko, centralna vez zelo močna, dno je zelo visoko in pripetost pod trebuhom je zelo močna. **Seski** so daljši, spredaj so nameščeni povprečno, zadaj pa malenkost proti notranjosti vimena.

Cena 12,00 € brez DDV**SINCLAIR** (Shaw × Beacon)

Bik Sinclair izvira iz kravje družine Beacon Sambuca. Je zelo primeren za osemenjevanje

telic, prenaša odlično plemensko vrednost za plodnost, potomke pa so kompaktne krave, primerne za hleve s prosto rejo.

SPV ima 142, PV € +1360, plemenska vrednost za mleko znaša 132, za količino mleka +1206 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +95 kg. S +0,07 % povečuje vsebnost maščob v mleku. **Plemensko vrednost za zdravje ima 109**, posamezne lastnosti zdravja pa so: vime fit 105, parklji 103, digitalni dermatitis 103, reprodukcija 115 in metabolizem 105. **Plemenske vrednosti za funkcionalne lastnosti ima:** DLŽ 116, PL 117, SC 108, FITT 88, PTM 88, PGP 82, PTP 113, PGP 102, IZM 109 in TEM 107. **Plemensko vrednost za telesne oblike ima 115**, posamezne skupine lastnosti pa so: mlečni tip 75, trup 104, noge 113 in vime 119.

Potomke so malo manjše živali, v neizrazitem mlečnem karakterju, globina trupa je povprečna, prsna širina pa je zelo velika. **Nagib križa** je malenkost pobit, širina pa je povprečna. **Skočni sklep** je zaprt, sklep pa je zelo korektno oblike. Kot parkljev je nizek. Smer stoje zadnjih nog je vzporedna, gibanje potomk pa je zelo dobro. **Vime** je zadaj visoko, centralna vez je povprečna. Dno vimena je visoko, pripetost pod trebuhom pa je zelo močna. **Seski** so malenkost krajši ter zadaj bolj kot spredaj pomaknjeni proti notranjosti vimena.

Cena 12,00 € brez DDV

Genomski biki

HALIFAX P (Hotspot P × Kerrigan)

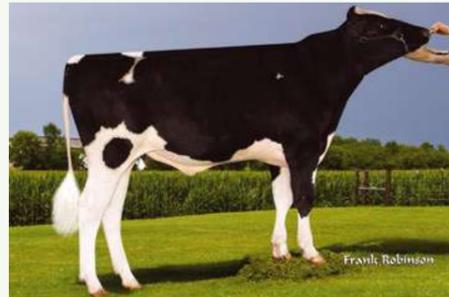
Bik Halifax P je eden od številnih potomcev **Hotspota P**, po materi strani pa izvira iz znane krave Wesswood-HC Rudy Missy EX 92. Ima odlično plemensko vrednost za **iztok mleka in je primeren za hleve z robotsko molžo**. Ima izjemne plemenske vrednosti za zdravje in funkcionalne lastnosti.

SPV je 158, PV € je zelo visok, kar +2532, PV za mleko znaša 148, za količino mleka +1233 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +137 kg. Vsebnost maščob in beljakovin v mleku povečuje, in sicer za +0,22 % maščobe in za +0,20 % beljakovine. **PV za zdravje ima 115**, posamezne lastnosti pa so: vime fit 109, parklji 118, reprodukcija 114, metabolizem 106 in digitalni dermatitis 119. **Plemenske vrednosti za funkcionalne lastnosti ima:** SC 101, DLŽ

center
bikovega semena

125, PL 119, TP 106, TM 104, IZM 115 in FITT 115. **Plemensko vrednost za robotsko molžo ima 121**. **Plemensko vrednost za telesne oblike ima 125**, posamezne skupine lastnosti pa so: mlečni tip 113, trup 112, noge 106 in vime 128.

Velikost potomk bo malo večja, mlečni karakter bo dobro izražen, globina trupa bo povprečna. Prsna širina bo povprečna, **križ** bo malo nadgrajen in zelo širok. **Skočni sklep** – kot bo strm, oblika sklepa pa bo povprečna. Smer stoje zadnjih nog bo povprečna, gibanje pa bo solidno. Kot parkljev bo nadpovprečen. **Vime** bo zadaj izjemno visoko, močno pripeto pod trebuhom in dno bo visoko. Centralna vez bo solidna. Seski bodo povprečno dolgi zadaj, nekoliko pomaknjeni proti robu vimena, spredaj pa nekoliko proti notranjosti. Po barvi in po plemenskih vrednostih je Halifax P zelo podoben svojem očetu, ki je bil mednarodni bikovski oče in je še vedno zelo priljubljen bik.

Cena 15,00 € brez DDV**Cena seksiranega semena 36,00 € brez DDV****LAVONTE** (Superhero × Rubicon)

Lavonte je **najboljši potomec bika Superheroja** po skupni plemenski vrednosti. Izvira iz ekskluzivne kravje družine, njegovo poreklo pa je: Superhero × Rubicon × AltaOak × Bolton. Plemensko vrednost za količino mleka ima povprečno, ima **pa odlične plemenske vrednosti za vsebnosti v mleku in funkcionalne lastnosti**, od katerih so posebej odlične za zdravje vimena, dolgoživost, plodnost in potek telitve maternalno.

SPV ima 155, PV€+2367, PV za mleko 139, za količino mleka +1008 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +117 kg. S +0,30 % povečuje vsebnost maščob, s +0,10 % pa vsebnost beljakovin v mleku. **PV za zdravje ima 116**, posamezne lastnosti pa so: vime fit 109, parklji 110, reprodukcija 112, metabolizem 116 in digitalni dermatitis 108. **Plemenske vrednosti za funkcionalne lastnosti so:** DLŽ 131, SC 119, IZM 98, PL 110, TM 106, TP 97 in FITT 107. **Plemensko vrednost za robotsko molžo ima 117**. Za **telesne oblike je PV 122**, posamezne skupine lastnosti pa so: mlečni tip 94, trup 113, noge 110 in vime 125.

Potomke bodo imele srednji okvir, optimalen križ, v lastnostih nog in vimena pa ne bomo našli napak. **Velikost bo povprečna**, mlečni karakter skromen, globina trupa povprečna, prsna širina pa bo velika. **Križ** bo širok, nagib pa povprečen. **Skočni sklep** – kot bo povprečen, oblika sklepa pa bo malo zadebeljena. Kot parkljev bo visok. Smer stoje zadnjih nog bo vzporedna, gibanje bo dobro. **Vime** bo zadaj visoko pripeto, centralna vez bo močna, dno vimena bo visoko in pripetost pod trebuhom bo močna. **Seski** bodo dolgi in spredaj bolj kot zadaj pomaknjeni nekoliko proti notranjosti vimena.

Cena 12,00 € brez DDV**GERMAN BOY**

(Gymnast × Siver)

Bik prihaja z danske farme Anderstrup Hostein,

s katere smo v GPZ prodajali naslednje bika: Cinema, Chevalierja, Malinusa in Kensingtona. Krava Anderstrup Heaven, ki je Cinemajeva mati, je German Boyu prababica. To napoveduje, da bodo potomke German Boya dosegale izjemno mlečnost. Njegov mrzli stric Cinema je prvi nemški bik s plemensko vrednostjo za količino mleka več kot +3000 kg. **V Sloveniji pa je najboljši po plemenski vrednosti za količino mleka**. German Boy je izjemen potomec bika Gymnasta, z odličnimi telesnimi oblikami.

SPV ima 158, PV € +2231, PV za mleko ima 155, za količino mleka +2020 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +166 kg. S +0,21 % povečuje vsebnost maščob v mleku. **Plemensko vrednost za zdravje ima 104**, posamezne lastnosti pa so: vime fit 99, parklji 106, reprodukcija 105, metabolizem 104 in digitalni dermatitis 108. Funkcionalne plemenske vrednosti so: DLŽ 116, SC 111, PL 98, IZM 101, TM 111, TP 102 in FITT 89.

Potomke bodo v odličnem tipu, zelo proizvodne in brez napak v vimenu in nogah. To bodo velike živali, mlečni karakter bo dobro izražen, trup bo globok in prsna širina velika. **V križu** bodo široke in pobite. **Skočni sklep** – kot bo povprečen, sklep pa nekoliko zadebeljen. Kot parkljev bo visok. Smer stoje zadnjih nog bo vzporedna in gibanje bo dobro. **Vime** bo zadaj zelo visoko pripeto, centralna vez bo tudi zelo močna, dno bo visoko in pripetost pod trebuhom tudi. **Seski** bodo malo krajši ter zadaj bolj kot spredaj pomaknjeni proti notranjosti vimena.

Cena 15,00 € brez DDV**IMANO** (Imax × Kooper)

Imano je potomec bika Imaxa. Njegovo mater Denver so kot zarodek uvozili iz Amerike, z znane farme DE-SU. Njegove plemenske vrednosti obljublajo zelo funkcionalne živali, visoke vsebnosti v mleku in lahke telitve. **Je najboljši bik po plemenski vrednosti za odpornost na digitalni dermatitis**.

SPV ima 151, PV € +2258, PV za mleko 140, za količino mleka +1099 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj +123 kg. S +0,32 % povečuje vsebnost maščob, s +0,06 % pa vsebnost beljakovin v mleku. **PV za zdravje je 116**, posamezne lastnosti pa so: vime fit 110, parklji 112, reprodukcija 110, metabolizem 113 in digitalni dermatitis 124. **V funkcionalnih lastnostih je brez napak, vrednosti pa so:** DLŽ 125, SC 111, IZM 104, PL 104, TP 104, TM 111 in FITT 103. **Plemensko vrednost za robotsko molžo ima 113**. **Plemenska vrednost za telesne oblike je 120**, posamezne skupine lastnosti pa so: mlečni tip 99, trup 103, noge 110 in vime 125.

Potomke bodo povprečno velike živali, povprečna bo tudi izraženost mlečnega karakterja in globina trupa, v prsah pa bodo široke. **V križu** bodo nekoliko nadgrajene in široke. **Skočni sklep** – kot bo strm, sklep pa povprečne oblike. Tudi smer stoje zadnjih nog bo povprečna. Kot parkljev bo zelo visok, gibanje bo tudi zelo dobro. **Vime** bo zadaj zelo visoko, zelo visoko bo tudi dno vimena in pripetost pod trebuhom. Centralna vez bo močna. **Seski** bodo povprečno dolgi ter spredaj in zadaj pomaknjeni nekoliko proti notranjosti vimena.

Cena 12,00 € brez DDV**IZKORISTITE IZJEMNO PONUDBO VRHUNSKIH BIKOV V PRODAJI GPZ**

Informacije in naročila
GPZ z.o.o.: 041 366 505, e-pošta: info@gpz.si

Rdeča holštajn pasma

Genomski bik

MOMENT PP (Moscato P × Silver)

Izvira iz kravje družine Lol, je **homozigot za brezročnost**, ob tem ima še plemensko vrednost za robotsko molžo, dober iztok mleka, nizko število somatskih celic, odlične noge in vime ter **visoke vsebnosti v mleku**.

SPV ima 139, PV € +1507, PV za mleko je 126, za količino mleka +383 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +86 kg. S +0,51 % povečuje vsebnost maščob, s +0,11 % pa vsebnost beljakovin v mleku. PV za zdravje je 109, posamezne lastnosti pa so: vime fit 105, parklji 102, reprodukcija 109, metabolizem 110 in digitalni dermatitis 99. Funkcionalne lastnosti so: DLŽ 113, SC 117, PL 101, IZM 100, TM 102, TP 103 in FITT 123. Plemenska vrednost za robotsko molžo je 123. Plemenska vrednost za telesne oblike je 128, posamezne skupine lastnosti pa so: mlečni tip 106, trup 102, noge 123 in vime 127.

Hčere bodo malo večje, z lepim mlečnim karakterjem, večjo globino trupa in prsno širino. V križu bodo nadgrajene in ozke. **Skočni sklep** – kot bo strm, sklep pa zadebeljen. Kot parkljev bo zelo visok. Smer stoje zadnjih nog bo zelo vzporedna in gibanje bo zelo dobro.

Vime bo zadaj zelo visoko pripeto, prav tako bo zelo visoko dno in pripetost pod trebuhom. Centralna vez bo izražena. **Seski** bodo povprečno dolgi, zadaj pomaknjeni proti robu vimena, spredaj pa proti notranjosti vimena.

Cena 12,00 € brez DDV

Cena seksiranega semena 35,00 € brez DDV

Lisasta pasma

Genomski bik

ELSANDO (Etoscha × Reumut)

To je zelo kompletan bik, od katerega pričakujemo **potomke odličnih telesnih oblik**, z zelo dobrimi lastnostmi fitnesa in solidno količino mleka.

SPV ima 127, PV za mleko 108, za količino mleka +490 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +21 kg. Vsebnosti maščob v mleku delno poslabšuje, v vsebnostih beljakovin pa je nevtralen. PV za meso ima 119, posamezne lastnosti pa so: neto prirast 116, klavnost 119 in konformacija 109. PV za fitnes je 122, posamezne lastnosti pa so: DLŽ 120, PER 100, RML 95, IZM 97, ZV 117, PL 116, PTP 103, VIT 111, SC 117 in PTM 103. **Koncepcija njegovega semena je +4 %, kar je odlično.**

V telesnih oblikah so **potomke** zelo korektni živali. Bodo večjega okvirja, dobro omišičene, imele bodo dobre noge in vrhunsko vime. V križu bodo visoke, pobite, v trupu dolge in globoke ter v kolku široke. **Skočni sklep** – kot bo optimalno strm, sklep pa bo debel. Kot parkljev bo zelo visok, biclji pa bodo visoki in čvrsti.

Vime bo dolgo pod trebuhom, zadaj pa bo dolžina skromna. Pripetost vimena pod trebuhom bo močna, dno bo visoko in centralna vez bo zelo močna. **Seski** bodo povprečno dolgi in debeli, spredaj močno, zadaj pa manj močno pomaknjeni proti notranjosti vimena. Smer postavitve zadnjih seskov je proti notranjosti vimena. Pojav paseskov bo redek.

Cena 12,00 € brez DDV

Rjava pasma

Genomska bika

CATMAN (Cadura × Hercules)

Catman je bik za **povečanje mlečnosti**. Izvira iz globoke kravje družine na Bavarskem v Nemčiji, ki je znana po visokih vsebnostih v mleku. Od njegove babice Piere izvira bik Hotjazz, katerega oče je bik Hotspot.

SPV ima 132, PV za mleko 127, za količino mleka +1580 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +72 kg. PV za meso ima 102, od posameznih lastnosti pa je najvišja plemenska vrednost neto prirast, in sicer 104. PV za fitnes ima 116, posamezne lastnosti pa so: DLŽ 117, VIT 96, ZV 103, PL 113, PTP 109, PER 112, PTM 105, SC 103 in IZM 117.

Potomke bodo večje, z dobrimi nogami in vimenom. Posebej odlična je višina in širina vimena zadaj. Zelo dobre ima tudi plemenske vrednosti za iztok mleka in dolgoživost. Okvir bo povprečen, križ, noge in vime pa dobre. Omišičenost bo slaba. Višina bo večja, prsna širina povprečna, prav tako tudi globina trupa. Hrbtna linija bo uleknjena. **Križ** bo dolg, širok in nekoliko nadgrajen. Kolčni sklep bo nameščen zadensko. **Skočni sklep** – kot bo optimalen, sklep pa bo korektno oblike. Biclji in parklji bodo povprečni.

Vime bo spredaj povprečno dolgo, zadaj pa bo visoko in široko. Izraženost centralne vezi bo dobra. Dno vimena bo povprečno visoko. Izenačenost vimena bo slaba, pripetost pod trebuhom pa povprečna. **Seski** bodo povprečno dolgi in tanki, namestitvev pa bo optimalna. Smer postavitve zadnjih seskov bo proti notranjosti vimena. Pojav paseskov bo redek.

Cena 15,00 € brez DDV

DORIAN (Dario × Anibal)

V svojem poreklu ima dva bika, in sicer Daria in Anibala, ki sta izjemna izboljševalca telesnih oblik, kar se odraža tudi na Dorianovih plemenskih vrednostih in v njegovem videzu, saj je **zelo korektnih telesnih oblik**. Njegovo staro mati Kracky so že uporabili kot bikovsko mater. Njegova mati Kessy navdušuje z odličnimi nogami in vrhunskimi telesnimi oblikami, visoko proizvodnjo in odlično persistenco. Dorian ima odlične plemenske vrednosti za lastnosti fitnesa, za visoke vsebnosti in funkcionalne telesne oblike. Posebej odlični pa je za izboljšanje lastnosti vimena.

SPV je 127, PV za mleko 117, za količino mleka ima plemensko vrednost +403 kg, za količino maščob in beljakovin skupaj pa +46 kg. S +0,09 % povečuje vsebnost maščob, s +0,10 % pa vsebnost beljakovin v mleku. PV za meso ima 103, najvišja plemenska vrednost pa je za neto prirast. PV za fitnes je 122, posamezne lastnosti pa so: DLŽ 121, VIT 105, ZV 122, PL 112, PTP 98, PER 101, PTM 104, SC 121 in IZM 103.

Potomke bodo povprečnega okvirja, imele bodo korekten križ, dobre noge in vrhunsko vime. Omišičenost bo povprečna, povprečna bo tudi velikost živali. Prsna širina in globina trupa bosta skromnejši, hrbtna linija bo uleknjena. **Križ** bo povprečno dolg, ozek in v povprečnem nagibu. Namestitvev kolčnega sklepa je povprečna. **Skočni sklep** – kot je optimalen, sam sklep pa je zelo korektno oblike. Biclji so visoki, kot parkljev pa je visok.

Vime je zelo dolgo pod trebuhom, zadaj pa je visoko in široko. Centralna vez je povprečna. Dno vimena je visoko in močno pripeto pod trebuhom. Izenačenost vimena je optimalna. **Seski** so kratki in tanki in močno pomaknjeni proti notranjosti vimena. Smer postavitve zadnjih seskov je proti notranjosti vimena. Pojav paseskov je povprečen.

Cena 15,00 € brez DDV

Naravna brezročnost goveda – vedno bolj razširjena

Pripravil Anton Darovic

KAKŠNE PREDNOSTI PRINAŠA V ČREDO

Nekoč, ko je govedo živelo prosto v naravi, so imeli rogovi pomen, da so se živali branile pred naravnimi napadalci. Pa tudi v medsebojnih bojih samcev so bili potrebni. Kasneje, ko so govedo uporabljali za delo, so na rogove pritrdili jarem za vlečenje tovora in vrv za vodenje živali. Privez živali, ki ima rogove, je lažji, kot če je žival brez rogov.

Vedno pa so se **kot mutacija pri vseh pasmah pojavljale tudi živali brez rogov ali z zakrnelimi rogovi**. Usoda teh živali je bila v posameznih delih sveta različna in odvisna od rejcev. Nekatere so takšne živali izločali, spet druge pa so jih ohranjali in razmnoževali. Tako so **nastale genetsko popolnoma brezrožne pasme goveda**: aberden angus, nemški angus, brezrožni hereford in galoway. Reja brezrožnega goveda poteka danes pri vseh pasmah na svetu. **Tudi pri tradicionalno rogatih mesnih pasmah**, kot so limousin, charole, blonde aquitaine, piemontese in pri mesnem tipu lisaste pasme so vedno bolj pogoste naravno brezrožne živali. Delež brezrožne populacije teh pasem je vedno večji.

Tudi pri mlečnih in kombiniranih pasmah

Pri pasmah za prirejo mleka in kombiniranih pasmah pa se reja brezrožnih živali **razvija šele nekaj let**. Pri teh pasmah so rejci dajali večji pomen drugim genetskim lastnostim živali kot rogatosti. Z leti pa se je **kakovost bikov, ki prenašajo brezročnost, izboljšala**, rejske organizacije pa so jih vključile v osemenjevalne programe. Uporaba semena bikov z geni za brezročnost se čedalje bolj širi, kar povečuje število brezrožnih živali tudi pri pasmah za prirejo mleka in omogoča vedno boljše selekcijo oziroma kakovost bikov v osemenjevanju. **Danes imamo že vrhunske bika, ki tudi prenašajo gen za brezročnost.**

V zadnjih desetletjih se je zelo razširila **nevezana reja krav molznic**, kjer pa je **odstranjevanje rogov nujno zaradi preprečevanja poškodb** pri živalih in ljudeh. **V ekoloških rejah odstranitev rogov ni dovoljena** (samo s posebnim dovoljenjem), zato so poškodbe živali zaradi rogov pogoste. To povzroča, da so naravno brezrožne živali vedno bolj zaželenje.

Reja naravno brezrožnih živali prinaša naslednje prednosti:

- nimamo dela in tudi ne stroškov z odstranjevanjem rogov;
- z odstranjevanjem živalim ne povzročamo bolečine in stresa;
- manj poškodb oskrbnikov živali;
- mirnejše živali v skupinah vseh kategorij živali;
- manj stresa pri transportu živali;
- manj škod zaradi poškodb živali pri medsebojnih bojih z rogovi (splavi, vbodi, raztrganine na trupu, krvavi hematomi na klavnih trupih);
- naravno brezrožne živali so dražje od rogatih.

emona
krmila

Mineralno vitaminski dodatki za govedo

- Program **RUMISAL**
- Program **VITAMIX**
- Program **BOVISAL**
- Program **MINERALNE POGAČE**
- Program **LIZALNI KAMNI**

Prodaja

- ☎ **LJUBLJANA**
01 / 584 26 65, gsm 031 350 500,
gsm 031 440 410
- ☎ **NOVO MESTO**
07 / 393 19 22, gsm 031 704 339
- ☎ **LJUTOMER**
02 / 585 88 64, gsm 031 790 528

JATA EMONA d.o.o.
Agrokombinatska 84, 1000 Ljubljana

Naravno brezrožni biki imajo na koncu ime-
na oznako, ki pove, kakšno genetsko lastnost
za brezrožnost prenašajo. Status rogatosti je
naveden tudi v izkazu o poreklu, če je bila ro-
gatost genetsko preverjena.

Genetske oznake rogatosti

Za lisasto in rjavo pasmo:

- PP = homozigotno brezrožen
- Pp = heterozigotno brezrožen
- P = bik nima rogov, ali je PP ali Pp
še ne vemo
- P*S = heterozigotno brezrožen,
vendar ima zakrnele rogove
- pp = bik je rogat

Za črno-belo in pasmo rdeči holštajn:

- PP = homozigotno brezrožen
- P = heterozigotno brezrožen
- pp = bik je rogat

Oznako P*S za rogatost pri lisasti pasmi na-
vajajo od leta 2017. S to oznako označujemo
bike, ki so heterozigotni za brezrožnost, sami
pa imajo na glavi na mestu rogov roževinasti
izrastek. Ta ni povezan z lobanjsko kostjo,
oblika je kot noht ali manjši rog do 10 cm
dolžine. Po navadi je to mehko roževinasto
tkivo, ki lahko pri starih bikih tudi otrdi.

Ponudba brezrožnih bikov

V GPZ imamo v ponudbi brezrožne bike
mlečnih in mesnih pasem. Ker so plemen-

Preglednica: V praksi uporaba bikov z različnim genom za brezrožnost prinaša tudi različni delež brezrožnega potomstva

Genetski status rogatosti bika	Genetski status rogatosti matere	Genetski status potomstva	Prisotnost rogov
LISASTA IN RJAVA PASMA			
PP (brezrožen)	PP (brezrožen)	100 % PP	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	Pp (brezrožen)	50 % PP	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	pp (rogat)	50 % Pp	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	pp (rogat)	100 % Pp	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	PP (brezrožen)	25 % PP	brez rogov
PP (brezrožen)	PP (brezrožen)	50 % Pp	brez rogov
PP (brezrožen)	PP (brezrožen)	25 % pp	z rogovi
PP (brezrožen)	pp (rogat)	50 % Pp	brez rogov
PP (brezrožen)	pp (rogat)	50 % pp	z rogovi
ČRNO-BELA PASMA			
PP (brezrožen)	PP (brezrožen)	100 % PP	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	P (brezrožen)	50 % PP	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	P (brezrožen)	50 % P	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	pp (rogat)	100 % P	vsi brez rogov
PP (brezrožen)	pp (rogat)	25 % PP	brez rogov
P (brezrožen)	P (brezrožen)	50 % P	brez rogov
P (brezrožen)	P (brezrožen)	25 % pp	z rogovi
P (brezrožen)	pp (rogat)	50 % P	brez rogov
P (brezrožen)	pp (rogat)	50 % pp	z rogovi

ske vrednosti takih bikov vedno boljše, jih
imamo vedno več tudi v ponudbi. Stalno
imamo pri črno-beli in lisasti pasmi, sedaj
tudi pri rjavi pasmi na zalogi seme vsaj enega
PP bika (homozigotno brezrožnega) pri ka-
terem že v prvi generaciji potomstva dobimo
vse brezrožne živali.

Trenutno je na zalogi seme naslednjih brez-
rožnih bikov:

- **Črno-bela pasma:** Simon P, Barman PP
(tudi seksirano), Halifax P
- **Pasma rdeči holštajn:** Moment PP
(tudi seksirano), Broker PP, Snickers P
(seksirano)
- **Lisasta pasma:** Wish PP, Maybach PP,
Mercedes Pp (seksiran), Herakles P*S
- **Rjava pasma:** Don PP
- **Mesne pasme:** Indigo PP (limousin),
Lancelot PP (mesna lisasta pasma),
Matador Pp (limousin seme Spermvital),
Gandalf Pp (piemontese), Hapy Boy
(aberden angus).

Kmetija Andreja Logonderja

Na kmetiji Andreja Logonderja, Virlog pri
Škofji Loki, imajo čredo pasme rdeči holštajn
in že štiri leta osemnjujejo samo z biki, ki so
homozigotni za brezrožnost. Tako so ves pod-
mladek in tudi že krave prvesnice naravno
brezrožni. Za uporabo PP-bikov so se odločili,
ker se teletom več »ne zamerijo« z odstranje-
vanjem rogov. »Ne povzročamo jim več trplje-
nja z odstranjevanjem rogov, kar si teleta zelo
dobro zapomnijo, in to še več mesecev,« pove
gospodar Andrej. Pa tudi dela in skrbi nima z
odstranjevanjem rogov, prav tako ni več vpra-
šanj, ali so jih odstranili pravilno.

Odstranjevanje rogov je neprijetno delo, ker
zavestno povzročamo trepljenje živali in tega si
ne želimo. Napovedi za prihodnost so, da bomo
osemenjevali samo samo z naravno brezrožni-
mi biki in odstranjevanje rogov bo preteklost.

Higiena in upravljanje krmilne mize

Pripravila Danica Kolarič, svetovalka za prehrano govedu pri GPZ

KAKO DOSEČI VISOKO KONZUMACIJO, BREZ POSLEDIC ZA DOBRO ZDRAVJE MOLZNIC

Vsak rejec si želi z molznicami zaslužiti, da
lahko od tega živi in vlaga v razvoj kmetije.
To pa lahko dosežemo z visoko prirejo mle-
ka, ustrezno kakovostjo mleka, z zdravimi,
visoko proizvodnimi molznicami in nizki-
mi proizvodnimi stroški na liter mleka.

Zakaj visoka konzumacija

Visoka konzumacija deleža suhe snovi pri-
nese od 2 do 3 kilograme mleka na kravo.
Konzumacija molznic naj bi bila približno
20 kg suhe snovi, vendar je na začetku lak-
tacije pri visoki mlečnosti značilno pomanj-
kanje energije. Težko je najti ravnovesje in
nadomestiti primanjkljaj energije ter hkrati
povečati mlečnost. Molznice lahko dosežejo
največjo konzumacijo krme približno od 20
do 25 kg suhe mase okrog 12. tedna v lak-
taciji. Najvišja mlečnost pa je okoli osmega
tedna, se pravi približno štiri tedne prej. Ta
primanjkljaj skušamo nadomestiti s kako-
vostno močno krmo, vendar moramo biti
previdni, saj lahko kmalu pride do acido-
ze. Ta se lahko pokaže, kadar v enkratnem
odmerku prekoračimo poldruhi kg močne
krme. Izkušnje so, da se to zgodi najpogoste-
je takrat, kadar krmimo ročno. Težave pa so
lahko tudi, kadar imamo nepravilno nastav-
ljen avtomat za krmljenje močne krme. Ob
morebitni zakisanosti vampa se lahko posle-
dice pokažejo pri parkljih in skočnem skle-
pu, kar je razlog za zmanjšano ješčnost, ki je
izrazitejša v prostih rejah. Cilj vsakega rejca
je, da molznica dobi največ iz dodane moč-
ne krme, kolikor hitro kot je to mogoče, da
je energijski primanjkljaj čim manjši. S tem
se tveganje za presnovne bolezni, kot je npr.
ketoza, zmanjšuje, pri tem pa se izboljšujeta
zdravstveno stanje živali in seveda mlečnost.

Osnovna krma je najbolj pomembna

Zelo pomembno je, da visoko produktivnim
molznicam krmimo le najboljše osnovno
krmo, dodajamo priporočene odmerke močne
krme, kakovostne in v vampu stabilne stranske
produkte (npr. pesne rezance, pivske tropine
ipd.), optimalno količino strukturne vlaknine
(največ 1,5 kilograma molznicam v laktaciji).
Če želimo povečati ješčnost oziroma izkori-
stek krme, pa moramo molznice tudi krmiti ob
približno istem času ter krmi dodajati melaso,
tudi izdelek Ener-G, glicerol ipd.

Ener-G ima zelo ugoden učinek na količino
in kakovost mleka, saj izboljšuje razmerje
med maščobami in beljakovinami. Vsi pa
vemo, da je mleko boljše kakovosti tudi bolje
plačano. Iz opisanih zgledov je razvidno, da
Ener-G izboljšuje ješčnost in okusnost propi-
lenglikola, prav tako pa tudi osnovnega obro-
ka. Ob pravilni umestitvi v krmni obrok bo
tudi manj zdravstvenih težav molznic. Pri-
poročljivo jim je dodajati čim več različnih
krmnih komponent, kajti vsaka ima svoje že-
lene lastnosti, če jih dodajamo v pravem raz-
merju glede na mlečnost in obdobje laktacije.

Upravljanje na krmilni mizi

Dnevna količina suhe snovi iz osnovne
krme naj bo višja od 13 kg, pri čemer je to
odvisno od kakovosti osnovne krme (bogata
je z energijo). Pri tem ima velik vpliv delež
močne krme, ki naj ne presega 50-% deleža v
krmnem obroku.

Kako naj se delež močne krme oziroma delež
suhe snovi poveča na začetku laktacije? Naj-
večjo pozornost moramo nameniti upravlja-
nju na krmilni mizi, kjer poteka krmljenje.
V najboljših rejah imajo molznice na voljo

vsaj 22 ur na dan dostop do sveže, higiensko
neoporečne krme. Pri izračunu krmnih obro-
kov moramo upoštevati, da ostaja približno
do 5 % krme. Ta naj ne vsebuje kamenja, vej
oziroma drugih nečistoč. Pri krmljenju mol-
znic moramo pri mešanju v mešalno-krmilni
prikolici uporabiti krmne komponente v ta-
kšni obliki, da jih živali čim manj prebirajo
in da zaužijejo vse krmne komponente, ki so
jim namenjene. Krmimo le higiensko neo-
porečno krmo. Ostanke krme moramo od-
stranjati vsaj enkrat na dan, tako da imajo
molznice zmeraj na voljo sveže pripravljeno
krmo. Pogostost krmljenja je pri tem odvisna
od kakovosti silaže in zunanjih temperatur.
Molznice pa naj imajo na krmilni mizi svežo,
ne pregreto krmo, in sicer tako, da jo lahko
zauživajo. Zaželeno je, da čim večkrat čez dan
popravimo (potisnemo) krmo bliže k jaslom,
da jo molznice lahko dosežejo. To lahko opravi-
mo ročno, z različnimi doma prirejenimi
pomagali, ali pa z roboti. Ob tem je zaželeno
dodajanje močne krme, ki molznice dodatno
privabi h krmilni mizi, zlasti ob visokih pole-
tnih temperaturah.

Na kaj moramo biti pozorni pri mešanju krmnega obroka

Da dosežemo čim večjo konzumacijo krme,
naj bo vsebnost suhe snovi približno 40-%,
saj je takrat konzumacija najvišja. Če se delež
suhe snovi giblje med 45 in 50 %, lahko mol-
znice preveč prebirajo močno krmo, pomanj-
kanje vlaknin v krmnem obroku pa lahko
pripelje do acidoze. Ko rejec pripravi homo-
geno enolončnico, ki jo molznice zaužijejo
brez prebiranja, in ko, kot smo omenili, osta-
ne na dan v jasliah manj kot 5 % krme, smo
lahko zadovoljni. Vendar pa je to bistveno
težje doseči pri krmljenju brez mešalno-krm-
ilne prikolice. Če smo sestavili optimalno
ravnovesje med energijo, beljakovinami in
vlakninami, bodo mikroorganizmi v vampu
optimalno delovali, to pa omogoča visoko
mlečnost. Visoka konzumacija je v krmnih
obrokah, v katerih je vsebnost NEL več kot
7,0 MJ NEL na kg suhe snovi in dobra pre-
bavljivost. V krmnih obrokah, ki so bogati
z vlakninami, je preskromna oskrbljenost
molznic za višjo mlečnost. Sami to preverimo
tako, da natančno analiziramo konsistenco
blata in preštejemo število prežvekov.

Udobje molznic vpliva na ješčnost

Ješčnost se močno poveča, ko je poskrbljeno
tudi za udobje, to pa pomeni, da mora biti
v hlevu dovolj ležalnih boksov in krmilnih
mest, da molznice ne doživljajo stresa. Mol-
znice, ki lahko v miru ležijo, bolje prežveku-
jejo in zato več požro. Mehki, prostorni ležal-
ni boksi so nujni pogoj za visok delež ležečih
molznic. Molznice, ki ne ležijo, naj bi bile ob
krmilni mizi in naj bi jedle. Le tako se izo-
gnejno stresu ob krmilni mizi. Pomembno pa
je tudi, da jim redno obrezujemo parklje.

Krmilna miza naj bo čim bolj gladka. Molzni-
ce imajo namreč na spodnji strani zelo občut-
ljiv jezik, tako da moramo paziti, da na krmilni
mizi ni kakšnih luknjic in razpok in da lahko
krmilno mizo natančno očistimo. Za dobro
ješčnost je potrebna tudi dobra oskrba z vodo,
o čemer smo tudi že pisali v Glasu dežele.

Najboljši rejci preživijo veliko časa s svo-
jimi molznicami, spremljajo njihovo pre-
žvekovanje, konsistenco blata, poskrbijo za
skrbno sestavljen krmni obrok z dovolj pitne
vode, higieno, zdravje, ne glede na tip hleva
jim skušajo ponuditi največ, kar lahko. Le
tako lahko dosežemo najboljše rezultate.

YEAST SPRINT

Žive
kvasovke; višja
mlečnost oz.
prirasti

POSEBNA PONUDBA

- Organske
kisline
- Izboljša
prebavo
obroka

AGECON 4

Rudninska krmna
mešanica za govedo

TECNOZOO

INOVATIVNE ZDRAVSTVENE REŠITVE
IN PREHRANSKI DODATKI

Via Piave 120, 35010 PADOVA - Italy - www.tecnozoo.it - Prodaja: GPZ, z.o.o., Slamnikarska 1d, 1230 Domžale
Kontakti: Svetovanje, naročila: 051 768 042 (Janez)
Dostava, naročila: 051 730 533 (Simon)

Tecnozoo Slovenija

Zoonoze – govedo in ljudje

Priprava Barbara Beci, dr. vet. med.

SOBIVANJE IMA LAHKO TUDI NEGATIVNE POSLEDICE

Govedo je bilo udomačeno pred več kot deset tisoč leti na območju današnjega Bliznjega vzhoda. Ljudje že tisočletja uživamo govedino, pijemo mleko, bogatimo zemljo z govejim gnojem ... **Naše sobivanje z govedom pa ima lahko tudi negativne posledice**, primer tega je prenos bolezni! Bolezen oziroma okužbo, ki se prenese z živali na ljudi, imenujemo zoonoza.

Kako se lahko okužimo

Povzročitelji zoonoze so lahko bakterije, virusi, zajedavci, plesni/gljive ali mali delci, imenovani prioni. Slednji so izredno redki, vendar so povzročitelji zelo znane bolezni norih krav. Mednarodni seznam šteje vsaj 25 pomembnih zoonoznih bolezni, ki se lahko prenesejo z goveda na človeka. Zanimivo je tudi, da sta dve goveji bolezni še posebno nadzorovani in uvrščeni na tako imenovani seznam A bioteroristično nevarnih bolezni! V Sloveniji za nadzor nad zoonozo skrbijo številni organi: Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, ministrstvo za zdravje, Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije, Nacionalni inštitut za javno zdravje in Nacionalni veterinarski inštitut. Poti okužbe z zoonozo so različne. Najpogosteje se okužimo prek zaužitega mleka ali mesa, lahko pa se okužimo tudi prek direktnega ali indirektnega stika z govedom, z njihovimi izločki ali z izločki onesnaženo vodo. **Zoonoze so še posebno nevarne za otroke mlajše od petih let, imunosupresivne bolnike, osebe starejše od 65 let in nosečnice.** Najpogosteje se okužijo ljudje, ki vsak dan delajo z govedom – kmetje, veterinarji, mesarji itd.

Želodčno-črevesna obolenja

Bolezni prebavil pri ljudeh zaradi zastrupitve z mesom ali mlekom so daleč najpogostejše goveje zoonoze! Seznam bakterij je dolg, najpogosteje izolirane so *E. coli*, salmonela, listerija, streptokoki in kampilobakter. Med razlogi za črevesne težave pri ljudeh ne smemo pozabiti na možnost okužbe prek vode, onesnažene z govejimi izločki. Najpogosteje sta vzrok dva zajedavca – kriptosporidij in giardia. Problem zastrupitve s hrano pa je veliko primerov, ki ostanejo nerazjasnjeni in nedokumentirani. Pri ljudeh so klinični znaki zastrupitve različni, od lažjih drisk do bruhanja, vročine in sepse. **Kriptosporidij največkrat povzroča diarejo pri teletih mlajših od enega meseca.** Nevarno je, da parazit v usta zanesemo z umazanimi rokami ali da se vodni viri onesnažijo z govejimi izločki. Vsekakor je odsvetovan stik otrok ali nosečnic z obolelimi teleti! Predvsem za ogrožene skupine ljudi velja uživanje le dobro pečene mesa ter prekuhanega mleka in mlečnih izdelkov. **Pomembna je tudi higiena v kuhinji.** Primer – nikoli ne polagamo na isto mesto, kjer je ležalo surovo meso, pečene mesa, in podobno.

Obolenja dihal

»Dragotin Kette, slovenski pesnik, umrl leta 1899 zaradi tuberkuloze!« Zakaj sem omenila to? Verjetno najbolj pomembna zoonoza med dihalnimi obolenji je **tuberkuloza** (jetika ali sušica). **Bolezen napade pljuča, bezgavke in druge organe.** Medtem ko se v Sloveniji lahko pohvalimo s statutom tuberkuloze proste države, pa je drugod po svetu ta še vedno velik problem, tudi pri bizonih in divjadi. Ocenjujejo, da sta s tuberkulozo okuženi dve milijardi ljudi. Tudi v Evropi še vedno lahko najdemo veliko držav, ki se še bojijo s to boleznijo. Zgovoren primer je Velika Britanija, kjer imajo nenehne težave s tuberkulozo, ljudje pa se z govejo tuberkulozo največkrat okužijo s pitjem nepasteriziranega mleka. Infekcija je možna tudi prek rane, na primer med lovom ali v klavnici.

Kožne infekcije

Na srečo so kožne infekcije, ki se prenašajo z goveda na človeka, večinoma mile. Med pomembnejšimi infekcijami sta **antraks** in zadnja leta MRSA (methicilin resistantna bakterija *S. aureus*). Večina super bakterijo MRSA pozna kot tiho ubijalko v bolnišnicah in domovih za ostarele, **rezistentni *S. aureus* pa je velika težava tudi v govedoreji, predvsem v povezavi s kroničnim mastitisom.** Verjetno se bo v prihodnje namenjal še veliko pozornosti povezavi med govedom in ljudmi, ker je to še precej neraziskano področje. Pri tem je zlasti pomembno, da premišljeno uporabljamo antibiotike in pripomoremo k nižji odpornosti bakterije na zdravljenje. Čeprav **dermatofit *Trichophyton*** ne povzroča hujših zapletov, pa je vredno omeniti tudi to okužbo. Na govedu povzroča značilna lišajasta brezdlčna mesta. Glivica se prenaša tudi na ljudi, še posebno rizična skupina so otroci. Če na koži opazite rdeče lise, jih nikakor ne ignorirajte.

Bolezni živčnega sistema

Bolezni živčnega sistema so strašljive. Simptomi so lahko mili, kot je na primer glavobol, ali pa so veliko bolj resni, kot sta na primer izguba zavesti ali smrt. Seznam povzročiteljev je na žalost tudi tu dolg. Ena izmed zelo znanih boleznih je **bolezen norih krav/BSE** (bovine spongiformne encefalopatije). Povzročajo jo prioni, majhni beljakovinski kužni delci. Pri ljudeh povzroča bolezen variantne Creutzfeldt-Jakobove bolezni (vCJB). **Najpogosteje so se ljudje okužili z mesnimi produkti**, ki so vsebovali dele centralnega živčnega sistema goveda. Vrhunec epidemije je bil v letih od 1991 do 1994, z daleč največ obolelimi v Veliki Britaniji. Zadnji primer je bil potrjen leta 2018 na Škotskem. Evropska

unija izvaja številne ukrepe za preprečevanje širjenja te bolezni, kot denimo odstranitev možganov in hrbtenjače ob zakolu ter prepoved uporabe kostne moke v prehrani domačih živali. **Zadnji potrjen primer BSE v Sloveniji je bil leta 2007.**

Sistemske bolezni

O sistemski bolezni govorimo takrat, ko zoonoza napade več organov. Opisala bom štiri pomembne bolezni.

Leptospiroza – »vročina molznikov«

Leptospirozo povzroča bakterija leptospira. **Ta se prenaša največkrat z urinom in tudi z drugimi telesnimi izločki obolelih živali.** Veliko ljudi zmotno misli, da se leptospira prenaša zgolj z urinom glodavcev, a ljudje se najpogosteje okužijo prek ran. Možna je tudi okužba z inhalacijo ali z zaužitjem bakterije s pitjem onesnažene vode ali nepasteriziranega mleka. Pri govedu največkrat ne opazimo nobenih očitnih kliničnih znakov. Krave lahko padejo v produkciji mleka, imajo mastitis ali zvržejo, **pri ljudeh pa se pojavijo simptomi, podobni gripi, ki se stopnjujejo v resno obolenje ledvic in jeter.** V tujini kmetje bolezen poznajo pod imenom vročina molznikov. Razlog sta molža na molzišču in vdihavanje aerosola, ki vsebuje goveji urin. V Evropi so države, ki so začele program izkoreninjenja leptospiroze.

»Nosečnice ne smejo uživati svežega sira!

Nasvet, da nosečnice ne smejo jesti svežega sira, ima razlog v bakterijah, imenovanih **listerija in jersinija.** Če mleko ni pasterizirano, imata ti dve bakteriji posebno sposobnost preživeti tudi pri nižjih temperaturah. **Listerioza** je pri odraslih osebah redka bolezen. Morda se še spomnite velike afere z mlekomati leta 2011. V Sloveniji je bilo v zadnjih desetih letih zabeleženih pri ljudeh do 18 primerov te bolezni na leto. **Pri nosečnicah povzroča neznačilno vročinsko bolezen in intramaternično okužbo plodu,** posledično pa lahko povzroči splav ali smrt ploda. **Govedo se lahko okuži prek z izločki onesnažene krme in prek pokvarjene silaže.**

Pomembna sistemska okužba je tudi **bruceloza.** Okužimo se lahko s pitjem nepasteriziranega mleka ali z uživanjem nepasteriziranega sira. Pri večini ljudi je **bolezen lahko videti kot gripa**, ob zapletih pa se razvijejo pljučnica, meningitis, sepsa ali endokarditis. Na srečo je bruceloza dobro kontrolirana v večini razvitih držav, še vedno pa jo lahko najdemo v vzhodni Evropi, ki ni daleč stran od nas. Slovenija je uradno prosta bruceloze.

Antraks ali vranični prisad – »kuverte z belim prahom«

Smrtonosna bakterija *Bacillus anthracis* je goveja zoonoza. Vsi poznamo grožnje s kuvertami z belim prahom. **Antraks je uvrščen na bioteroristični seznam A in je izjemno nevarno biološko orožje!** V okolju bakterija tvori spore, ki lahko preživijo mnogo let. V Sloveniji imamo tako imenovane antraksove distrikte, kjer protokol predvideva ob izbruhu te bolezni cepljenje goveda naslednjih 50 let. Govedo se največkrat okuži prek zaužitja spor, ki na površino pridejo po hudih neurjih. **Govedo navadno nenadno pogine.** Iz ust, nosu, zadka živalim navadno teče kri. **Pri ljudeh najpogosteje povzroča kožno obliko** (okužba prek ran), nato pa **dihhalno** (inhalacija spor) in **gastrointestinalno obliko** (uživanje surovega mesa). V Evropi so našli spore antraksa tudi v heroinu. Posledično je obolelo veliko ljudi, ki so se drogirali.

Kako se lahko zavarujemo

Zgoraj napisani podatki so zgolj kratek povzetek nekaterih pomembnih vrst zoonoze, ki se prenaša med govedom in človekom. Kot posamezniki se lahko držimo nekaterih nasvetov in tako zmanjšamo verjetnost obolenja. **Če imate vsak dan fizični stik z govedom – skrbite za higieno rok!** Če so na vaši kmetiji otroci ali rizične osebe, pa je smotrno omejiti stik z obolelim govedom ali pri delu uporabljati rokavice. Meso, mleko in mlečni izdelki so izjemno pomemben del naše prehrane. **Surovo mleko prekuhajte in uživajte mlečne izdelke iz pasteriziranega mleka.** Novi kulinarčni trendi prinašajo v našo prehrano vedno več surovega ali toplotno ne dovolj obdelanega govejega mesa. Za govedino je priporočljivo, da jo toplotno obdelamo pri več kot 63 °C za vsaj 15 sekund. Če smo ljubitelji »krvavega zrezka«, pa moramo paziti na kakovost in izvor mesa. **Tako pri mleku kot pri mesu je pomembno, da ju shranjujemo pri primerni temperaturi – v hladilniku.** Pri pogrevanju živil se potrudimo doseči temperaturo vsaj 74 °C vsaj za 15 sekund. V hladilniku pazimo, da navzkrižno ne kontaminiramo živil, prav tako pazimo pri pripravi hrane. Pripravljeno meso se ne sme nikoli dotikati neobdelanega mesa.

Kmetje in veterinarji se moramo še posebno zavedati, kako pomembna je **visoka kakovost govejih produktov.** Vsaka nova afera v povezavi z govejo zoonozo v zadnjih letih je bila kriva za to, da so se ljudje prestrašili in si niso več upali uživati mesa ali mleka. Na vseh nas je, da si prizadevamo za višje standarde in za to, da ohranimo meso in mleko v naši prehrani!

Josera uveljavljana v Evropi in v Sloveniji

Pripravil Benjamin Dolinar

NAJBOLJ AKTUALNI TA HIP SO PRE-IN PROBIOTIKI

Nemško podjetje Josera je bilo ustanovljeno leta 1941 in je vodilno podjetje, ki proizvaja hrano za ljudi, hrano za male živali in hrano za velike živali. Od leta 1956 naprej ima v lasti nemški certifikat DLG.

DLG je kratica za Nemško kmetijsko združenje, ki se zavzema za zagotavljanje prehranske varnosti in kakovosti v kmetijski in živilski industriji. Svoje izdelke v podjetju Josera izvažajo v 40 držav, pri tem pa je velik poudarek na kontroli vhodnih surovin in tudi kontroli izhodnih izdelkov, kjer vedno vse analizirajo. Redno sodelujejo s strankami na terenu in v povezavi s tem ves čas izpopolnjujejo svoje produkte.

Avtomatizirano leseno skladišče

Imajo sodobno in robotizirano proizvodnjo ter novo leseno avtomatizirano skladišče, ki sprejme do 9.000 palet. Iz skladišča vse naročene izdelke preložijo na trakove, za vsako naročilo posebej. Torej je proizvodnja izdelkov za velike živali samo ena od vej, ki jo imajo v tovarni. V tovarni izdelujejo več različnih vrst mlečnih nadomestkov, kot so Brilliant, Supramil, FE-Trank in GoldenSpezial, mineralno-vitaminskih dodatkov in štarterjev za teleta takoj po rojstvu. Zanimivi so predvsem mineralno-vitaminski dodatki, topni v mleku ali vodi, za napajanje telet, hkrati pa se z njimi izboljšujeta tudi odpornost in zdravje telet. Trenutno najbolj aktualni pa so mineralno-vitaminski dodatki s tako imenovanimi probiotiki in prebiotiki. To pomeni, da so pro- in prebiotiki produkt naravne zaščite živali pred nekaterimi povzročitelji bolezni in da do neke mere nadomeščajo tudi antibiotike. NutriBiotic (pro- in prebiotiki) je skupek naravnih rastlinskih snovi z visoko aktivnostjo pri obnovi sluznice, zato povečuje presnovo krme, boljšo prebavo in izrabo hranil, pomaga k boljšemu zdravju živali in večji proizvodnji. Izkoristljivost najnovejših mineralno-vitaminskih mešanic je na zelo visoki ravni, to pa pomeni, da je za to treba dodati v obroki nekoliko manjše količine kot pri dodatkih z nižjo izkoristljivostjo. To komponento vsebujejo vsi mineralni dodatki, kot so DairyMineral, NutriEffect in DairyComplex. V podjetju Josera izdelujejo tudi silirne dodatke, ki jih dodajamo v koruzno silažo proti pregrevanju in silirne dodatke za travno silažo. Silirni dodatki za trave se uporabljajo za 25–40 odstotkov suhe snovi trave, saj vsebujejo različna razmerja mlečnokislinskih bakterij in encimov, ki pomagajo k boljši fermentaciji in večjemu izkoristku beljakovin in sladkorjev. Zadnjih deset let prodajo izdelkov v Sloveniji širijo Robert Prešeren in njegovi sodelavci, ki vam bodo z veseljem predstavili izdelke, svetovali in povedali kaj več o posameznih izdelkih in njihovi uporabi v dobrobit živali.

Čeprav je svetloba osnovni vir energije za rušne rastline, ima zmanjšanje intenzitete osvetlitve ruše zaradi sence dreves, ki rastejo na pašniku pri drevesno-pašni rabi le majhen vpliv na znižanje skupne pridelovalne zmogljivosti ruše kraškega pašnika.

Drevesno-pašna raba in njene ekološke značilnosti

Pripravil doc. dr. Matej Vidrih, Oddelek za agronomijo, Biotehniška fakulteta

KORISTI INTEGRIRANJA ŽIVINE IN DREVES NA TRAVINJU

V razmerah, kjer so za uspevanje ruše slabe naravne danosti, kot so kamnito površje, poletna suša, s hranili siromašna zemlja in nagnjeno zemljišče, lahko s pomočjo gojenja dreves na pašniku ustvarimo in vzdržujemo bolj kakovostno rušo. Tako povečamo pridelovalno zmogljivost kmetijskega zemljišča, več pa bo tudi zaslužka s pašno rejo živine. Vendar samo takrat, ko bosta cilja reje in rabe zemljišča usklajena. Če bo prišlo do novega davka na nepremičnine, bo kmetijsko zemljišče obdavčeno bolj kot gozdno zemljišče in se bo verjetno delež gozda v Sloveniji še povečeval na račun slabo rodovitnih kmetijskih zemljišč. Ta so slabo rodovitna samo navidezno, saj ko uskladimo njihovo danost s spremenjenimi (odpornimi) cilji reje živali, postanejo še zelo rodovitna. Torej lahko tudi ta zemljišča ohranimo za kmetijsko pridelavo, če jih le uredimo, tako da bodo primerna za drevesno-pašno rabo.

Drugačni časi

Sodobna pridelava na kmetijskih zemljiščih ni bila nikdar naklonjena drevesno-pašni rabi zemljišč. Pri agromelioracijah, kot so komasacije, arondacije in melioracije, je bilo treba posekati vse in zemljišče poravnati, saj veliki stroji potrebujejo veliko prostora tudi pri kmetovanju na majhnih zemljiščih. Vendar pa koristi dreves, tako družbene, ekonomske kot okoljske, ki bi lahko uspemale na kmetijskih zemljiščih, vse pogosteje navajajo v številnih raziskovanih, strokovnih ter poljubnih dokumentih. Koristi bodo deležni zemlja, ruša in živali, če se bodo pasle na pašniku v območju z omejenimi dejavniki (OMD), kjer bodo rastle tudi drevesa, predvsem listavci. Temu rečemo multiplikativni učinek.

Kislost tal

Znanstveniki so že ugotovili, da je zemlja manj kislila oziroma je reakcija tal višja, kjer rastejo drevesa listavcev, kot če je pašnik brez dreves. Korenine dreves, ki so globlje v zemlji kot korenine rastlin ruše namreč poščejo kalcij, magnezij in druge rudnine tudi globlje in jih premestijo v novo nastajajoče listje. Ko to odpade, bo v vrhnji plasti zemlje, pod drevesi in njihovi okolici več rudnin, kot tam, kjer jih ni. Kjer rastejo iglavci pa je ravno obratno. Zemlja postaja vse bolj kislila oziroma imajo tla nižji pH. Zaradi kemičnih lastnosti odpadlih iglic in kislin, ki nastajajo pri njihovem preperevanju ter aluminija in mangana, ki ga iglavci pridobijo iz globljih plasti zemlje, kjer ga je v izobilju, bo hranilna vrednost zelinja, pridelanega za pašne živali, vse slabša. To spremenimo tako, da izboljšamo kakovost krme z boljšimi vrstami trav in metuljnic.

Ogljik in dušik

Ta dva elementa sta glavna gradnika rastlin in organske snovi v tleh. Zaradi ugodnejših razmer za delovanje drobnoraznih v vrhnji plasti zemlje, tam, kjer se pasejo živali, in izdatnejše oskrbe z energijo, se organska snov hitreje razgrajuje pod listavci kot na pašniku brez dreves. Dolgoročno bo v zemljo vezanega več ogljika (ponor ogljika). Ogljikov dioksid, ki nastaja v tleh pri razgradnji odmrle organske snovi najprej prestrežejo rušne rastline, tistega, ki gre mimo zelenih rastlin v nižji plasti vegetacije, pa bodo prestregli listi dreves. Tako se zaradi paše povečuje tudi razmerje med ogljikom in dušikom v tleh (C:N) in je iz tal izpranega manj dušika.

Voda

Drevesa na pašniku vplivajo na slabšo oskrbo rastlin ruše z vodo, posebno v poletnih mesecih, ker listje dreves prestreže del padavin in voda ponovno izhlapi že z listov, še prej, ko pade na tla. Zato prejme zemljišče pod drevesi manj vode. Ker pa je izparevanje vode iz rastlin ruše zmanjšano zaradi sence, ki jo ustvarjajo drevesa, slabša oskrba z vodo nima škodljivega vpliva na rast ruše, saj potrebuje za rast manj vode. V senci so rastline zaradi boljše oskrbe z rudninami bolj učinkovite pri uporabi razpoložljive vode. Če so padavine izdatnejše, voda odteče s površja, vendar je še vedno za uspevanje rušnih rastlin manj izgubljena voda kot na neporaščenih pašnikih.

Svetloba

Čeprav je za rušne rastline svetloba osnovni vir energije, ima zmanjšanje intenzitete osvetlitve sence dreves na pašniku pri drevesno-pašni rabi le majhen vpliv na znižanje skupne pridelovalne zmogljivosti ruše kraškega pašnika. V rušnih rastlinah, ki

Merjenje količine svetlobe, ki pride do zelenih rastlin pri tleh, kadar rastejo v senci krošenj dreves, je lahko dobra ocena za količino pridelka, ki ga pričakujemo v sezoni.

rastejo v senci, bo več klorofila oziroma listnega zelenila, listi bodo daljši in prav tako tudi poganjki. Zato je skupna asimilacijska površina večja kot pri rastlinah, izpostavljenih soncu. Te prilagoditve rušnih rastlin so mogoče, če je pokrivnost rastišča z listavci manjša od 85 % in z iglavci manjša od 67 %. Ker so listavci več kot štiri mesece brez listja, rušne rastline pa tudi v tem času ohranijo zelene dele, lahko uporabijo takrat prejeta svetlobo, če je zagotovljena oskrba z vodo in dovolj visoka temperatura za fotosintezo. In glede na napovedi podnebnih sprememb v smeri podaljševanja vegetacije dobe predvsem za zelne rastline se kažejo pozitivni učinki oziroma povezave.

Veter in temperatura

Močan veter preko zemljišča brez dreves zelo poveča izparevanje vode iz rušnih rastlin in vrhnje plasti zemlje. Drevesa na pašniku upočasnijo hitrost vetra pri tleh, zato je izgubljanje vode s površja zmanjšano in relativna vlažnost zraka je večja, kot če je pašnik brez dreves. Zaradi dreves so temperaturna nihanja med dnevom in nočjo manjša, kar je zelo dobrodošlo, ko je dan dolg in rušne rastline ne prekinejo s fotosintezo sredi dneva, kar se zgodi, kadar so temperature visoke.

Sestava ruše in prireja

Na senčenje so trave bolj odporne kot detelje, zato bo v ruši pod drevesi delež trav večji. Navadna pasja trava, volnata medena trava, navadna glota in plazeča šopolja so tiste vrste trav, ki uspevajo tudi v senci listavcev. Od metuljnic se močvirska nokota in lucerna sprijaznita z nekaj slabšo osvetlitvijo, druge pa ne. Zato je kakovost razpoložljivega zelinja za pašo, pridelanega v senci, slabša od tistega na pašniku brez dreves. Zelinje slabše kakovosti je bolj ustrezno za pašo krav dojlj kot pa za pašo ovc. Tem moramo zagotoviti v ruši veliko bele detelje, da bodo jagnjeta hitro pridobivala težo. Če upoštevamo samo to, kar lahko priredimo z zelinjem ruše, potem bo prireja z ovcami manj tam, kjer ra-

Josera.

Visokokakovostni, vitaminsko-mineralni dodatki za krave molznice

- dobra plodnost
- večje število laktacij
- dolgoživost
- višja kakovost življenja

AKCIJA 10+1

Ob nakupu 10 kosov Complet-a ali LactoPlus-a 1 kos gratis

Akcija traja do konca leta 2020.

Stranski pogled na slojevitost vegetacije v drevesno-pašni rabi nam pove o prostoru več kot pogled iz zraka.

stejo tudi drevesa. Ker pa pašne živali lahko uporabijo tudi liste in vejice lesnatih rastlin, ki imajo poleti višjo hranilno vrednost kot trave, bo prirast živali približno enak, kot če na pašniku ni dreves. Živalim moramo samo omogočiti, da pridejo do listja dreves in poganjkov grmovja.

Število dreves in njihova sestava

Na koncu je pomemben tudi podatek o številu dreves in njihovi sestavi, saj vpliva na vodenje drevesno-pašne rabe. Njihov koristni učinek je odvisen od vrste in velikosti dreves, predvsem od njihovega števila na enoto površine. Zato ne posekajmo vseh dreves na kraškem pašniku, čeprav bodo napovedali zelo mrzlo in dolgo zimo. Ugotovljeno je, da pri 100 do 200 drevesih na hektar, razporejenih dokaj enakomerno, ne bo bistveno zmanjšana pridelovalna zmogljivost kraškega pašnika. Stara drevesa z velikimi krošnjami so na takih območjih redkost, če pa kje uspevajo, potem bi jih bilo že tudi petdeset na hektar dovolj za izboljšanje razmer za uspevanje ruše in boljše rodovitnost zemlje. Obvejevanje dreves ugodno vpliva na izboljšanje osvetlitve pod drevesi in potem, ko ostanki odrezanih vej strohnijo, obogatijo zemljo z organsko snovjo in rudninami, predvsem kalcijem in magnezijem.

Vse, kar sem opisal, ni edina korist od gozdnih dreves na pašniku. Zaradi predvidenih podnebnih sprememb bomo vse pogosteje deležni neurij z obilico padavin in sušnih obdobj. Gozdna drevesa tudi na kmetijskih zemljiščih v takem številu, da pridelovalna zmogljivost pašnikov ne bo bistveno zmanjšana, lahko vplivajo v smeri omilitve ekstremnih vremenskih pojavov. Manj vročine in manj burje seveda ugodno vpliva na boljše počutje živali, kadar jih uporabljamo za vzdrževanje negovane podobe kraške pokrajine ali hribovitega sveta, kamor kmetijska mehanizacija ne more priti. Vrednost drevesno-pašne rabe lahko na splošno razdelimo na koristi za kmete in javno dobro, čeprav sta med seboj neločljivo povezana in kar pomaga družbi, kmetu pogosto prinese več dobička.

Nedavna krčevina zaradi zledoloma in lubadarja služi vzpostavitvi drevesno-pašne rabe za rejo govedu, ki pa bo trajala kar nekaj časa.

Zaradi kemičnih lastnosti odpadlih iglic in kislin so iglavci manj primerni kot listavci. Pa še podnebne spremembe jim ne gredo v prid.

V senci, ki so je deležne pri drevesno-pašni rabi, se tudi pašne živali počutijo bolje, zato so uspešnejše pri »žetvi« zelinja. Doseženo pa bo tudi ravnovesje med razporeditvijo iztrebkov in s tem gnojenjem ter namočenostjo zemljišča.

Manj znana vrtnina: sladki komarček

Gnitje spodnjih listnih nožnic

Rastlina sladkega komarčka, pravilno pripravljena za trženje.

Pripravila izr. prof. dr. Ana Slatnar, Biotehniška fakulteta, Katedra za sadjarstvo, vinogradništvo in vrtnarstvo

POČASI POSTAJA TRŽNO BOLJ ZANIMIV TUDI PRI NAS

Navadni komarček (*Fenulum vulgare* Mill.) uvrščamo v družino kobulnic (Apiaceae), ki jo v osnovi delimo na dve podvrsti: subsp. *piperitum* – poprov komarček in subsp. *vulgare* – vrtni komarček. Podvrsta subsp. *vulgare*, vrtni komarček, se naprej deli kar na tri varietete: var. *azoricum* – sladki komarček, var. *dulce* – vrtni komarček in var. *vulgare* – grenki komarček. Vrtni komarček uporabljamo kot začimbo oz. za pridelavo olja, var. *vulgare* pa sestavljajo divji predniki kultiviranih tipov, ki jih imenujemo grenki komarček. Podvrsti *vulgare* in *piperitum* se ločita po habitusu rasti, predvsem po tem, da je ena enoletna/dvoletna rastlina in druga trajnica. Sorodne in tudi na videz zelo podobne vrste so koper (*Anethum graveolens* L.), vrtni janež (*Pimpinella anisum* L.), kumina (*Carum carvi* L.). Biti moramo pozorni, da gre za druge rastlinske vrste, saj komarček ponekod imenujejo tudi janež, koprc ali fenkel.

Lepa okroglo oblikovana čebulica tik pred prodajo.

Šele od 15. stoletja kot zelenjava

Komarček je starodavna kmetijska rastlina; večinoma je bila njena pridelava dokumentirana kot uporaba komarčka, ki ne tvori tako imenovanega gomolja, torej kot aromatičnega zelišča, zdravilne in obredne rastline. Zdi se, da izvor vrste sladki komarček, ki se uporablja kot zelenjava, sega v 15. stoletje na območje Firenc v Italiji. Oblike rastlin z zadebeljenimi listnimi nožnicami, ki so se spontano pojavljale v naravnih populacijah, so požlahtnili in izboljšali, tako da so ustvarili sedanje oblike, katerih uporaba je bila še pred nekaj desetletji v glavnem omejena na Italijo.

Ocena obsega pridelovalnih površin je zaradi napačne definicije večkrat narejena napačno, saj nepravilno razvrščajo varietete med seboj v tiste, pri katerih pridelujemo omesenele spodnje dele listnih nožnic, in tiste, ki jih pridelujemo kot aromatično ali začimbno rastlino. Če si pogledamo samo pridelavo sladkega komarčka, ta v Italiji prinese kar 85 % svetovne pridelave. Pri tem kar 70 % pridelanega porabijo sami, 30 % pridelave pa je namenjene za izvoz. Pridelava sladkega koromača je ocenjena na 20.000 ha površin, na katerih naj bi na leto v povprečju pridelali okoli 500.000 ton (podatki so za leto 2018). Kar 94 % proizvodnje poteka na jugu Italije. Od drugih držav pridelovalk je pomembno omeniti še Francijo, Španijo (proizvodnja narašča), Nizozemsko in Združene države Amerike.

Opis rastline

Sladki komarček je od 50 do 80 cm visoka rastlina. Listi so tri- do štirikrat pernatodeljeni, z nitastimi listnimi ploskvami. Spodnji deli listov oz. listne nožnice so močno zadebeljene, med seboj stisnjene in oblikujejo nepravilni gomolji ali čebulice. Korenine so močno razvejene in globoke do 50 cm. Odvisno od razmer za rast rastlina v prvem ali drugem letu požene gladko in okroglo cvetno steblo. Cvetovi so drobni, rumene barve, z močno reduciranimi čašnimi listi in združeni v kobulasto socvetje. Plod je pokec, sestavljen iz dveh semen. Seme je valjasto in rebrasto, dolgo okoli 6 mm in široko 2 mm. Sladki komarček slabo semeni, saj je razvoj usmerjen predvsem v spodnje vegetativne dele rastline. V gramu semena je okoli 250 semen.

Sladki komarček gojimo po vrtninah, pred katerimi smo tla pognojili s hlevskim gnojem, kot so kapusnice in plodovke. Gno-

jenje s hlevskim gnojem neposredno pred gojenjem komarčka se odsvetuje zaradi povečane možnosti gnitja čebulic. Na istem mestu ga lahko ponovno gojimo po najmanj treh letih. Prav tako ga zaradi skupnih boleznih in škodljivcev ni priporočljivo gojiti za preostalimi vrtninami iz družine kobulnic, kot so korenček, peteršilj, pastinak in zelena.

Sladki komarček pobiramo, ko doseže tehnološko zrelost, kar pomeni pravilno oblikovane, odebeltene in obeljene čebulice. Čas od setve do spravila je odvisen od sorte, navadno pa se giblje med 70 in 120 dnevi. Če smo prepozni, čebulice lahko popokajo ali poženejo cvetno steblo. Če komarček pridelujemo na območju, kjer je možnost pozebe, ga moramo pospraviti pred prvo zmrzaljo.

Setev ali sadike

Pridelavo je mogoče zasnovati z neposredno setvijo v tla, vendar kar 85–90 % sodobne komercialne pridelave obsega zasnovano prek sadik s koreninsko grudico. Pri direktni setvi moramo poskrbeti za redčenje posevka, je pa res, da takšne rastline oblikujejo močnejše in globlje korenine. Število na kvadratni meter pri sortah s kratko rastno dobo lahko znaša od 6 do 8 rastlin, medtem ko pri sortah z daljšo rastno dobo lahko uspeva od 12 do 15 rastlin/m². Pri obeh gostotah sajenja pa medvrstna razdalja naj ne bo manjša od 40 cm.

Dober povprečni pridelek na hektar doseže okoli 50 t/ha (kar je precej višje od običajnih pridelkov). To pomeni, da moramo za uspešno pridelavo in tak pridelek dodati 300 kg/ha dušika, 60 kg/ha fosforja, 350 kg/ha kalija. Gnojenje je treba ustrezno prilagoditi, pri tem pa je treba upoštevati tudi založenost tal s hranili in ostanke hranil od prejšnjega pridelka. Potrebno količino dušika dodamo v dveh do treh obrokih, ob tem pa moramo upoštevati, da dušik pri sortah s kratko rastno dobo dodajamo v manj obrokih kot pri sortah z daljšo rastno dobo.

Varstvo pred plevelom, boleznimi in škodljivci

Varstvo pred pleveli izvajamo mehansko, z uporabo herbicidov pa moramo biti previdni, saj se pri komarčku rad pokaže herbicidni stres. Tudi pri tako veliki pridelovalki, kot je Italija, imajo pomanjkanje registriranih herbicidov za varstvo pred pleveli v sladkem koromaču. Za doseganje dobrega pridelka sladkega komarčka moramo zagotoviti zadostno količino vode skozi celotno rastno dobo. Dovolj visoka vlaga je nujna za uspešno kalitev ter pri mladih rastlinah za razvoj močnega koreninskega sistema, večje rastline pa gredo ob pomanjkanju vode hitreje v cvet. Kljub

temu pa z namakanjem ne smemo pretiravati, saj je komarček zelo občutljiv za zastajanje vode, zato raje namakamo v več obrokih. Količina vode v enem obroku naj bi znašala od 10 do 15 mm. Najpogostejši in najprimernejši način je namakanje z razpršilniki.

Med boleznimi se bomo pri pridelavi sladkega koromača srečali z *Erwinio carotovoro*, *Sclerotinio* spp., *Ramulario* spp. in *Pytophthora* spp. Od škodljivcev pa težave lahko povzročajo strune, kapusova sovka, uši in polži.

Čas spravila pridelka izvedemo, ko so čebulice sortno primerno oblikovane in težke. Pri sortah z daljšo rastno dobo lahko dosežemo težo užitnega dela med 600 in 700 g. Predolgo čakanje s pobiranjem pa pripelje do pokanja spodnjega dela listnih nožnic ali do tvorbe dodatnih stranskih zadebelitev, kar je posledica izpostavitve temperaturnemu, vodnemu ali dušičnemu stresu. Vsekakor pa opisani pojav pripelje tudi do povečane možnosti razvoja boleznih.

Medtem ko je še pred časom veljalo, da je pri sladkem koromaču potrebno beljenje užitnega dela, je s selekcijo to postalo nepotrebno, saj so spodnje listne nožnice sedaj v celoti bele. Rumenenje belega dela zadebeljenih listnih nožnic je posledica intenzivne sinteze flavonoidov in pripelje do enakomernega obarvanja po celotnem užitnem delu. Pobiranje komarčka še vedno poteka ročno: odstranimo korenino, zunanji list in liste pa prikrajšamo do približno 10 cm dolžine za belim delom. Pri kratkotrajnem skladiščenju, od 7 do 10 dni, pridelek lahko hranimo v hladilnicah brez kontrole vlage, pri temperaturi od 1 do 5 °C. Pri dolgotrajnejšem skladiščenju (1–2 meseca) lahko ohranimo to temperaturo, a je treba vzdrževati tudi 90- do 95-odstotno vlago. Pridelek obvezno ovijemo v perforirano folijo. Koromač ima precej intenzivno dihanje in lahko približno 10 dni prenaša atmosfero z 10- do 15-odstotno koncentracijo CO₂.

Stranski poganjki, ki nastanejo kot posledica različnih stresov.

Pridelava sladkega komarčka na prostem.

Ekonomska učinkovitost ekstenzivne reje kuncev

Pripravil doc. dr. Jernej Prišenk, Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede

PRIMER ŠTUDIJE IZ SLOVENIJE

Cilj članka je predstaviti tehnologijo in izračun ekonomske upravičenosti vzreje kunčjega mesa. Vhodni podatki in rezultati temeljijo na resničnem primeru (kmetiji) iz Slovenije. Primarna dejavnost kmetije je prireja kunčjega mesa za samooskrbo, in ne za komercialni namen. Ekonomski izračuni temeljijo na podatkih, zbranih v dveh proizvodnih ciklih, kar skupno znaša 221 kuncev. Rezultati kažejo ekonomsko upravičeno kmetijsko vzrejo, če je prodajna cena kunčjega mesa vsaj 8 €/kg, ob zvišanju cene na 9 €/kg pa bo finančni rezultat višji za približno 15 %. Analiza ekonomske upravičenosti prireje kunčjega mesa potrjuje ekonomsko upravičeno vzrejo.

Kakšni so proizvodni trendi in poraba kunčjega mesa na svetovni ravni

Svetovna proizvodnja kunčjega mesa naj bi znašala približno milijon ton, od tega ga 54 % vzredijo v EU. Največji svetovni proizvajalci so Kitajska, Madžarska, Italija, Španija in Francija, ki prispevajo skoraj tri četrtine svetovne proizvodnje. V zadnjih dvajsetih letih se je svetovna proizvodnja vsako leto povečala za 1,7 %, z nekaj več kot 720 na skoraj milijon ton kunčjega mesa (Avitalia, 2018). V Bolgariji je vzreja kuncev tradicionalna in usmerjena v lastno porabo, proizvodnja kunčjega mesa pa se lahko oceni na 4100 ton/leto. Na Madžarskem je pomembna vzreja zgolj izvozno naravnana, brez tradicije pridelave kuncev za domači trg. Madžarska je tako druga država izvoznica na svetu, takoj za Kitajsko. Po nekaterih novejših podatkih države članice EU prispevajo 28 % svetovne proizvodnje in na letno vzredijo več kot 340 milijonov kuncev (podatki iz FAO-STAT leta 2012). O porabi kunčjega mesa v različnih državah pa je na voljo malo podatkov, letne ocene so se v letu 2010 gibale med 0,93 kg/osebo v Franciji, 1,35 kg/osebo v Španiji in kar 4,4 kg/osebo v Italiji.

Glede na zgornje trditve ima Slovenija dve najpomembnejši sosedski državi pri vzreji kunčjega mesa – Italijo in Madžarsko. Po porabi in zmogljivosti je Slovenija na približno 11. mestu s približno 0,77 kg porabe kunčjega mesa na prebivalca. Posamezne študije so analizirale prirejo kunčjega mesa z ekonomskega vidika na primeru nekomercialnih rej, vključno z razvojem tehnološko-ekonomskih simulacij. Reja kuncev v Sloveniji upada, predvsem zaradi slabe oskrbe z zdravili ali krmnimi dodatki, kar povzroča morebitne večje izgube. V skladu s temi navedbami glavnina reje kuncev poteka na družinskih kmetijah, in sicer kot ekstenzivni način reje.

Metodologija, uporabljena v študiji
Analizirana kmetija je v severovzhodnem delu Slovenije, blizu Maribora. Čredo sestavlja sedem samic z intenzivnimi sposobnostmi razmnoževanja, in sicer gre za vrsto

rdeči novozelanec in za kunca vrste hycole. Zaradi odpornosti proti kunčjim boleznim smo se odločili, da bomo za razmnoževanje uporabili dva križana samca. Raziskava za to študijo temelji na primeru zaključene vzreje, ki je znašala 221 kuncev v dveh proizvodnih ciklih.

Rdeči novozelanec

Morda je presenetljivo, vendar je rdeči novozelanec pravzaprav ameriška pasma kuncev. Njihova genetika je veliko bolj povezana z belgijskimi pasmami kot pa z novozelandsko pasmo kuncev. Poleg kalifornijskega in belega novozelandskega kunca je tudi rdeči zelo primeren za prirejo mesa. Pasma izvira iz Kalifornije, verjetno od kuncev, uvoženih iz Nove Zelandije. Novozelandski kunci so na voljo v petih barvah. V povprečju odrasle živali dosežejo do 5 kg telesne mase, pri čemer so samičke večje kot samčki. Rdeči novozelanec je najpogosteje uporabljena pasma kuncev za proizvodnjo mesa in glede na prednosti dobrih lastnosti za pridelavo mesa smo se odločili, da bomo v proizvodni proces vključili dve samici te vrste.

Hycole

Hycole je hibridni kunec, vzrejen v podjetju Hycole v Franciji. Podjetje ima močno znanje in zmogljivo distribucijsko mrežo, ki omogoča prisotnost na vseh trgih po svetu. Najmočnejša lastnost pasme hycole sta visoko povprečno število rojenih živih kuncev, ki doseže kar od 10,20 do 10,50 kunca, in zelo dober potencial za prirast. Kunci dosežejo klavno težo (približno 3 kg žive teže) v starosti med 12 in 13 tedni starosti. V proizvodni proces je bilo vključenih 5 samic te pasme.

Tehnologija vzreje

Vzrejni pristop v študiji je temeljil na obsežnih reprodukcijskih ciklih. To pomeni, da reprodukcijski cikel sledi vsakih 35 dni po porodu (3 dni po odstavitvi mladičev), povprečno število kunčjih mladičev je bilo približno 6 mladičev na samico. Če je število mladičev upadlo pod 6 mladičev v dveh zaporednih ciklih, je bila samička odstranjena iz proizvodnega cikla. Takšno pričakovanje minimalnega števila mladičev je pomembno z vidika, da smo želeli doseči stabilno populacijo črede (60–80 kuncev v proizvodnem ciklu).

Krmni obroki za kunce so bili sestavljeni različno in so bili odvisni od telesne mase kuncev in obdobja pitanja. Prvi krmni obrok se je izračunal za kunce s telesno težo med 800 g in 1500 g, drugi med 1500 g in 2200 g, tretji pa za več kot 2200 g telesne teže kuncev. Krmni obroki so vsebovali seno, pšenico, ječmen in krmne mešanice – pelete za kunce.

Ekonomska analiza

Ekonomska analiza je temeljila na ekonomsko-simulacijskem pristopu za izračun eko-

Rdeči novozelanec

nomske upravičenosti glede na finančne rezultate in druge ekonomske parametre. Izračunali smo skupni dohodek in skupne stroške, kar pomeni vhodne podatke za izračun koeficienta ekonomičnosti in finančnega rezultata. Izračun skupnih stroškov vključuje lastno ceno sena in preostale stroške odkupljene krme (pšenica, ječmen in krmne mešanice). V strukturi skupnih stroškov sestavljajo stroški ročnega dela približno 55 % vseh stroškov. Upoštevani so bili tudi stroški investicij v nakup primernih vzrejnih kletk za kunce, in sicer ob amortizacijski dobi 2 leti in 5-odstotni stopnji.

Skupni prihodek je bil izračunan kot zmnožek med količino končnega proizvoda (količina kunčjega mesa) in potencialno ceno kunčjega mesa na trgu (8–8,5 €/kg kunčjega mesa na slovenskem trgu in 9 €/kg kunčjega mesa na avstrijskem trgu). Kmetija je v bližini meje z Avstrijo, zato je ta možnost vključena v shemo proizvodnje in prodaje.

Rezultati vzreje

Povprečna živa masa kuncev ob zakolu je bila 2,93 kg, medtem ko je povprečna količina mesa znašala 1,47 kg/kunca (ali približno 50 %). Klavni preračun je pokazal, da je najboljši čas za zakol, ko kunci dosežejo blizu 2,80 kg telesne mase. Ob zakolu od 10 do 15 % kuncev ni dosegalo optimalne klavne mase. Po 3,5 meseca pitanja se pretvorba med porabo krme in povečanjem telesne mase zmanjša in delež ovira večjo porabo krme, namesto da bi se povečala telesna masa. Najvišja pretvorba krme je pri 35 dneh pitanja, kadar dnevni prirast doseže 47 g/dan. Pri intenzivni proizvodnji mora biti ciljna telesna masa za zakol 2–2,8 kg in jo je treba doseči v 80 dneh, medtem ko je v ekstenzivnem procesu pitanja telesna masa blizu 2,8 kg in je trajanje obdobja pitanja opredeljeno na približno 105 dni.

Ekonomska analiza

Ekonomski izračun temelji na 221 vzrejenih kuncih s povprečno težo mesa 1,47 kg/kunca. Tabela 1 prikazuje različne scenarije glede na različne prodajne cene mesa (€/kg) in z različnimi ekonomskimi rezultati. Hipotetično lahko kmetija, če se odloči za prodajo, pričakuje ekonomske parametre, predstavljene v preglednici 1.

Samička pasme hycole

Rezultati različnih scenarijev v preglednici 1 kažejo, da je zelo pomemben dejavnik prodajna cena za kilogram kunčjega mesa. Če se prodajna cena zviša z 8 na 8,5 €/kg, se finančni rezultat poveča za 162,44 €, če je prodajna cena za kilogram kunčjega mesa 9 €/kg, pa je finančni rezultat izboljššan za 324,87 €. Vse simulacije so bile narejene na 221 vzrejenih kuncih s povprečno 1,47 kg mesa na kunca. Stroški investicije so znašali 765 € in glede na preračun amortizacije se naložba povrne v 21 mesecih. V strukturi skupnih stroškov naložbe sestavljajo 35,36 %, krmni obroki 22,68 % in ročno delo 41,96 %.

Ekonomski parametri kažejo, da je tudi pri ceni 8 €/kg kunčjega mesa proizvodnja ekonomsko upravičena (Ke je večji od 1).

Zaključek

Glede na dejstva, zapisana v uvodu, da Slovenija nima veliko intenzivnih kmetij s prirejo kunčjega mesa in da smo pretežno država uvoznica, so možnosti za razvijanje poslovne ideje odprte. Različne študije kažejo, da zanimanje za nakup kunčjega mesa na slovenskem trgu obstaja in se povečuje. Glede na rezultate različnih anketnih vprašalnikov, ki so analizirali trg, sta pomembni predvsem dve ugotovitvi:

- potrošniki poznajo zdrave lastnosti kunčjega mesa in
- potrošniki v Sloveniji bolj cenijo kunčje meso, pridelano v Sloveniji, in mu bolj zaupajo.

Preglednica 1: Simulacija ekonomike vzreje kuncev na primeru študije kmetije

Številka scenarija	Prodajna cena	Št. vzrejenih kuncev	Povprečna klavna teža na kunca	Prodajna cena na kunca	Skupni prihodek na čredo	Skupni stroški na čredo	Koeficient ekonomičnosti	Finančni rezultat
UNIT								
	€/kg	Numeric number	kg	€	€	€	Numeric number	€
EQUATIONS								
	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	$D = a * c$	$Tl = D * b$	<i>f</i>	$Ke = Tl / f$	$Fr = Tl - f$
1	8	221	1,47	11,76	2598,96	2542	1,02	56,96
2	8,5	221	1,47	12,49	2761,39	2542	1,09	219,4
3	9	221	1,47	13,23	2923,83	2542	1,15	381,83

Ekološko zatiranje rdeče ptičje pršice na perjadi

Pripravilo podjetje Metrob

VISOKO UČINKOVITA ZAŠČITA IN DOBRA PREDPRIPRAVA NA PREZIMITEV

Rdeča ptičja pršica (*Dermanyssus gallinae*) je zunanji zajedavec in velik škodljivec perjadi. Hrani se s ptičjo krvjo in perjad običajno zajeda ponoči. Odrasli osebki so jajčaste oblike in imajo **nesegmentirano telo velikosti do 1 mm ter osem nožic**. So bele do sivkaste barve, ko se napijejo krvi, pordečijo. Napite pršice se skrivajo na temnih mestih, kjer se pariyo in ležejo jajčeca. Njihov življenjski cikel obsega **pet razvojnih faz** in se v idealnih razmerah konča v sedmih dneh, zaradi česar številčnost škodljivca **hitro raste in povzroča veliko škodo na perutninskih farmah**. Najbolj ogrožene so mlade živali. Napadene živali lahko postanejo anemične, znatna pa je tudi posredna ogroženost perjadi, saj so pršice prenašalke različnih virusnih obolenj, vključno salmoneloz, borelioze ipd. **Dramatičen upad nesnosti je reden sočasni pojav ob prisotnosti parazita.**

Brez hrane živi do 8 mesecev

Rdeča ptičja pršica lahko brez hrane živi do 8 mesecev in dobro prenaša tudi suho okolje. Zadržuje se v regah in razpokah ter na vseh drugih zavarovanih mestih kokošnjakov. Jeseni, ko živali pripravljamo na pretežno ali stalno vhljevitve, pa tudi če so vhljevane ves čas, je zato zatiranje parazita nujen ukrep za ohranitev nesnosti in dobrega zdravstvenega stanja perjadi.

Kemično zatiranje

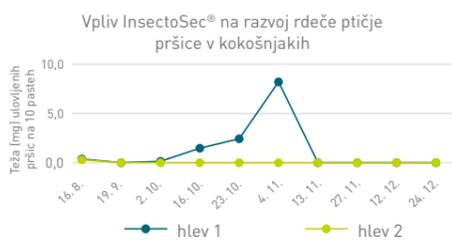
V profesionalni in neprofesionalni reji se za zatiranje ptičje pršice najpogosteje uporabljajo veterinarska zdravila, v malih rejah pa žal in resnici na ljubo tudi mnogoteri biocidi. **Uspešnost ukrepa je močno odvisna od zgodovine uporabe sredstva in s tem povezanega razvoja odpornosti pri škodljivcu** (rezistence), prav tako pa tudi od doslednosti izvedbe in ponavljanja ukrepa v rejnem ciklu perjadi. Brez izjeme pa **kemično zatiranje škodljivca spremlja karenc** (prepoved uporabe jajc), prav to pa rejce najbolj odvrča od redne izvedbe ukrepov, nujnih za zatiranje škodljivca.

Nekemično zatiranje

Prednosti nekemičnih metod zatiranja rdeče ptičje pršice so:

- zatiranje parazita na živalih brez vzdrževanja higiene in dezinfekcije hlevov vodi v kratkoročne učinke in potrebo po nenehnih ponovitvah zatiranja,
- z vključitvijo nekemičnih metod zatiranja se zmanjšuje potreba po uporabi veterinarskih zdravil in ohranja njihova učinkovitost v akutnih primerih,
- omogoča ekološko rejo ter zagotavlja neoporečnost jajc in perutninskega mesa.

Graf: Zakaj zoper ptičjo pršico uporabiti InsectoSec®

* uradni poskus s preventivnim (hlev 2) in kurativnim (hlev 1) 1-kratnim mokrim nanosom InsectoSec® (16 % konc.)

Uradni poskus s preventivnim (hlev 2) in kurativnim (hlev 1) 1-kratnim mokrim nanosom InsectoSec® (16 % konc.)

- Hlev 1: **retiran kurativno v predhodno netretiranih hlevih – hitro in učinkovito se zmanjša številčnost škodljivca,**
- hlev 2: **pred vhljevitvijo perjadi dolgoročno preprečuje razvoj rdeče ptičje pršice,**
- **enostavna mokra aplikacija 16-% suspenzije** (160 g InsectoSec® v 840 g vode) z običajnim nahrbtnim škropilnikom, **brez prašenja in z veliko pokrivnostjo nedostopnih mest** (legel škodljivca),
- **fino mlet naravni mineral** (diatomejska zemlja) s fizikalnim delovanjem, **brez možnosti vzpostavitve odpornosti in brez karence,**
- **za profesionalno in neprofesionalno rejo** praznih ali vhljevitvenih kokošnjakov,
- **za ozaveščeno in ekološko rejo.**

Pripravilo podjetje Uniforest

ZANIMIVE IN KORISTNE NOVOSTI PRI VITLIH

Podjetje Uniforest je eno vodilnih evropskih proizvajalcev gozdarske mehanizacije. Glavni cilji njihovega delovanja so tehnološka izpopolnjenost, prijaznost do okolja, varna in enostavna uporaba ter edinstven dizajn.

Od leta 2008 naprej proizvajajo **tritočkovne enobobenske in dvobobenske profesionalne gozdarske vitle z vlečno silo od 6,5 do 12 ton**. V to kategorijo spadajo poleg klasičnih profesionalnih vitlov (serija G) tudi gozdarski vitli s konstantno vlečno silo (serija GK) in vgradni gozdarski vitli. **Prednost serije G in GK** je v privijačenem agregatu na desko vitla (agregat ni varjen), kar omogoča **enostavnejše vzdrževanje**, poleg tega pa je agregat zaradi boljšega sidranja vitla **nameščen višje**. Vsi pogonski sklopi so v oljni kopeli (ni verig in verižnikov), kar omogoča večji izkoristek in manjše stroške vzdrževanja. **Vgrajena večlamelna sklopka** preprečuje njeno pregrevanje. Odvijalna naprava je nameščena neposredno na zunanem škripcu, zato se žična vrv vleče iz bobna. Vsi najbolj obremenjeni elementi na deski vitla so ojačani in iz boljših materialov. Na sprednji strani vitla so nameščena **tudi velika odlagalna mesta za verige**, na njegovi zadnji strani pa so nameščeni nosilci za odlaganje dodatne opreme.

Posebnosti konstantne vlečne sile so, da je ta v vsakem trenutku enaka, vlečna vrv tanjša in zato daljša, moč traktor pa je lahko manjša. **Lažja žična vrv** pripomore k večji storilnosti in hitrejšemu spravilu lesa na eni in k manjši utrujenosti uporabnika na drugi strani.

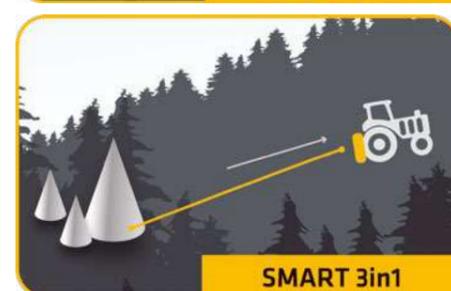
Konstantno vlečno silo so dosegli tako, da so **klasični hidravlični ventil za krmiljenje sklopke zamenjali s proporcionalnim (HAWE)**, ki omogoča, da se tlak večlamelne sklopke poljubno nastavlja. Na vitel so namestili še **dodatno merilno mesto za natančno neposredno merjenje trenutne sile vlečne vrvi**. Na tej osnovi ustrezno krmilijo sklopko oziroma želena vlečno silo. Za takšno namestitev merilnega senzorja so se odločili, ker do zdaj znane rešitve namestitve merilnega mesta ne merijo dejanske sile vlečne vrvi,

ampak jo le predvidevajo (odstopanja med predvideno in dejansko vlečno silo so lahko tudi 20 % - 10 kN). Z integracijo njihovega merilnega mesta in tehnološko zelo dovršene elektronike, se natančno vlečne sile nastavi z maksimalnim odstopanjem ±1 kN. Meritev sile in uravnavanje tlaka sklopke se dogaja nekajkrat na sekundo.

Segment profesionalnih gozdarskih vitlov zaključujejo eno- ali dvobobenski vgradni vitli, ki se na traktor fiksno vgradijo spredaj ali zadaj. Lahko so z odvijalno napravo ali brez. Tudi tukaj imajo model s konstantno vlečno silo.

Omeniti moramo še **funkcijo SMART 3in1**, ki uporabniku omogoča odvijanje žične vrvi z ali brez uporabe odvijalne naprave. Vkllop in izkllop odvijalne naprave potekata brez zakasnitve, hkrati pa je ves čas zagotovljena še napetost žične vrvi med odvijalnim škripcem in bobnom.

Modela 120G power in 90GK power imata namesto funkcije SMART 3in1 **nastavljivo zavorno silo**, ki omogoča odvijanje s poljubno silo v žični vrvi.

Podrobnejše informacije si oglejte na spletni strani www.uniforest.si.

InsectoSec®

- Enostavna mokra uporaba
- Brez karence
- Hitro kurativno delovanje

03 7806 330
info@metrob.si
www.metrob.si

Higiena

in vpliv na zdravje živali in kakovost mleka

Pripravil Črtomir Praprotnik, dr. vet. med., Karin Zorko, mag. inž. zoot., Animalis, d.o.o.

KAKO ENOSTAVNO DO BOLJŠIH REZULTATOV PRI MOLŽI

Že več kot 50 let je znano, da je število primerov mastitisa povezano s številom bakterij na kravjih seskih – torej s čistočo in higieno. Številne raziskave so dokazale, da obstaja povezava med čistočo hleva (slika 1), čistočo krave in številom somatskih celic (SC) v bazenu! Jasno je dokazano, da je čistoča krave povezana s pojavnostjo mastitisa, ki ga povzročajo okoljski povzročitelji (zlasti *E. coli* in streptokoki). To ni presenetljivo, saj praktično vse bakterije v vime vstopajo skozi seskov kanal in na ta način povzročajo klinični in subklinični mastitis ali povečanje števila SC, ki se borijo proti okužbi.

Poleg vpliva na zdravje vimena, higieno prireje in skladiščenja mleka vpliva tudi na kakovost surovega mleka. To določa skupno število mikroorganizmov. Nizko skupno število mikroorganizmov v mleku lahko dosežemo le s primerno higieno živali, molznih strojev in primerno molzno rutino. Skupno število mikroorganizmov, ki presega 100.000 v ml mleka je znak slabe higiene pri prireji mleka. Skupno število mikroorganizmov v mleku ter njihova vrsta vpliva tudi na fizikalne, kemične in senzorne lastnosti surovega mleka ter hkrati na njegovo obstojnost ter sposobnost za predelavo. Nekatere vrste mikroorganizmov (sporotvorne bakterije iz rodu *Clostridium*) zaradi tvorbe spor povzročajo težave pri predelavi mleka v sire (t. i. pozno napihovanje sirov), lipolitične in proteolitične bakterije pa z izločanjem encimov vplivajo na spremenjeno sestavo mleka, kar zmanjša sposobnost mleka za predelavo ter končni izplen sirjenja.

Slika 2: Krava, ki leži na umazanem ležišču (CowSignals®)

Kljub temu da je v zadnjih desetletjih v prireji mleka prišlo do velikih sprememb in izboljšav na področju prehrane, sistemov uhlevljenja, selekcije ipd. se zdi, da nismo naredili velikega napredka v higieni, pri ohranjanju čistoče krav in zmanjšanju števila bakterij na njihovem vimenu. Na vse to pa vpliva rejec, ki se bolj ali manj zaveda pomena čistoče krave za zdravje vimena in kakovost mleka.

Čistoča krave in vimena

V zadnjih letih prihaja do porasta okoljskega mastitisa: torej tistega, ki ga povzročajo bakterije, vezane na okolico. To so zlasti koliformne bakterije (*E. coli*, *Klebsiella*), okoljski streptokoki (*Str. uberis*, *Str. dysgalactiae*, *Enterococcus spp.*). Te bakterije pa so izrazito vezane na iztrebke in na steljo. Bolj, kot sta stelja in okolica živali čista in suha, manjše bo število teh bakterij na vimenu, manj bo problemov z okoljskim mastitisom.

OCENA 1	OCENA 2	OCENA 3	OCENA 4
Brez umazanije/iztrebki	Rahlo pokrito z umazanijo/iztrebki (<10 % površine)	Zmerno pokrito z umazanijo/iztrebki (10-30 % površine)	Večinoma prekrito z umazanijo/iztrebki (>30 % površine)

Slika 2: Ocena čistoče vimena, ki je močno povezana s številom SC in pojavom mastitisa (foto M-team).

OCENA 1	OCENA 2	OCENA 3	OCENA 4
Brez umazanije/iztrebki	Rahlo pokrito z umazanijo/iztrebki	Zmerno pokrito z umazanijo/iztrebki	Večinoma prekrito z umazanijo/iztrebki

Slika 3: Ocena čistoče krave, ki ima vpliv zlasti na mikrobiološko kakovost mleka in na skupno število mikroorganizmov (foto: Karin Zorko).

Za realno oceno čistoče krave in onesnaženje vimena z bakterijami so razvili orodja, ki nam omogočajo oceniti spremembe na kmetiji skozi čas na boljše ali na slabše in nam postavijo neodvisna merila. Ker kmet vsak dan gleda svoje krave, glede njihove čistoče in čistoče kmetije pogosto razvije t. i. poklicno slepoto in izgubi možnost realne ocene čistoče svojih živali. Zato uporabljamo oceno čistoče vimena (Slika 2), oceno čistoče krave (Slika 3) in bakteriološko analizo nastilja.

Ocena čistoče vimena in krave

Raziskave kažejo, da je čistoča kravjega vimena močno povezana s pojavnostjo mastitisa in številom SC! Za krave, ki imajo oceno 3 ali 4 (glej sliko 2) je 1,5-krat bolj verjetno, da zbolijo za mastitisom kot tiste z oceno 1 in 2! Slabša ocena za eno enoto pa pomeni za 40-50.000 več somatskih celic v bazenu.

Čistoča krave ima prav tako vpliv na mikrobiološko kakovost mleka, nekoliko manj pa vpliva na zdravje živali.

Kako pa umazanija pride na vime? Verjetno večina rejcev, ko vidi umazano vime, takoj pomisli na umazano ležišče, vendar to ni edini vir umazanije. Možno je:

- **NEPOSREDNO:** krava se uleže na umazano ležišče ali na hodnik - bakterije pridejo neposredno na vime;
- **PREKO NOG:** krava hodi po umazanih poteh, si umaže noge, ko se uleže, pa vime pristane na umazanih nogah in se kontaminira;
- **ŠKROPLJENJE:** krava hodi po globlji in tekoči umazaniji, ki škropi po vimenu;
- **Z REPA NA VIME:** včasih je vir umazanije močno umazan rep.

V pomoč so nam lahko tudi ocene higiene nekaterih področij telesa živali (Slika 4). S tem si ustvarimo sliko, ki nam pojasni, kaj se dogaja s higieno v hlevu:

- **ZELENA:** spodnji deli nog (umazana/spolzka tla),

- **RUMENA:** stegna (umazano ležišče),
- **MODRA:** rep ter križ (prekratka ležišča, driska),
- **VIJOLIČNA:** področje vampa ter prsnega dela (umazano ležišče),
- **RDEČA:** vime (umazana/spolzka tla, umazano ležišče, prekratka ležišča, driska ipd.).

Slika 4: Področja, ki so pogosteje umazana in vir umazanije (foto: Karin Zorko)

Molzna rutina in čistoča seskov

Način molže ključno vpliva tako na število SC kot na higieno mleka in skupno število mikroorganizmov. Na kmetijah, kjer jemljejo prve vzorce mleka, razkužujejo vime pred molžo (Slika 5) in po molži, imajo dokazano nižje število SC in nižje število skupnih mikroorganizmov. Za preprečevanje okoljskega mastitisa in onesnaženja mleka je zlasti ključna priprava vimena pred molžo.

Slika 5: Čiščenje in razkuževanje vimena pred molžo (foto: CID lines)

Ker praktično vse bakterije v vime vstopajo skozi seskov kanal, je zelo pomembno, da pred natikanjem molznih enot znižamo število bakterij na seskih. Na ta način znižamo možnost vdora bakterij v vime (okužbe vimena), in to tako okoljskih kot nalezljivih povzročiteljev, ki se s krave na kravo prenašajo pretežno med molžo in ne preživijo v iztrebkih.

S pravilno pripravo vimena pred molžo z razkužilno peno lahko znižamo število bakterij na seskih za 75 %. To zmanjša možnost vdora bakterij v vime in ima velik vpliv na onesnaženje mleka, torej vpliva na število SC in na skupno število mikroorganizmov v mleku.

S suhim čiščenjem oziroma brisanjem vimena z njega odstranimo večjo umazanijo, število bakterij na njem pa ostane visoko. S pranjem vimena z vodo brez razkužila bakterijam omogočimo lažje razmnoževanje: za razvoj potrebujejo vlago! Če je zaradi hude onesnaženosti vimena potrebno pranje vimena z vodo pri več kot 10 % krav, imamo problem s čistočo v hlevu in moramo rešiti tega!

V molžišče in na vime vnašamo čim manj vode. Bakterije obožujejo vlago in se v vlažnih pogojih uspešno razmnožujejo in prenašajo.

Pripravki za pripravo vimena na molžo morajo razmehčati umazanijo na vimenu, vime razkužiti in ne smejo puščati zaostankov v mleku. Poleg tega naj negujejo kožo vimena. Pripravki v obliki pene, ki imajo tudi dezinfekcijske lastnosti, so idealna sredstva za ta namen. Pena je polsuhi način pranja: z njo na vime nanašamo majhno količino vode, hkrati pa pena zelo učinkovito razmehča umazanijo in nam olajša čiščenje vimena.

Po pranju vimena je izrednega pomena, da seske pred natikanjem molznih enot zelo natančno in dobro obrišemo. Vime brišemo s papirnati ali bombažnimi brisačami, ki jih uporabljamo samo za eno kravo.

Ocena kakovosti priprave vimena na molžo

Primernost priprave vimena na molžo lahko enostavno ocenimo z ogledom filtra za mleko ali z jemanjem alkoholnih brisov konic seskov pred natikanjem molznih enot.

Umazanija, ki je nismo sprali s seskov pred molžo, pristane na filterih za mleko (Slika 6). Tako je čistoča oziroma umazanost filtra dober kazalnik dobre oziroma slabe priprave vimena na molžo.

Slika 6: Umazan filter za mleko (foto: Karin Zorko)

Slika 7: Ocena čistoče seskov (foto: M- team)

OCENA 1	OCENA 2	OCENA 3	OCENA 4
Brez umazanije/ iztrebki	Rahlo pokrito z umazanijo/iztrebki	Zmerno pokrito z umazanijo/iztrebki	Večinoma prekrito z umazanijo/iztrebki
			

Jemanje brisa konice seska (Slika 7) je drugi način ocene priprave vimena. Jemljemo ga tik pred natikanjem molznih enot, po opravljenem čiščenju in razkuževanju vimena. Slabost tega načina je, da molznik v času jemanja s tem izboljša pripravo in tako ob jemanju ne dobimo realne slike higiene konic seskov.

Ukrepi za izboljšanje higiene krav in vimena

Sistem reje (prosta ali vezana reja), izvedba (polna/rešetkasta tla, kompostni hlev), ureditev hleva ter možnost izpusta ali paše imajo vpliv na higieno živali.

V vezani reji je jasno, da so glavni vir umazanije ležišča. Ker krave cele dni preživijo na ležiščih imajo običajno v vezani reji bolj umazan zgornji del nog in boke (Slika 8). V prosti reji pa so običajno bolj umazani spodnji deli nog, zato je v teh rejah velikokrat problem prenos umazanije z nog na vime. V številnih rejah je problem tudi škropljenje gnojevke pri hoji po nečistih hodnikih.

Slika 8: Krava v vezani reji po telitvi (foto: Karin Zorko)

V hlevih s prosto rejo sta predpogoja za dobro higieno živali dovolj prostora (v hlevu je lahko do 5 % več živali, kot je krmnih/ležalnih mest) ter čim bolj čista (Slika 9) in suha tla z oprijemom za parklje. Priporočeno je redno dnevno čiščenje tal (ne smemo pozabiti na čiščenje prehodov), uporaba ustreznih pehal, robotskih čistilcev rešetk ter dodatkov - absorbentov vlage. Če je gostota naselitve povečana ter tla drsijo, so umazana in vlažna, pri molži hitro opazimo umazan spodnji del noge ter poškodbe seskov ter parkljev. Poleg tega živali z umazanimi parklji stopijo na ležišče, ga umažejo, ko se uležejo pa zamažejo telo in vime.

Slika 9: Higiena tal (foto: Karin Zorko)

Ker živali več kot 12 ur (priporočeno je 14 ur) na dan ležijo na ležiščih (Slika 10), je ključnega pomena, da so ta ustrezni dimenzij, čista, suha, mehka ter da omogočajo parkljem dober oprijem. Dimenzije ležišča za krave v laktaciji (dolžina 185 cm, širina 125 cm, naklon 3-4 %, namestitvev pregrad) morajo ustrezati tudi največji živali v čredi.

S pravilno namestitvijo pregrad jim omogočimo nemoteno leganje in vstajanje in onemogočimo iztrebljanje na ležišče. Živali mo-

rajo z vsemi štirimi nogami neovirano stati na ležišču, a hkrati mora večina iztrebkov pristati izven njega. Znak pravilne dimenzije ležalnega boksa je, da na ležiščih ne pristane več kot 10 % iztrebkov.

Ne glede na vrsto polnila ležišča (mivka, globoki boksi na slamo, guma, vodna postelja, kompostiran gnoj) je treba njegovo higieno dosledno vzdrževati. Običajno jih čistimo v času molže, za zagotavljanje čistih krav pa je obvezno tudi vmesno čiščenje. Očistimo jih izločkov (iztrebki, urin, mleko itn.) ter spremljamo njihovo vlažnost. Priporočena je uporaba dodatkov, ki absorbirajo vlago. Na ležiščih redno pripravljamo steljo oziroma jo menjamo. Vlažnost ocenimo s testom kolenskega počepa na ležišče: kolena naj bi ostala suha.

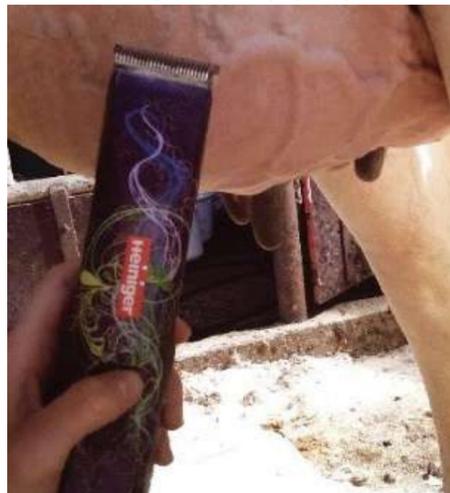
Slika 10: Krave na ležiščih (foto: Karin Zorko)

V času molže, ko živali usmerjamo v čakališče/molzišče, z njimi delamo kar se da mirno ter potrpežljivo. S tem zmanjšamo škropljenje po spodnjih delih telesa in vimenu in preprečimo prerivanje in padce živali.

Na gostoto iztrebkov in s tem na čistočo krave vplivajo tudi prehrana, doba laktacije in driska. Iztrebki so redkejši pri visoko proizvodnih živalih in na začetku laktacije.

Vpliv na higieno živali ima tudi prezračevanje. Z ustrežno namestitvijo ter nastavitvami ventilatorja dosežemo, da se živali v okolici ventilatorjev ne prerivajo in zadržujejo v skupinah. Živali so tako bolj suhe in čistejše.

K večji čistoči živali pripomoremo tudi z namestitvijo krtač ter s striženjem repov (vsaj enkrat letno) ter ožiganjem ali striženjem dlak vimena (Slika 11) Pogostost striženja ali ožiganja je odvisna od stopnje rasti dlak ter od prireje mleka: poleti je priporočljivo na tri mesece, pozimi na dva. Striženje ali ožiganje vimena ter striženje repa najlažje opravimo ob rutinskem spodrezovanju parkljev.

Slika 11: Striženje dlak vimena (foto: Karin Zorko)

Preglednica: Higiena v povezavi z zdravjem živali, kakovostjo mleka in lociranje kritičnih mest

	ZDRAVJE VIMENA ŽIVALI	KAKOVOST MLEKA
KAZALNIK	povišano število SC, % kliničnega mastitisa % izločenih krav zaradi zdravja vimena	Povišano skupno število mikroorganizmov (izplen sira iz mleka) Rok trajanja mleka
KRITIČNA MESTA	OKOLICA (hlev, ležišča, hodniki, pašnik itn. tudi presušeni krav in telic!) → okoliški mastitis MOLŽA (molzna rutina: priprava vimena, razkuževanje pred in po molži, postopek molže itn.)	MOLZNA OPREMA (čiščenje in razkuževanje molzne opreme in molzišča)

Iz prvih cvetov solate dobimo najbolj kakovostna semena.

Uporabiti certificirana ali lastna, doma pridelana semena?

Pripravil Igor Škerbot, univ. dipl. inž. agr.

PREDNOSTI IN SLABOSTI ENEGA IN DRUGEGA IZBORA

Certificirano ali doma pridelano seme je vsekakor umestno vprašanje, ki si ga zastavljajo mnogi ljubiteljski in tudi profesionalni pridelovalci. A pri tem je lahko več pravih odgovorov za pridelovalce in za različne okoliščine načinov pridelave. Neizogibno dejstvo je, da za dobre posevke vseh kmetijskih rastlin, tudi zelenjadnic, in za kakovostne pridelke potrebujemo čim bolj kakovosten semenski material. Visoki in hkrati tudi kakovostni pridelki zelenjave so cilj vsakega pridelovalca zelenjave. Takšen uspeh v pridelavi lažje dosežemo, če tudi za setev zelenjadnic uporabimo najboljšo kakovost semena. Zato je ob množici semen na trgu veliko dilem, vprašanj in nasvetov o uporabi kupljenih (uradno potrjenih oziroma certificiranih) in/ali lastnih, doma pridelanih semenih. Upravičeni in redni so pomisleki potrošnikov in pridelovalcev zelenjave, kakšno kakovost semen uporabiti. Ali kupiti certificirano seme na prodajnih policah in pri profesionalnih zastopnikih? Ali je dovolj, če lastno pridelavo zelenjave utemeljimo na večinoma lastnih pridelanih semenih? Omenili oziroma nakazali smo že, da odgovori na to niso preprosti in so pogosto težje razumljivi. Zato v ta namen navajamo nekaj izhodišč, idej in strokovnih argumentov za razmislek in uporabo v praksi, ko boste naleteli na posamezne kategorije semen, tako certificiranih kot doma pridelanih.

Seme je živ organizem

Zavedajmo se, da je seme živ organizem, kar je že dalj časa potrjeno dejstvo in ga nikakor in nikdar ne smemo spregledati ali pozabiti. Pridelano seme, ne glede na to, kje je pridelano, ali gre za lastno, domačo pridelavo ali za pridelavo pri profesionalnih pridelovalcih (semenarjih), zahteva zelo veliko skrbnega in načrtnega dela. Skrb za kakovostno seme se ne začne šele s spraviлом s pridelovalnih površin, ampak imamo s tem veliko zelo pomembnih opravil že na njivi, torej na kraju pridelave. Že ob zasnovi posevka oziroma odbiri semen, to je primernih rastlin, iz katerih bomo potem pobirali semenski material, moramo izpolniti mnogo zahtev za visoko kakovost pridelave, saj bomo zgolj tako pridelali najvišjo kakovost semen. Ko v pridelavi semenskih rastlin pridemo do trenutka, ko lahko pospravimo semena in jih začnemo pripravljati na shranjevanje, smo opravili že glavnino del.

Shranjevanje

Posebno pozornost moramo nameniti tudi ravnanju s semenom v času shranjevanja. Seme mora biti takšno, da bo pomagalo ohraniti maksimalno visoko kakovost vse do naslednje setve. Tudi z načini in pogoji shranjevanja moramo semenu omogočiti, da bo ohranilo energijo za dober vznik in hitro

rast, ki jo pridelovalci rastlin tudi pričakujemo. Samo tako lahko zasnujemo posevke zelenjave, ki imajo vrstno značilne lastnosti in ob ustrezni gostoti rastlin dajejo najboljši možen pridelek, tako po količini kot po kakovosti. Zato je treba vedeti in nikoli na to pozabiti, da na kakovost semena poleg vplivov okolja med pridelavo semena vplivajo tudi druge razmere pridelave vse od setve do žetve. V prostorih, kjer hranimo semenski material, moramo natančno spremljati naslednje dejavnike: temperaturo, vlago in svetlobo, saj vsak posebej in vsi skupaj odločilno vplivajo na kakovost semen. Zato je poglavitni cilj shranjevanja semen ohranitev dobrega fizičnega in fiziološkega stanja semen v celotnem času shranjevanja.

Certificiranje daje garancijo

Certificirano ali uradno potrjeno seme je kakovostno seme, ki ga pridelajo usposobljeni profesionalni pridelovalci semen ob upoštevanju najbolj skrbnih zahtev v tehnologiji pridelave. Ta je prilagojena zahtevam posameznih vrst zelenjave. Uradno potrjeno (certificirano) seme kmetijskih rastlin, tudi zelenjadnic, je pridelano in kasneje tudi dodelano po mednarodno predpisanih postopkih in pod uradnim nadzorom pooblaščenih certifikacijskih organov ter laboratorijsko testirano (organizacija ISTA). Takšne zahteve in sheme zagotavljajo pridelovalcem visoko, celo najvišjo možno raven sortne pristnosti in čistosti ter zdravstvenega stanja. Tehnična kakovost semena zelenjadnic, kalivost in čistoča, je zagotovljena z ustre-

Značilni rumeni cvetovi solate.

Pogost primer pridelave lasnega semena je solata tipa »štirje letni časi«.

Načrtno izbrane rastline solate, namenjene za pridelavo semen.

proizvodi i stavlja na tržište: Seminarska Ljubljana, d.d., Dolomitska c. 242, 1000 Ljubljana, Slovenija - Za BiH uvozi i distribuira: SIKC TI d.o.o. Jaka zona Bukva bb, 74200 Tešanj, BiH - Uvoznik/Distributer za Srbiju: Domet d.o.o., Slobodana Bužica 21, 11283 Beograd, Zemun, Srbija - Goro: Veleter a.d., Cijevna bb, 81000 Podgorica, Crna Gora - Importer Kosove: Agrum sh.p.k., Livazje, Gazanovce (buk metla) i ČM - Uvoznik za MK: СЕМЕНАРНА СР дооел, Премајска 18 бр. 23, 1000 Скопје, Македонија • Importer pri Švajciji: Seminarska AL d.o.o., Vite 1032, Tirane, Republika e Shqipërisë.

...tickarska sorta: U195/606-UC15/16;K:70%;T:99;...
...lja/Vazi do:15.10.2018;Metretirano:Zaprto:2016

**Značilna označba »vrtičkarske sorte«
na semenski vrečici.**

zno dodelavo semena s sušenjem, čiščenjem, kalibriranjem in skladiščenjem. **Certificirano seme daje zdrav, kakovosten in visok pridelek ter hkrati prispeva k manjšemu obremenjevanju okolja.** Seme certificirajo v posebnem postopku, ki ga imenujemo certifikacija ali uradna potrditev in je **obvezen za semena poljščin** (žita, krmne rastline, oljnice, predivnice, semenski krompir), prav tako pa tudi zelenjadnic.

Rezultat take semenske proizvodnje je seme, ki ga z **uradno etiketo** potrdi certifikacijski organ. Seme, ki je pridelano oziroma prvič dano na trg v Sloveniji, uradno potrdi **Kmetijski inštitut Slovenije** s svojo službo za uradno potrjevanje. **Certificirano seme mora biti opremljeno z etiketo**, ki je predpisne velikosti in barve (bela etiketa = osnovno seme, modra etiketa = certificirano seme I. generacije, rdeča = certificirano seme II. generacije, temno rjava = trgovsko seme). **Na etiketi so obvezno navedeni naslednji podatki:** vrsta, sorta, kategorija semena, datum zapiranja ali datum izdaje analize semena, neto masa pakiranja. Večine teh podatkov manjši pridelovalci zelenjave običajno ne opazimo in nanje nismo pozorni. Na vrtičkarskih pakiranjih pa takšnih etiket niti ni mogoče najti. **Pri boljših semenih lahko posamezne podatke o kalivosti in letu pridelave najdemo v bolj drobnem tisku, kje ob robu semenske vrečice.** Zato je prav, da ste nanje pozorni in jih preberete že ob nakupu semena. Na žalost za to nujno potrebujemo bralne pripomočke, tudi če dobro vidimo, saj so ti podatki kot po pravilu zapisani v drobnem tisku, ki brez očal ali lupe ni lahko berljiv.

Sortna pristnost

Vsekakor je zelo praktično in dobro, da vsak pridelovalec poskuša izkoristiti čim več prednosti certificiranega semena, sem pa prištevamo njegovo **sortno pristnost, sortno čistost, visoko kalivost in ustrezno čistoto.** Uradno potrjeno ali certificirano seme **ne sme vsebovati semen plevelov.** Zaradi skrbnega nadzora v času pridelave je močno **zmanjšana možnost okuženosti z rastlinskimi in s semeni prenosljivimi boleznimi**, ne vsebujejo pa niti škodljivcev, ki se lahko prenašajo s semeni.

Praktično je, ker certificirana semena pridelovalcu omogočajo uvajanje sodobnih načinov kmetijske pridelave, tudi visoko kakovosten in zelo zaželen ekološki način pridelave zelenjave. Ponujajo nam dober izkoristek genetskega potenciala zelenih sort, vrtnarjem dajejo **možnost za namensko pridelavo** (npr. sorte paprike, primerne za pridelavo v različne namaze in ajvar, sorte zelja, pri-

merne za pridelavo v kisló zelje, sorte kumar za vlaganje, ki so ali niso bradavičaste, sorte bučk za svežo porabo ali skladiščenje na daljši rok, sorte paradižnika, primerne za pridelavo (mezga) ali svežo porabo, in podobno.) Tudi pridelovalcem zelenjave, tako profesionalcem kot tudi manjšim – ljubiteljskim in samooskrbnim, certificirana semena zelenjadnic vsekakor zagotavljajo dobre temelje in idealno izhodišče za stabilen in (visoko) kakovosten pridelek zelenjave.

Ohranjanje lokalnih sort

Kaj pa lastna, doma pridelana semena, ko iz roda v rod ohranjamo »lasten oziroma lokalni« genski material? Takšna semena so v zadnjem desetletju postala **predvsem pri vrtičkarjih zelo cenjena in lahko bi rekli tudi priljubljena, iskana.** Zato se je razmahnila njihova pridelava za lastne potrebe. Pridelujejo jih mnogi, tudi manjši ljubiteljski (vrtičkarski) pridelovalci zelenjave. Tako **vedno več vrtičkarjev goji kakšno lokalno sorto**, takšno, ki jo na posamezni lokaciji (npr. kmetiji) pridelujejo že iz generacije v generacijo, bodisi podedovano od sorodnikov ali pred časom pridobljeno od sosedov ali znancev.

Pridelava takšnih sort je prilagojena na razmere pridelave na posameznih pridelovalnih mikrolokacijah. Pridelava takšnih semen zelo bogati tradicijo pridelave zelenjave in hkrati pomaga ohranjati lokalno prilagojene, podedovane in tako imenovane »hishne« sorte mnogih zelenjadnic. Pohvalno je tudi, ker s tem ohranjamo bogastvo genskih virov, skrbimo za ohranjanje raznovrstnosti, kakih posebnih lastnosti znotraj posamezne vrste zelenjave, kot so na primer barva in videz, okusnost, specifičnost v obliki in videzu plodov itd. Vendar pa takšna pridelava lahko s seboj **poleg pozitivnih lastnosti prinaša tudi nekaj nevarnosti**, ki jih pridelovalci občutijo šele v naslednji pridelovalni sezoni, ko je žal že prepozno. Predvsem so pri uporabi doma pridelanega semena lahko hitro **vprašljive njegova sortna pristnost, slabša sortna čistost, (pre)slaba kalivost in čistota semen** (primesi drugih semen in nečistoče, npr. pesek, zemlja ...). Ti dejavniki so za uporabnost semena lahko nezadostni, seme ima pogosto **neznano in prej slabo kot dobro zdravstveno stanje**, saj obstaja možnost okuženosti semen z boleznimi, možna je tudi prisotnost škodljivcev v semenu. **Pri takšnem semenu težko določimo ustrezno in hkrati potrebno količino semen za setev na enoto površine.** Pogosto se pridelovalcem zgodi, da iz doma pridelanih semen iz leta v leto dobivajo manjši pridelek, ki je kot po pravilu pogosto slabše kakovosti in ima zato manjšo tržno vrednost. Zato je vsekakor potreben zelo načrtovan in sistematičen način pridelave semen za lastno uporabo. Kadar bomo želeli z visoko stopnjo gotovosti gojiti in pridelati zeleno kakovost in količino izbrane zelenjave, pa bo boljše, če bomo posegli po uradno potrjenih in certificiranih semenih.

Prednosti in slabosti golosečnega sistema gospodarjenja z gozdovi

Pohorski smrekovi gozdovi.

Pripravil Aljoša Kramberger

V SLOVENIJI JE PREPOVEDANO, RAZEN ZA ...

Kot je znano, je človek že od začetka svojega obstoja tesno povezan z gozdom. Ko se je na Zemlji pojavil človek, so planet že pokrivali gozdovi. Ne sicer v izvorni Afriki, vsekakor pa v Evropi, Aziji in Severni Ameriki. Če je bil gozd na stopnji lova in nabiralništva vir hrane, je v obdobju prvih stalnih naselitev postal tudi vir gradbenega materiala in prostor, ki ga je treba oblikovati po svoje. **Da je pridobil prostor za naselbine in prva polja ter pašnike, je moral človek gozd tudi izkrciti.**

Z ognjem

Zaradi pomanjkanja primerne orodja je to najlažje počel kar z ognjem. Od tod naprej lahko sledimo prvemu načinu gospodarjenja z gozdom, ki se mu je reklo tudi »požigalništvo«. **Zgodaj spomladi so na večji površini posekali in požgali mlad gozd in ostanke lesa skuhal v oglje v oglarskih kopah**, prostor med drevesnimi panji (ti so ostali v zemlji), pa so z motikami in drugim orodjem prerahljali, raztrosili pepel in posejali, največkrat z žitom, pa tudi s krompirjem. **Rodovitnost takega »polja« je začela dokaj hitro pešati in največkrat so že po treh letinah** na takšni površini zgolj še **pasli živino ali drobnico**, spotoma pa se je na to površino vračal gozd.

Tovrstna praksa se je ponekod v Sloveniji, zlasti na Jezerskem in Koroškem, ohranila še pozno v 20. stoletju. Šele leta 1953 so jo z zakonom o gozdovih prepovedali. Šlo je za težaško delo, ki je zahtevalo ogromno delovne sile, praviloma pa dajalo le pičle pridelke. Nema lokrat se je **zaradi preveč intenzivne rabe in skrajnejših ekoloških razmer** površina z gozdom zaraščala le počasi. Sledilo je veliko razvojnih faz, ki jim je bilo skupno, da so **dajala le malo lesa**, šlo pa je povečini za pionirske drevesne vrste (vrbe, breze, topoli, bori in podobno), katerih les ni ravno sinonim trajnosti in visoke kurilne vrednosti. Vse skupaj je oteževala tudi paša živine kar vespovprek v gozdu, ki je zelo negativno vplivala na njegovo pomlajevanje. Mladi poganjki v višini gobca pač gredo najbolj v slast. Seveda pa so bile tudi potrebe po lesu velike, še posebej če vzamemo v obzir, da je šlo za obdobje zgodnje industrializacije ob koncu 18. in na začetku 19. stoletja, ko so bile potrebe po lesu velike zlasti v rudarstvu, železarstvu in steklarstvu. **Lesne zaloge gozdov so bile nizke**, gozdovi pa opustošeni. Z njimi niso načrtno gospodarili. Posledice uničujočega gospodarjenja so se kazale v tem, da je bila v 19. stoletju na zahodnem Pohorju le tretjina gozdov odraslih, vse drugo pa je bilo posekano ali pa so bili gozdovi v nastajanju.

Posek na golo

Kot odgovor na tovrstno krizo se je zlasti v nemško govorečih in okoliških deželah, torej tudi pri nas, pojavil nov način gospodarjenja.

Šlo je za **golosečno gospodarjenje**. Posek na golo je pomenil, da so na načrtovani površini posekali **vsa (odrasla) drevesa naenkrat ali v zelo kratkih obdobjih**, na nastali poseki pa so s **setvijo ali saditvijo zelenih drevesnih vrst** osnovali nov sestoj ali pa golo površino prepustili dolgotrajnemu naravnemu zaraščanju. Ker je prevladala »nemška gozdarska šola« so **največkrat posadili smreke** in osnovali čiste smrekove sestaje, saj je (že takrat) veljalo prepričanje, da je tovrsten način najprimernejši za maksimalen donos lesa na hektar. Zaradi učinkovite promocije se je takšen način gospodarjenja razširil po svetu, sprva skoraj po celotni Evropi, kasneje pa tudi drugje, zlasti v Severni Ameriki.

Vseeno je bilo gospodarjenje podvrženo strogemu prostorskemu in časovnemu redu, saj so **vsako leto posekali enako veliko površino gozda** (celotno posest so razdelili na toliko manjših delov, kolikor let naj bi rasel gozd do sečnje) ali pa enako količino lesa. Tako so dosegli trajno prisotnost gozda na dani površini. Večinoma so **sekali kar v pravilnih geometrijskih oblikah** oziroma enako širokih pasovih (ponekod tudi robne sečnje), nekako shematsko, sčasoma pa se je to spremenilo. **V Sloveniji se je golosečno gospodarjenje nekako najbolj prijelo v severni polovici Slovenije**, in tako so od Alp na zahodu do Pohorja na zahodu Slovenije nastali obsežni smrekovi gozdovi. Te gozdove, ki so v zadnjih desetletjih dosegli sečno zrelost, so še posebej **prizadele vse obsežnejše klimatske spremembe**, ki se kažejo v katastrofalnih žledolomih, vetrolomih in namnožitvi podlubnikov. Zakaj je tako, bom opisal kasneje. Pri snovanju novih smrekovih gozdov so si pogosto pomagali

Smreke nad Škofjo Loko.

Zdrav, raznomen gozd v Alpah.

Posledice vetroloma v Posočju.

Slovenija – dežela gozdov

Golosek pod daljnovodi.

tako, da so na goli površini posejali rž, ki so jih primešali smrekovo seme. Ko je rž rasla, je ščitila počasni rastoče smrekove klice.

Ekološke posledice golosečnega sistema

Strnjeni gozdovi imajo svoje zakonitosti. Ena najpomembnejših je ta, da drevesa sončnim žarkom preprečujejo neposreden dostop do gozdnih tal in tako blažijo nagle temperaturne spremembe v sestoji, obenem učinkovito zadržujejo vodo v zraku in tleh ter blažijo sunke vetra. Na kratko – gozd sam ustvarja posebno mikroklimo. Na površini, ki se poseka na golo, ta naenkrat izgine. Tla so nenadoma izpostavljena vročini (izrazito se namreč poveča količina razpršenega in neposrednega sončnega sevanja), vetru in voda pospešeno izhlapeva iz tal. Kjer je padavin veliko, se pojavi erozija in tudi izpiranje hranil iz tal in njihovo siromašenje. Vse to ustreza pionirskim rastlinam, najpogosteje enoletnicam in vrstam trav, ki lahko nato še desetletja ovirajo naravno vraščanje zaželenih, vendar z vidika hranil zahtevnejših drevesnih vrst. Zato zrastejo monotoni, vrstno revni sestoji, ki tudi živalim ne nudijo veliko zatočišča.

Večja kot je površina goloseka, hujše so njegove posledice. Vsekakor so spremembe hitre in temeljite. Seveda pa so posledice odvisne tudi od vrste tal, debeline humusne plasti in količine sečnih ostankov, ki ostanejo na površini. Vetrovnost na goloseku je zelo odvisna od velikosti odprte površine (robni efekt preostalega sestoja) in smeri prevladujočih vetrov. V smrekovih sestojih se zaradi plitvega koreninjenja smreke, kaj rado zgodi, da močnejši vetrovi kot domine podrejo vitke in debele smreke, delo pa dokončajo podlubniki, ki ranljiva drevesa (ki so na siromašnejših, plitvih tleh tudi slabšega zdravja) toliko hitreje in bolj množično napadejo. Hrane imajo namreč na pretek, obenem pa so jim naklonjena tudi vse bolj vroča poletja in mile zime.

Prednosti

Do tu sem se posvečal slabostim, a imajo tovrstni gozdovi in način gospodarjenja tudi nekaj prednosti pred drugimi. To je preprosto gospodarjenje z minimalnim vložkom v nego gozdnega mladja (na veliki površini v novitem mladju nego opravimo ceneje, kot

v raznomernem). Ob poseku dobimo veliko količino sortimentov podobnih dimenzij in kakovosti, s tem pa tudi preprostejšo prodajo. Tovrstne gozdove lahko zaradi velikih lesnih zalog in pregovorno dobre posejanosti slovenskih gozdov s cestami in vlakami tudi strojno sekamo, z izkupičkom pa lahko gradimo nove gozdne prometnice. Obnova gozda na tovrstnih površinah je lažja, saj lahko pripravo tal, setev in sadnjo mehaniziramo, obenem pa so manjši tudi stroški odkazila in načrtovanja. Če gospodarimo s svetloljubnimi in pionirskimi drevesnimi vrstami, lahko ob primernem številu prihranjenih semenskih dreves, računamo na zanesljivo naravno obnovo posekanih površin.

Načini golosečnega gospodarjenja z gozdovi

Glede na velikost posekanih površin lahko golosečno gospodarjenje razdelimo na velikopovršinsko (5 do 50 ha goloseki, zlasti v severni Kanadi in Rusiji), srednje- (gojitvene površine od 1 do 5 ha v Srednji Evropi) in malopovršinsko (površine do 1 ha, ki se vse bolj uveljavlja v Srednji Evropi). Vsekakor pa se je tudi golosečno gospodarjenje spreminjalo. Površine golosekov so se praviloma zmanjšale, način gospodarjenja pa se je iz izkoriščevalskega (kjer so posekali, vse kar se je izplačalo, in ki v svetu žal še vedno prevladuje), preko tradicionalnega spremenilo v izpopolnjeno golosečno gospodarjenje, ki kombinira različne pristope in kombinira sajene površine s tistimi, ki so prepuščene naravnemu razvoju. Kombinacija zgoraj opisanih prednosti golosekov (z že izpopolnjeno tehniko gojenja) in večinoma nezahteven, raven teren so poskrbeli, da je tovrsten način gospodarjenja z gozdovi najbolj razmahjen v severni Evropi. V atlantskem delu Evrope golosečno gospodarjenje z eksotičnimi drevesnimi vrstami, ki zelo hitro rastejo, obenem pa jih lahko tako tudi hitro posekajo (t. i. »fast wood forestry« ali nasadi dreves). Nekateri grede tako daleč, da drevesa vidijo le še kot cenen vir biomase, čeprav niso samo to. V Srednji Evropi je golosečno gospodarjenje vse bolj omejeno na manjše površine ter na smreko in bor (malo tudi hrast), kljub vsemu pa ga nadomeščajo z obnovo pod zastorom odraslega sestoja.

Če je Evropa nekakšen zgled razvijajočega se gozdarstva, ki poleg lesa vse bolj upošteva tudi druge dejavnike (gozd kot vir čistega zraka in vode, življenjski prostor živalskih in rastlinskih vrst, prostor za rekreacijo in nepogrešljiv element kulturne krajine), je v drugih delih sveta gozdarstvo še v povojih ali pa se vsaj ni veliko spremenilo od vpeljave golosekov. Tako v tropskem in borealnem (mrzlem, severnem) pasu žal še vedno prevladuje izkoriščevalsko golosečno gospodarjenje (posekaj kolikor moreš, na čim večji površini, s čim manjšimi stroški, na okoljsko škodo pa se ne oziraj).

Golosečno gospodarjenje je v Sloveniji prepovedano, saj ni prilagojeno naravni razvojni dinamiki gozdov. Kljub vsemu v Sloveniji še pride do golosekov, ki pa so povečini le na manjših površinah (do nekaj deset arov) in so del sistema sproščenega gojenja gozdov in jih nikakor ne smemo zamenjevati z golosečnim sistemom. Ker pa so v pravilih tudi izjeme, to velja tudi v Sloveniji. Tako se golosečno v Sloveniji gospodarji v sestojih črne jelše, kar je smiselno, ker bi vsakršno drugačno obnovo teh gozdov ovirala visoka podrast in prevladujoče vegetativno razmnoževanje črne jelše, ki po poseku bujno požene iz panjev in korenin.

Deljenolistna rudbekija zaradi svoje višine izpodriva avtohtone rastline, ob veliki zastopanosti v travni ruši zmanjšuje krmno vrednost in včasih lahko moti pomlajevanje drevesnih vrst. Hkrati so spomladi užitni njeni mladi listi, cvetove pa lahko uporabimo kot rezano cvetje.

Invazivne rastline (2. del)

Pripravila mag. Iris Škerbot, univ. dipl. inž. agr., specialistka za varstvo rastlin na KGZS – Zavod Celje

HVALEŽNA OKRASNA RASTLINA, KI PA JE LAHKO KMALU NADLEŽNA ALI CELO STRUPENA

V prejšnji številki časopisa smo se dotaknili invazivnih rastlin in njihovega vedno večjega vpliva na kmetijsko pridelavo in krajino. Izvedeli smo nekaj manj znanih dejstev o enoletni suholetnici, rastlini, ki jo še v pozni jeseni srečamo na travnikih, njivah, ob potokih in poteh ...

Spoznamo še nekaj morda manj znanih dejstev, in sicer o žlezavi nedotiki, topinamburu, severnoameriških nebinah in navadni barvilnici.

Žlezava nedotika

Predvsem na vlažnih, hranljivih tleh ob rekah, jezerih in močvirjih, jarkih, med grmovjem in na vlažnem gozdnem robu in v poplavnih gozdnih pogosto opazimo do 2 m visoke rastline z močnim, votlim in sočnim stebлом in z od 2 do 5 cm velikimi cvetovi, ki so lahko od bele do temno rožnate barve. Korenine so plitve. Žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*) je enoletnica, ki cveti od julija do oktobra, njeni zreli plodovi pa se ob dotiku eksplozivno razprejo in do 7 m daleč se izstrelijo številna, ob zrelosti rjava ali črna semena. Širijo se z vodo, tudi človek jih širi s svojimi dejavnostmi ter deloma živali. Vrsta izvira iz zahodne Himalaje. Prvi zapis o žlezavi nedotiki v Sloveniji sega v trideseta leta 20. stoletja, nato pa se je, podobno kot drugod po Evropi, širila kot okrasna in medovita rastlina.

V naravi zaradi svoje hitre rasti, zelo bogate semenitve (na rastlini je lahko od nekaj sto do več tisoč semen) in svoje višine tvori velike sestoje in izpodriva domorodno obrežno vegetacijo. Zaradi plitvih in enoletnih korenin zmanjšuje stabilnost brežin vodotokov in povečuje erozijsko ogroženost rečnih bregov. Kriva je tudi za slabšo pretočnost vodotokov, kanalov in jarkov, vse to pa vpliva tudi na kmetijsko pridelavo.

K omejevanju njenega nadaljnega širjenja pripomoremo tudi s tem, da je ne gojimo niti v okrasne niti v čebelarke namene. Po-

membno je, da jo s površin odstranjujemo z rednim puljenjem (to je smiselno početje, če gre za posamezne rastline ali manjše sestoje) ali košnjo rastlin pred cvetenjem oziroma semenitvijo. Ker iz odrezanih delov rastline ponovno hitro zraste novo steblo in se na njem oblikujejo cvetovi in semena, je treba ukrep v sezoni večkrat ponoviti in pri tem vztrajati več let. Rastlino obvladujemo tudi z redno pašo ovac ali goveda.

Vrsta ima tudi pomembne pozitivne lastnosti, a je kljub temu njen celosten učinek na naravno okolje negativen in je pospeševanje te vrste v naravi nezaželeno. Med njene pomembne pozitivne lastnosti zagotovo lahko uvrščamo njeno veliko medonosnost, večinoma v čas, ko naše vrste ne cvetijo več intenzivno, in veliko vsebnost olja v semenih, kar ponekod izkoriščajo za stiskanje olja, ki ga nato uporabijo v prehrani ali svetilih.

Žlezava nedotika je do 2 metra visoka enoletnica, ki cveti od julija do oktobra. Cvetovi so veliki (od 2 do 5 centimetrov) in so lahko od bele do temno rožnate barve.

Topinambur

Mnogi pridelovalci poznajo od 1 do 3 m visoke rastline, ki so zaradi svojih rumenih cvetov od septembra in oktobra še zlasti opazne že od daleč. Topinambur (pogosto imenovan laška repa ali gomoljasta sončnica ali jeruzalemska artičoka) je zelnata trajnica, ki jo odlikujejo gomoljasto odebeljene korenike, ki namesto škroba vsebujejo inulin in so zelo pomembne v prehrani sladkornih bolnikov. Vrsta v naravi raste predvsem

Znanje ki raste

Več info:
051 439 602

Dušična gnojila Yara

YaraBela™ Extran
YaraBela™ Sulfan
YaraVera™ Europa 46

na globokih, hranljivih, zračnih in dovolj vlažnih tleh in ob rekah, pogosto tudi ob avtocestah in drugih ogoledih rastiščih. **Najbolje raste na soncu.** Topinambur se razmnožuje predvsem vegetativno (z gomolji), redko s semeni. Gomolji se v naravi znajdejo kot ostanki iz vrtov, ostanki nekdanje pridelave na njivah ali pri premikih zemljine. Širijo se tudi z vodotoki. Semena se širijo po vodi, z mehanizacijo in le delno z vetrom.

Poleg tega, da je to nadležen plevel, ki zaradi višine in vegetativnega širjenja z gomolji tvori večje sestoje in izpodriva druge rastline ter na kmetijskih površinah zmanjšuje pridelek, lahko pri nekaterih ljudeh povzroča tudi zdravstvene težave (pokažejo se kot alergija na pelod). Zaradi plitvega koreninskega sistema lahko na rečnih bregovih pospešuje erozijo bregov. Če se zaradi umeščanja gomoljasto odebelenih korenin, ki jih pogosto iščejo sladkorni bolniki, odločimo za njegovo pridelavo, je priporočljivo stebela pred cvetenjem porezati do višine prvih cvetov, tal, v katerih raste topinambur, pa ne premikamo. Večje sestoje slabimo s pogostejšo košnjo vsaj dvakrat v sezoni (junija in avgusta). Ker rastlina prezimuje kot gomoljasto odebelen korenin, je pri obvladovanju njene širitve zelo pomembno vedeti, da je učinkovito zlasti odstranjevanje gomoljev spomladi in zgodaj poleti. Po izkopavanju je treba površino čim prej ozeleniti. Gomolje lahko uporabimo v prehrani ljudi ali živali, njihovo odlaganje na kompost ali v naravi pa seveda ni priporočljivo. Nadzemne dele brez zrelih semen lahko kompostiramo. Gomolje radi izkopavajo divji prašiči, ponekod pa jih uporabljajo za pripravo alkoholnih pijač in biogoriva.

Gost sestoj topinamburja na zapleveljenem žitnem strnišču.

Severnoameriške nebine

Na ruderalnih mestih (razpoke tlaka, cestni robovi, opuščena zemljišča), gozdnih robovih, obrežjih rek, na nasipih in v opuščeni kamnolomih pogosto najdemo tudi severnoameriške nebine (*Symphotrichum* spp.), ki so pogosto sajene tudi kot jeseni cvetoče okrasne rastline na vrtovih. Prištevamo jih k potencialno invazivnim tujerodnim vrstam, ki so pri nas že prisotne na manjših območjih in bi se utegnile brez ukrepanja razširiti. Rastline so visoke do 1,5 m, močno razrasle, z vijoličastimi, rožnatimi ali belo obarvanimi jezičastimi cvetovi, ki obdajajo rumene cevaste cvetove. Stebla so gola ali na različne načine dlakava. Njihove plodove (dlakave ali gole rožke s kodeljico iz laskov) širi veter, ena rastlina pa lahko oblikuje na 10.000 semen. Zaradi poznega cvetenja so rastline primerne za jesensko pašo za čebele, hkrati pa veljajo za »hvaležne« okrasne vrtno trajnice.

Te zelne trajnice se razmnožujejo predvsem vegetativno z razraščanjem s podzemnimi živci. Ni znano, ali semena pri nas sploh dozori, a je pri njihovem obvladovanju smiselno preventivno odstraniti koške takoj po odcvetanju, da preprečimo morebiten razvoj semen. Rastline v nekaj letih izčrpamo, če jih izkopavamo ali pogosto kosimo. Nadzemne dele lahko po odstranitvi kompostiramo brez poprejšnjega sušenja, podzemne dele pa je priporočljivo pred kompostiranjem temeljito posušiti.

Nebine veljajo za »hvaležne« okrasne vrtno trajnice.

Navadna barvilnica

Navadna barvilnica (*Phytolacca americana*) je razrasla, včasih tudi čez 3 m visoka zelna trajnica, z grozdastimi belimi cvetovi in temnovijoličastimi plodovi, ki jo v zadnjem času pogosto opažamo na senčnih in svežih do vlažnih ruderalnih mestih, robovu gozdov, nasipih in njivah. Čedalje pogostejša je v naših gozdovih, v katerih so po več ujmah (žled, vetrolomi, snegolom) nastale številne vrzeli. Rastlino pogosto kot okrasno rastlino sadimo tudi na vrtu.

Za njeno obvladovanje je pomembno vedeti, da rastlina vsako zimo odmre do korenin in da ena rastlina lahko proizvede približno 32.000 semen, ki so dolgoživa (kaljiva do 40 let). Plodove v okolico pogosto raznašajo ptice. Seme se raznaša tudi z zemljo, ki se prime koles in orodja, zato jih je treba pred prestavljanjem očistiti.

POZOR: vsi deli navadne barvilnice so strupeni za ljudi in druge sesalce. Že manjša količina zaužitih jagod lahko pripelje do zastrupitve ali celo smrti. Izogibati se je treba tudi soka rastline, saj ta pri občutljivih rastlinah lahko povzroči dermatitis.

Navadno barvilnico je ob ustreznem ukrepanju mogoče obvladovati. Ker je rastlina trajnica, je košnja manj primerna metoda za njeno obvladovanje, saj tako le za krajši čas preprečimo cvetenje in tvorbo semen, rastline pa si naslednje leto opomorejo in znova cvetijo. Za odstranjevanje rastlin je najprimernejši čas od maja do avgusta. Če bi se za odstranjevanje odločili jeseni, obstaja večja nevarnost širjenja, saj takrat plodovi že dozorejo. Za učinkovito metodo se je izkazalo izkopavanje rastlin, pri čemer moramo poleg nadzemnega dela odstraniti še najmanj pet centimetrov korenine. Ob puljenju rastlin lahko pričakujemo njihovo obraščanje, zato je puljenje treba izvesti vsaj dvakrat v rastni sezoni. Zgolj enoletno ukrepanje za obvladovanje te rastline ne zadošča, ampak moramo ukrepanje ponavljati več let. Odstranjene rastline lahko kompostiramo. Če so plodovi že skoraj dozoreli, je smiselno kup prekriti s folijo. Pri delu s to rastlino je treba biti previden, saj je rastlina strupena in lahko njen rastlinski sok že prek ranic na koži prehaja v kri. Nosečnice se morajo izogibati stiku z rastlino, drugi pa si pri delu z njo nadenimo rokavice in zaščitno obleko.

Predstavljeni primeri potrjujejo, da so številne invazivne rastline ubežnice iz naših vrtov in je potrebna ob odstranjevanju iz vrtov previdnost. Glede na izkušnje iz tujine lahko na kmetijskih in drugih zemljiščih v prihodnje pričakujemo razširitev novih invazivnih vrst. Obstaja na desetine potencialno invazivnih vrst, ki jih bodisi gojimo kot uporabne rastline ali pa so takšne, da se k nam lahko razširjajo s transportom, rekami ali spontano. Morda le opozorilo, da med potencialne invazivne rastline med gojenimi rastlinami prištevamo navadno kustovnico ali goji jagode (*Lycium barbarum*), črno-plodno in vijolično-plodno aronijo (*Aronia melanocarpa* in *Aronia prunifolia*), vzhodno jastrebino (*Galega orientalis*), kitajski in orjaški miskant (*Miscanthus sinensis* in *Miscanthus giganteus*), orjaško pavlovnijo (*Paulownia tomentosa*) in še kakšno bi našli.

Za pravočasno in uspešno obvladovanje invazivnih rastlin sta bistvenega pomena zgodnje prepoznavanje teh rastlin in hitro ukrepanje v začetnih fazah širjenja. Z ukrepanjem »na pamet« rastline lahko samo še razmnožimo in še bolj otežimo njihovo obvladovanje.

Vsi deli navadne barvilnice so strupeni za ljudi in druge sesalce.

Sproščeni sprehodi s konjem so idealen način za vzpostavljanje medsebojnega zaupanja.

Naravna komunikacija s konjem

Pripravila Neja Magdalenc

TO JE PREDVSEM POT SAMOSPOZNAVANJA

Naravna komunikacija s konjem pomeni, da z njim navežemo stik, ki izhaja iz globokega razumevanja njegove osnovne narave. To pomeni, da smo mu v vsakem trenutku pripravljeni prisluhniti in širiti svoje razumevanje njegovih telesnih in značajskih posebnosti. Nikoli ne moremo trditi, da imamo dovolj znanja in da točno razumemo vse njegove posebnosti, ki mu jih je podarila narava. Enostavno jih je preveč in so tako zelo kompleksne, predvsem zato, ker je vsak posamezen konj unikatno bitje. Zato se ga moramo naučiti poslušati skozi subtilno delovanje govornice telesa in lastne intuicije. Če izostrimo čut in razumevanje za njihov jezik in za povezave, ki jih ustvarjajo konji med sabo, lahko začnemo razvijati pravo razumevanje za to, kaj je treba narediti, da je zadovoljstvo na obeh straneh – konjevi in naši.

Učimo sebe in konja

Takšna komunikacija je večšina, ki jo razvijamo skozi vse življenje ter sestoji iz prepleta teorije in prakse. Če imamo srečo, se lahko prepustimo učenju dobrega učitelja, ki je že razvil modrost, potrebno za delo s konjem. Vendar je nujno treba raziskovati in se učiti z lastno, avtentično izkušnjo, saj je naravna komunikacija s konjem predvsem pot samospoznavanja. Takšen odnos od človeka zahteva, da iskreno pogleda v vse svoje, pa tudi konjeve dobre in slabe lastnosti. Šele skozi »očiščeno« zavest lahko sprejemamo ustrezne odločitve na poti razvoja dela s konjem. Na primer, če želimo konja ujahati, moramo imeti najprej vsaj nekaj znanja o konjevi biomehaniki, da lahko razumemo, kaj se dogaja s konjevim telesom, ko nosi jahača. Poleg tega je treba razumeti njegovo psiho in kako se uči, da ga lahko vodimo skozi proces težavnejših delov učenja. Cilj pa mora biti tako na fizični, kot na psihični ravni enak – da konju s svojimi zahtevami ne škodujemo. Konj namreč ni rojen za to, da bi nosil človeka na hrbtu, lahko pa to počne dokaj uspešno, brez škodljivih posledic, če postopoma razvije odzivno in nosilno moč, ki je za to potrebna. Ali bo konju nošenje jahača predstavljalo večjo ali manjšo težavo, je sicer zelo odvisno tudi od njegove konstitucije (genetike) in razvoja. V tem procesu lahko tudi s šibkim teoretičnim znanjem dobro napredujemo, če smo dovolj občutljivi za znake, ki nam jih konj kaže med delom. Sicer brez osnovnega znanja ne gre. Da mora na primer konj imeti za delo zdrave noge in kopita ter da mu moramo priskrbeti zanj ustrezno opremo (sedlo, uzdo ipd.). Pomembno je, da konju s svojo nevednostjo ne povzročamo (pretirane) bolečine. Če so vsi psihofizični pogoji izpolnjeni, kar pomeni, da se konj počuti v svojem telesu dobro in da ima v osnovi zdrav, torej zaupljiv odnos do človeka – šele takrat lahko sploh začnemo z učenjem.

Padec s konja ima posledice

Če bo konj občutil kakršno koli bolečino in

če ne bo človeka sprejemal kot (vsaj potencialnega) zaupanja vrednega vodja, bo vsakršna nadaljnja komunikacija močno otežena. Dokler bomo z njim delali samo na tleh, lahko stvari še nekako obdržimo v nekem varnem okviru. Ko pa se bomo nanj povzpeli, tvegamo možnost resnih poškodb, tako za jahača kot za konja. Padec s konja je lahko usoden in nemalokrat se ljudje poškodujejo ali celo ubijejo prav zato, ker nimajo stika s svojim konjem, ko ta v določenem nevarnem položaju zaradi strahu ali nerazumevanja »znori«, namesto da bi poiskal podporo v človeku, ki naj bi bil njegov mentor. Včasih, ko so konji v bolečinah ali velikem psihološkem stresu, lahko poškodujejo človeka tudi namensko. Vse to lahko preprečimo, če le dovolj pozorno poslušamo, kaj nam konj govori in ne prehitavamo učnih korakov. Da lahko dobro slišimo, pa je treba predvsem utišati svoj ego in dati na stran vse svoje potrebe, hrepenenja, predstave in zahteve, ki jih polagamo v konja. To je za večino izjemno težko, vendar se lahko v tem izmojstri prav vsak, začeni s trenutkom, ki ga posvetimo temu, da samo mirno bivamo v prisotnosti tega plemenitega bitja. V takšni neobremenjeni prisotnosti lahko šele skozi pozorno opazovanje začnemo razvijati naravno komunikacijo s konjem in piliti intuicijo, s pomočjo katere bomo začutili, kaj je resnično tako za nas kot za konja.

V sodobnem času se je razvilo gibanje, ki se imenuje »naravno konjarstvo« in ki naj bi črpalo znanje iz opazovanja in razumevanja konjeve narave. Tudi stari mojstri so seveda črpali iz teh virov, vendar naj bi šlo pri naravnem konjarstvu predvsem za načine dela s konjem, ki naj bi bili bolj »živi« in ne tako mehanski kot nekateri klasični, akademski pristopi.

Pri naravnem konjarstvu začnemo z delom na tleh skozi različne igre s konjem, z enostavno oglavko in vrvjo.

Umetnost jahanja

Pri klasičnem pristopu pa se po navadi začne z lonžiranjem in vpenjanjem konja v stranske vajeti, ki ga silijo v določeno zeleno držo. Tu so še razlike, kot je uporaba ali ne uporaba brzde za jahanje in podobni tehnični detajli, ki pa so velikokrat le izraz določene mode. Pri vsakem pristopu, naravnem ali klasičnem, je pomembno predvsem to, s kakšno stopnjo občutljivosti ravnamo in v kakšnem stanju duha delujemo s konjem. Vsak od pristopov je lahko škodljiv in nasilen, če ne upoštevamo konjevih individualnih potreb in če nismo dovolj obzirni, da konja vzgajamo glede na njih. Prav tako kot brzda v konjevem gobcu je lahko škodljiva ostra vrv, napeta čez konjev gobec, če je človekova roka, ki drži vajeti, trda. Zato ni tako pomembno, kakšen način ali stil dela izberemo, temveč da se poučimo o temeljnih komunikacijah, ki je enaka, ne glede na to, iz katere tradicije izhajamo. Tu ne moremo izu-

Začetek odnosa s konjem je to, da z njim samo smo, ne da bi od njega kaj zahtevali.

Konji v čredi so drug do drugega izredno spoštljivi in sledijo tistemu, ki si to zasluži.

Že od malega jih je treba navajati na ustrezen stik s človekom.

Konju moramo pokazati, da mu zaupamo in mu pustiti, da si sam izbere, ali želi biti z nami.

miti tople vode – konj je, kakršen je in poimenovanje umetnost jahanja ima svojo vrednost, saj jo je človeški rod razvijal že stoletja in izhaja iz osnovnega poznavanja združitve psihofizičnih procesov konja in človeka. Da postanemo izkušeni jahači, potrebujemo leta in leta potrpežljivega urjenja. Enako velja za konja. Zato ne morem dovolj poudariti, kako pomembno je razvijati zavest o tem, kje smo s svojim znanjem in temu primerno pristopati h konju. Drugače povedano – zavedati se moramo svojih in konjevih omejitev, da naše zahteve ne presegajo meja, ki jih nismo sposobni obvladati. Predvsem si moramo vzeti dovolj časa in biti potrpežljivi, če rezultati niso takoj vidni.

Veliko izkušenih trenerjev, ki žanjejo slavo z doseganjem velikih rezultatov na različnih tekmovanjih, si ne zasluži, da jih prosimo za pomoč, kaj šele, da jim zaupamo svojega konja. Neverjetno veliko dragih tekmovalnih konj, za katere naj bi vrhunsko skrbeli, izredno trpi. Konji so po naravi takšne živali, ki v duhu preživetja skrivajo bolečino in izredno dobro kompenzirajo različne psihične ter fizične težave. Velikokrat lahko na vrhunskih tekmovanjih, sploh v galopskem športu, opazimo izredno prestrašene, duševno ubite konje, ki nemalo kdaj v mladih letih po športni karieri, hitro končajo v klavnicah. To so trenerji, ki pri delu s konji uporabljajo predvsem silo, nimajo občutka za individualne potrebe konja in na žalost velikokrat prav malo znanja o njegovih naravnih potrebah. Na dolgi rok takšen odnos ni samo škodljiv za konja, temveč je lahko tudi zelo nevaren za človeka. Mi sami nosimo odgovornost za odnos, ki ga želimo razvijati s konjem in skozi pravi trud lahko postanemo boljši mojstri od marsikaterega profesionalnega trenerja.

Adventni venček

Pripravila Monika Mohar, Vrtnarstvo Hortika

PRIPRAVE NA PRIHOD LUČI IN ČAS PRIČAKOVANJA

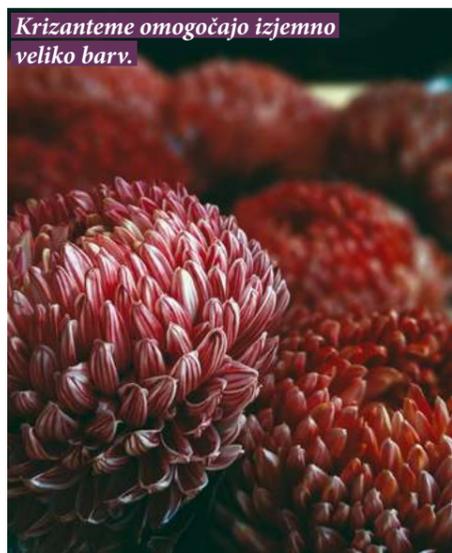
V času pandemije smo. V času, ki se ga bomo v prihodnosti spominjali z grenkobo, z nostalgijo ... kdo ve? Čeprav se je javno življenje ustavilo, gre narava svojo običajno pot. Njive morajo biti posejane z ozimnimi žiti, druge spet preorane in pripravljene na spomladansko setev, travniki pokošeni, živina nakrmljena in pomolzena, na kmetijah le malo vemo za korono, saj nas pandemija ni ustavila. Prav tako se ni ustavil koledar. Če se ozremo nanj, nam datum pove, da smo pred adventom. Prva adventna nedelja je letos že 29. novembra.

Kljub vsemu poskrbimo, da bodo priprave na praznike potekale tako, kot smo jih bili vajeni. Pred adventom si bomo izdelali svoj adventni venec ali pa aranžma, nabrali bomo mah za jaslice, si priskrbeli jelko, božično zvezdo. Prav gotovo je letos čas, da marsikaj izdelamo sami. Pri tem svetujem, da reciklirate lanski venček, če ste ga morda shranili. Uporabite materiale, ki jih imate doma, pri roki, pomembno pa se mi zdi, da uporabite kakovostne sveče, čajne po mojem mnenju niso primerne.

Zakaj okroglega

Za našo družinsko mizo vedno izdelam venček klasične, okrogle oblike. Vendar so prav tako lepi tudi adventni aranžmaji, ki so izdelani na različnih podlagah, v posodah, vazah ... Simbolika adventnega venca je, da je spleten iz zimzelenega rastlinja in ima štiri sveče, ki ponazarjajo štiri adventne nedelje. Kot okras in liturgični simbol adventnega časa je prevzet od germanskih narodov, v naših krajih se je množično uveljavil šele v osemdesetih letih 20. stoletja (adventne venčke so pri nas poznali tudi v času med vojnama, predvsem v mestih). Zimzeleno rastlinje govori o življenju, o živem Detetu, ki prihaja med nas, simbolika vijoličaste barve pomeni upanje, da bo tema premagana. Vijoličasta barva je tudi barva adventnega časa. Štiri sveče imajo posebno simboliko, saj predstavljajo štiri strani neba, tudi štiri letne čase, člove-

Krizanteme omogočajo izjemno veliko barv.

kovo minljivo življenje in ne nazadnje vsako nedeljo več svetlobe, več upanja.

Kako najpreprosteje izdelati adventni venček, s katerega ne bodo odpadale iglice? Svetujem, da si pripravite obroč, ki je izdelan iz slame, šibja, stiropora, na katerega boste pritrjevali zelene vejice kavkaške ali norveške jelke, saj te iglice ostanejo na vejicah, pa naj bo v prostoru še tako vroče. Prav tako primerne vejice za izdelavo venčka so vejice tise, pušpana, gozdnih borovnic, brinja in cipres, ki jih imamo običajno v živih mejah. Bolj svež venček lahko izdelamo tudi iz cvetličarske gobe, ki jo je mogoče dobiti tudi v obliki oboda. Obod iz cvetličarske gobe namočimo, nato pa vanj »zapikamo« razno rastlinje, postavimo sveče in si izdelamo naraven venček. Tukaj naj še dodam, da je treba gobo vsake toliko časa navlažiti.

Obod venčka lahko obložimo z mahom, ki ga pritrđimo s cvetličarsko žico, ki si jo narežemo na približno 6 cm dolge kose in jo ukrivimo v obliki črke u, nato pa s temi »u-ji« pritrđimo mah na obod venca. Navadno imamo največ težav s pritrjevanjem sveč na venček. Obstaja preprost trik: nad plamenom sveče segrejemo ravno cvetličarsko žico (dolga naj bo približno 5 cm) in jo previdno potisnemo v spodnji del sveče, počakamo kakšno minuto, da se vosek strdi, in svečo »fiksiramo« na venček.

Krašenje venčka

Po tem začetnem delu sledi najlepše, krašenje venčka. Tu uporabite naravni material, ki ste si ga nabrali skozi vse leto: storže, lišaje, plodove šipka, orehe, lešnike, želod, semena, začimbe, posušene rezine pomaranč, jabolka in limon, lubje, na kolobarje našagane veje (ne prav debele), rafijo ... Za pritrjevanje

okrasja je najbolj praktična lepilna pištola za silikon, vendar bodite previdni, ker si lahko hitro opečemo prste, sploh otroške prste. Da bo venček še prav posebno barvit, uporabite tudi nekaj barvne dekoracije (zlat in srebrn sprej, pentlje, perlice, steklene kroglice ...), ki pa naj se ujema z barvo sveč.

Moda: seveda ima tudi pri krašenju venčkov veliko besede moda. Ta za letošnje leto v ospredje postavlja osnovo (obod) iz zelenja in veliko materialov, ki jih najdemo v naravi. Vsekakor so letošnji trendi na mestu, kljub vsemu pa pri krašenju uporabljajte zdravo pamet in merila lepega.

Lepo je, ko ob večerih skupaj prižgemo svečko za svečko na venčku, vendar pa previdnost ni nikoli odveč, zato naj bo venček prižgan samo, kadar smo ob njem.

Adventni čas je čas priprave na prihod Luči in čas pričakovanja. Letošnji advent bo drugačen od vseh dosedanjih. Čeprav bo drugačen, naj bo resnično lep in doživet!

Načrtujte uspeh

Več info:
051 439 602

YaraMila™

- Uravnotežena vsebnost dušika, fosforja in kalija (makroelementov), sekundarnih hranil (MG in S) ter pomembnih mikroelementov (B, Fe, Cu, Mn, Zn, Mo)
- Hitra topnost in sproščanje hranljivih snovi – učinkovito delovanje že pri pripravi tal za setev
- Enakomerno trošenje pomeni enakomerno razporeditev hranljivih snovi za vse rastline
- Večja odpornost poljščin na slabše rastne razmere, bolezni in škodljivce ter na stresne razmere (suša)
- Boljša pridelava, kakovostnejši pridelek in višji donos

Pozimi si lahko privoščimo več mesa

Pripravili Darinka Sebenik in Katarina Jerše

PONUDBA NA MIZI NAJ BO V TEM ČASU BOLJ PESTRA

Dnevi so vsak dan malo krajši, pa mrz je in vse več časa preživimo doma. Tako imamo tudi nekaj več časa za brkljanje po kuhinji in morda lahko celo malo eksperimentiramo in presenetimo naše jedce. Tokrat sem izbrala nekoliko drugačen recept za telečje meso, lahko pa uporabimo tudi goveje. Recept je zanimiv tudi zato, ker uporabimo tako imenovane slabše kose, ki pa so običajno zelo okusni. In seveda je zdaj sezona za kaki. V sadovnjaku imam kar štiri drevesa in lahko mi verjamete, da sem poskusila že marsikaj, a je ta sadež še vedno najboljši svež ali sušen. Nobena peka in kuha nista prav dobri zanj, vsaj ne zame osebno, je pa to stvar okusa. No, ena izjema pa je – kakijeva pita s pudingom – ta je šla v slast tudi otrokom! Zakaj otrokom? Ponavadi so otroci najboljši degustatorji in vsi vemo, da pustijo na krožniku tisto, kar jim ni všeč, tudi pri novostih. Čisto za konec pa še en kraljevski recept naše Katarine – čokoladne princeske, ki razveselijo oko in brbončice. Sicer pa je najboljša, da kar sami poskusite.

Glavna jed

Teletina v pečici s slivami

Sestavine: od 2 do 2,5 kg telečjih reber (odstranimo jim kosti), narezanih na 2 cm velike kocke, 6 žlic ekstra deviškega oljčnega olja, 1 rumena čebula, 4 večji stroki česna, 3 žlice hruškovega ali podobnega žganja, 3,6 dl suhega belega vina, 450 g olupljenih pelatov (lahko so vloženi), timijan, lovor, sol, kajenski poper, 750 g suhih sliv (lahko so s koščicami), 2 rezini pomarančne lupine, ščepec cimeta, 1 žlička grenke čokolade za kuhanje, 2 žlici nasekljanega peteršilja, lovorov list.

Priprava

Suhe slive namočimo. Lahko vzamemo tudi tiste brez koščic (če jih imamo s koščicami, opozorimo jedce, da si ne bodo poškodovali zob).

V široki, nekoliko višji posodi (lahko tudi v litoželezni) s tesno prilegajočim se pokrovom na srednje močnem ognju segrejemo 3 žlice oljčnega olja. V ponvi nato popečemo kose teletine in kosti, pri čemer meso razdelimo na dva dela. Vsakokrat kose popečemo tako, da dobimo zlato rjavo barvo na vsaj dveh ploskvah – približno 5 minut za eno ploskev. Če se nam zdi, da bo meso zažgano, ogenj zmanjšamo. Popečene kose poberemo iz posode in jih preložimo na velik krožnik ali v stekleno posodo.

Ko je meso popečeno, posodo malo ohladimo in nato na manjšem ognju popražimo seseklano čebulo, da dobi zlato rumeno barvo (približno 10 minut), nato dodamo še sesekljan česen, in ko zadiši, to zalijemo z žganjem in vinom. Kuhamo približno 10 minut, da odstopijo vsi delci z dna posode. Primešamo na drobno narezane pelate, timijan, lovor, žlico soli in premešamo. V to maso dodamo popečene telečje meso in kosti ter sok, ki se je natekel, dodamo vodo, da je vse meso pokrito (kosti lahko gledajo ven). Ko jed zavre, posodo pokrijemo s pokrovko in jo damo v pečico, ki smo jo ogreli na 175 °C.

Po 20 minutah temperaturo v pečici znižamo na 120 °C in kuhamo približno 2 uri (meso je

mehko, ne sme pa razpadati). Nato vzamemo posodo iz pečice, odkrijemo jo in pustimo jed stati 15 minut, da se na vrhu nabere maščoba, ki je večji del poberemo stran z žlico. Odstranimo tudi vse kosti in lovorov list. Posodo nato postavimo na ogenj, in ko vsebina zavre, vanjo vmešamo čokolado, cimeti, kajenski poper in odcejene suhe slive. V pokriti posodi teletino s slivami dušimo še 30 minut, občasno jo premešamo, da se tekočina nekoliko zgosti, tako da je gostota na sredini med juho in omako. Po potrebi dodamo sol po okusu. Če se nam zdi, da so koščki teletine nekoliko suhi in čvrsti, jih z leseno žlico nekoliko razlomimo, da bodo bolj vpi-li omako. Postrežemo v globljih posodicah za juho, ob tem pa pripravimo še nasekljane peteršiljeve listke. Poleg lahko ponudimo pečen krompir ali pa kruh.

Potlačen brstični ohrovt s sirom

Sestavine: 900 g brstičnega ohrovt, 2 stroka česna, peteršilj, timijan, poper, sol, 2 žlici oljčnega olja, 20 dag mocarele, 5 dag naribanega parmezana.

Priprava

Brstični ohrovt očistimo, stresemo v vrelo slano vodo in ga kuhamo 10 minut. Odljemo vodo in ohrovt stresemo v pekač, v katerega smo dali 2 žlici oljčnega olja. Vse skupaj premešamo, nato pa z dnom kozarca malo sploščimo brste. Posujemo jih s timijanom, nasekljanim peteršiljem, strtim česnom, še malo solimo in popravo ter premešamo. Brstiče razporedimo po pekaču in jih potresemo z grobo naribano mocarelo, po vrhu pa nato še z drobno naribanim parmezanom. Pekač potisnemo v pečico, ki smo jo ogreli na 220 °C, in jed pečemo 20 minut.

Sladice

Kaki z jogurtom in mandlji

Sestavine (za eno osebo): 1 dl grškega jogurta, 1 zrel kaki (sorte tipo), pol čajne žličke rjavega sladkorja, žlička soka limone, kakav v prahu, zdrobljeni mandlji.

Priprava

Najprej pripravimo 2 dl velike kozarčke, v katerih bomo postregli sladico. Olupimo kaki, mu odstranimo koščice, če jih ima, in ga stresemo v multipraktik. Dodamo limonin sok in sladkor ter zmešamo, da dobimo kakijevo kašo. V kozarčke nalijemo jogurt, prek njega pa kakijevo kašo, posujemo s kakavom v prahu in zdrobljenimi mandlji in sladica je pripravljena.

Pijana jabolčna torta

Sestavine za biskvit (pekač Φ 23–24 cm): 300 g moke, 2,5 žličke pecilnega praška, sol, 15 dag masla (ogretega na sobno temperaturo), 15 dag sladkorja, 3 velika jajca, 5 žlic ruma in 5 žlic hladne vode.
Sestavine za nadev: 700 g jabolk, 75 g sladkorja, 120 ml smetane.

Priprava nadeva

Jabolka olupimo in narežemo, odstranimo jim peščiče in jih narežemo na osminke, nato pa vsak košček še na rezine. V drugi posodi zmešamo sladkor in smetano, to prelijemo po jabolčnih rezinah in jih nežno zmešamo, da jih ne razlomimo preveč.

Priprava testa

V večji posodi zmešamo moko, pecilni prašek in sol. V drugi posodi z električnim mešalnikom zmešamo maslo in sladkor, da postaneta kremasta. Jajca v posodi rahlo stepemo in jih dodamo maslu s sladkorjem – 4-krat, torej ne vseh naenkrat, in ves čas stepamo. Ko smo dodali vsa jajca, postopoma vmešamo moko s pecilnim praškom in soljo. Ves čas stepamo z mikserjem in ko smo porabili vso moko, začnemo dodajati vodo in rum ter mešamo toliko časa, da dobimo dokaj gosto, poltekoče testo. V model za torto, ki smo ga dobro namazali z maslom in potresli z moko, damo približno 1/3 testa in ga razporedimo po dnu, nato pa nanj naložimo rezine jabolčnega nadeva in jih poravnamo z žlico, da ležijo ravno na testu. Z lopatko prenesemo drugo tretjino testa in jo razporedimo ter naložimo preostale jabolčne rezine, poravnamo in prenesemo še zadnjo tretjino testa ter poravnamo do roba.

Model damo v pečico, ogreto na 160 °C, in pečemo 1 uro in 30 minut, tako da je torta pečena tudi v sredini. Ko je pečena, jo v modelu pustimo še od 15 do 20 minut, šele potem jo preložimo na rešetke za ohlajanje.

Čokoladne princeske

Sestavine za testo: 400 ml vode, 200 ml olja, ščepec soli, pol žličke sladkorja, 240 g moke, 4 žlice kakava, 6 jajc.

Sestavine za kremo: 400 ml mleka, 8 žlic moke, 4 žlice sladkorja, 1 vaniljev sladkor, 100 g čokolade, 200 g margarine, 150 g sladkorja v prahu. In še: 400 ml smetane za stepanje ter sladkor v prahu za posip.

Priprava testa

Za testo najprej nalijemo v posodo vodo in olje, dodamo sol in sladkor ter vse skupaj segrejemo do vretja. Ko tekočina zavre, dodamo presejano moko s kakavom in mešamo toliko časa, da nastane krogla testa, ki se ne lepi na posodo. Testo ohladimo in mu potem

med mešanjem dodajamo eno po eno jajce, da dobimo kremasto maso, ki jo naložimo v dresirno vrečko s poljubnim nastavkom za brizganje. Testo brizgamo na pekač, obložen s peki papirjem, v velikosti večjih orehov. Pekač damo v pečico, ogreto na 200 °C, in pečemo 20 minut, nato pa temperaturo za 10 minut znižamo na 180 °C, tako da pecivo skupaj pečemo 30 minut, brez odpiranja pečice. Ko so princeske pečene, jih ohladimo in prerežemo prečno, malo nad polovico.

Priprava kreme

Medtem ko se princeske ohlajajo, pripravimo kremo. Od celotne količine mleka odzame-mo malo mleka in v njem zmešamo moko, da dobimo gladko zmes brez grudic, ki jo vkuhamo v preostanek mleka s sladkorjem. Pri tem pazimo, da je posoda na zmernem ognju. Ves čas mešamo in kuhamo toliko časa, da se zmes zgosti, nato pa pustimo, da se vse skupaj ohladi. Medtem nad soparo (ali v mikrovalovni pečici) raztopimo čokolado in jo prav tako ohladimo. Margarino penasto stepemo s sladkorjem v prahu in jo dodamo v ohlajeno kremo, čisto na koncu vanjo vmešamo ohlajeno, vendar še tekočo čokolado. Pripravljeno kremo iz čokolade nabrizgamo na ohlajene princeske, nanjo nabrizgamo še stepeno smetano, to pokrijemo z zgornjim delom princeske in jo po vrhu posujemo s sladkorjem v prahu.

Odkupne cene surovega mleka po Evropi

LTO za SEPTEMBER 2020	1.000.000 kg mleka/leto		Povprečje zadnjih 12 mesecev
	Avgust	September	
Milcobel (BE)	28,73	28,73	30,56
Müller (Leppersdorf) (D)	30,68	31,08	31,57
DMK (D)	30,91	30,91	32,03
Hochwald Milch eG (DE)	32,63	33,62	33,34
Arla Foods (DK)	31,82	31,84	32,49
Valio (FI)	35,88	35,88	35,88
Savencia (Basse Normandie) (FR)	34,16	33,97	34,44
Danone (Pas de Calais) (FR)	36,50	36,70	34,78
Lactalis (Pays de la Loire) (FR)	34,04	33,94	34,67
Sodiaal (Pas de Calais) (FR)	35,79	35,83	34,75
Saputo Dairy (VB) (Dairy Crest)	28,19	30,05	31,29
Dairygold (IRL)	30,80	31,87	30,55
Glanbia (IRL)	30,78	31,15	30,30
Kerry Agribusiness (IRL)	31,69	31,72	31,15
Granarolo (sever I)	37,87	37,87	39,10
FrieslandCampina (NL)	32,95	32,72	33,78
Povprečna cena	32,71	32,99	33,17
Capsa Food (ES)	31,69	31,69	31,72
Emmi A. G. (CH)	55,11	54,92	52,80
Fonterra *(NZ)	27,13	28,77	30,83
Združene države Amerike (ZDA)	41,18	34,48	39,73

Cene v evrih na 100 kg mleka, 4,2 % maščobe, 3,4 % beljakovin, 1.000.000 kg na leto, 24.999 mikroog. in 249.999 SC na ml

V poročilu nizozemske organizacije za kmetijske trge (LTO) je zadnja objava cen mleka, plačanega septembra. Povprečna odkupna cena, ki je navedena v preglednici, velja za 100 kilogramov mleka standardne kakovosti, preračunana je na dvanajst mesecev, in sicer na 4,2 % maščobe in 3,4 % beljakovin, za 1 milijon kg. Tako je bila septembra povprečna odkupna cena 32,99 evra za 100 kg (avgusta 32,71 evra za 100 kilogramov), kar pomeni, da je bila odkupna cena mleka na ravni Evropske unije višja za 0,29 evra za 100 kg. V primerjavi s septembrom 2019, ko je bila cena 33,56 evra za 100 kg, pa to pomeni, da je cena letno nižja za 0,57 evra za 100 kg ali 1,7 %.

Povprečna cena mleka se je zvišala že četrti mesec zapored. Presenetljivo je, da je mesečni porast v teh mesecih zelo majhen, in sicer 0,10 evra junija, 0,21 evra julija, 0,20 evra avgusta in zdaj 0,28 evra za 100 kg mleka. Tudi lani so se cene mleka po poletju nekoliko zvišale. Vendar če pogledamo mlečni trg za lani, ugotovimo, da so bile cene dokaj stabilne cele leto. Mogoče bi bilo tako tudi v letu 2020, če ne bi spomladi kriza zaradi koronavirusa privedla do močnega upada cen. Jasno je tudi že to, da četudi se bo zviševanje cen nadaljevalo, ob koncu leta ta ne bo dosegla ravni iz leta 2019. Za prihodnje mesece pa lahko objavimo dobro novico, saj nobena od evropskih velikih mlekarov ni napovedala znižanja. Nasprotno, marsikje bodo šle cene že navzgor.

Danska Arla je oktobra zvišala ceno za 0,5 evra in 1,0 evra novembra. Nizozemska FrieslandCampina je oktobra zvišala ceno za 0,5 evra, novembra pa bo ostala nespremenjena. DMK je oktobra zvišala ceno za 1,0 EUR, Saputo Dairy VB pa za 2,7 EUR za 100 kg mleka. V britanski mlekarini je cena višja zaradi 2 penijev dodatka na liter ter 0,5 penija višje odkupne cene.

Čeprav je težko napovedati, kaj se bo dogajalo na mlečnem trgu v prihodnjih mesecih, pa prihaja pozitiven signal iz novozelandske Fonterra, ki je letno napovedano ceno zdaj zvišala za 1,70 evra za 100 kg.

Cene za ekološko mleko

Nekoliko boljše razmere pri cenah so za ekološko mleko, in sicer smo dobili podatke za mleko, z vsebnostjo 4,0 % maščob 3,4 % beljakovin. V eko mlekarini Andechser Molkerei Scheitz so septembra mleko odkupovali po 47,25 evra za 100 kg, kar je 0,25 evra več kot avgusta. Mlekarina Bayernland eG je za standardno kakovost plačala 46,16 evra za 100 kg, kar pomeni, da je cena nespremenjena že celo leto. Najvišjo ceno v septembru so spet plačali v Milchwerke Berchtesgadener Land eG, in sicer 48,90 evra za 100 kg, torej toliko kot v avgustu. Vse objavljene cene so iz manjših mlekarov.

Cene mleka zunaj EU

Švicarska mlekarina Emmi je objavila za 0,2 evra nižjo ceno za 100 kg, kar pa je hkrati posledica valutnega preračuna in nekoliko nižje cene B. Oktobra namreč ni posebnega sezonskega dodatka in zato cena upade. Res pa je, da v to povprečje ni zajet pribitek v višini 2,75 evra za 100 kg, za ceno A, ki sodi v nacionalni švicarski program za nacionalni program trajnostnega kmetovanja pod oznako »Švicarsko zeleno mleko«. To velja za mleko prirejeno brez krme ali dodatkov, ki bi vsebovali GSO.

V ZDA je cena septembra strmoglavila iz 41,18 evra na 34,48 evra za 100 kg standardne kakovosti. Kot so zapisali, je krivda predvsem v korona krizi, saj so cene sirov in drugih mlečnih izdelkov spet močno upadle.

Odkupne cene mleka v Sloveniji

Po podatkih tržno informacijskega sistema (TIS), ki deluje v okviru Agencije za kmetijske trge in razvoj podeželja, je bila septembra 2020 povprečna odkupna cena surovega mleka, franko rampa mlekarina, 33,02 evra za 100 kilogramov (avgusta 32,39 evra za 100 kilogramov), kar pomeni, da je bila cena višja za 0,63 evra za 100 kilogramov ali 1,95 %. Povprečna odkupna cena, preračunana na vsebnost 3,70 % mlečne maščobe in 3,15 % beljakovin, do 100 tisoč mikroorganizmov in do 400 tisoč somatskih celic, je bila septembra 30,16 evra za 100 kilogramov mleka (avgusta 29,62 evra za 100 kilogramov). To pa pomeni, da je bila odkupna cena višja za 0,11 evra ali 0,37 %. Vse mlekarne skupaj so septembra odkupile 31.752.480 kilogramov mleka (avgusta 34.398.749 kilogramov), kar je 2.646.269 kilogramov manj kot predhodni mesec.

Če pa podatke primerjamo septembrom 2019, vidimo, da so slovenski kmetje takrat oddali 31.997.520 kg mleka ali 245.040 kg več kot v letu 2020. Izračun količin pove, da je letošnja prireja višja za 0,76 %. Odkupna cena mleka, preračunana na vsebnost 3,70 % mlečne maščobe in 3,15 % beljakovin, pa je bila lani septembra 31,88 evra za 100 kg.

Odkupne cene mleka pri odkupovalcih v Sloveniji

Mesečno poročilo za cene pri odkupovalcih septembra 2020 kažejo, da je bila ponderirana odkupna cena 30,97 evra

Cena tiskanega izvoda Glasa dežele je 4,34 evra z DDV, cena v e-obliki pa 3,62 evra z DDV in vam ga pošljemo v vaš poštini predal. Če naročite katerokoli obliko imate pravico do prostega dostopa branja Glasa dežele www.glasdezele.si, kjer je elektronska naročilnica. Izpolnite lahko tudi spodnjo naročilnico in jo pošljite na naslov: GPZ, Slamnikarska cesta 1 a, 1230 Domžale.

Ime in priimek: Davčna št.:

Naslov prebivališča:

Poštna št. in kraj: Podpis:

Plačal(a) bom tiskani časopis za: 6 mesecev 26,04 EUR 12 mesecev 52,08 EUR

Plačal(a) bom e-časopis za: 12 mesecev 37,20 EUR e-mail:

Časopis naročam do pisnega preklica.

Odgovorna urednica: Darinka Sebenik (GSM: 041 315 274, tel.: 01 721 88 48, faks: 01 721 88 45), **strokovni uredniški odbor:** Anton Darovic in Marko Dolinar, **e-naslov:** darinka.sebenik@gpz.si, glasdezele@gpz.si, **izdajatelj:** Govedorejsko poslovno združenje, Slamnikarska 1a, 1230 Domžale, **oblikovanje:** Advert, Spela Starc Kovač s.p., **fotografije:** arhiv GPZ, Shutterstock, **lektoriranje:** Martina Oberman Žnidarčič, Marcel Milič, **naklada:** 4300 izvodov, **tisk:** Tiskarna SCHWARZ, ISSN 1855-0347

za 100 kilogramov mleka (avgusta 30,26 evra), kar pomeni, da je cena višja za 0,71 evra ali 2,35 %. Preračunano na standardno kakovost (3,7 % masti, 3,15 % beljakovin) so rejcem za mleko septembra plačali 26,82 evra za 100 kilogramov (avgusta 26,83 evra za 100 kilogramov), tako da je bila odkupna cena nižja za 0,01 evra ali 0,04 %. Na ravni Slovenije so septembra 2020 odkupili 44.173.969 kilogramov mleka, torej 1.585.394 kilogramov manj kot predhodni

mesec (avgusta 45.759.363 kilogramov). V primerjavi s septembrom 2019, ko so odkupili 41.522.854 kilogramov, pomeni, da so lani odkupili 2.651.115 kilogramov manj. Če pogledamo še ponderirano ceno v septembru 2019, je bila takrat 32,65 evra, torej je bila cena lani višja kar za 17,85 %. Napoved odkupne cene mleka (za Evropsko komisijo) za oktober 2020 – ta naj bi bila 31,37 evra za 100 kg (september 30,49 evra).

Odkupne cene govejega mesa

Povzemamo poročilo TIS, o odkupnih cenah govejega mesa v slovenskih klavnicah, hkrati pa objavljamo primerjavo s cenami na trgu v EU. Reprezentativni trg so klavnice, ki letno zakoljejo več kot 4.000 glav goved in za lastne potrebe odkupijo več kot 1.000 glav goved, starejših od 12 mesecev, in pa fizične ali pravne osebe, ki so v preteklem letu za lastne potrebe dale v zakol v klavnico več kot 1.500 glav goved, starejših od 12 mesecev. Količina zakola in cena sta izražena na hladno maso. V ceno so vštet tudi povprečni transportni stroški, ki so 6,32 EUR/100 kg hladne mase.

Tabela 1: Tedensko poročilo klavnic za 46. teden (9. 11. 2020 – 15. 11. 2020), povzet je samo del, ki zajema celotno število živali prevzetih v klavnice, skupna maso in povprečna odkupna cena za kilogram mesa

Kakovostni tržni razred	A	B	C	D	E	Z
Št. trupov	N.Z.	289	15	N.Z.	217	100
Masa (kg)	N.Z.	108.239 kg	5.918 kg	N.Z.	65.786 kg	30.849 kg
EUR/100 kg	N.Z.	310,19	302,16	N.Z.	185,81	294,15

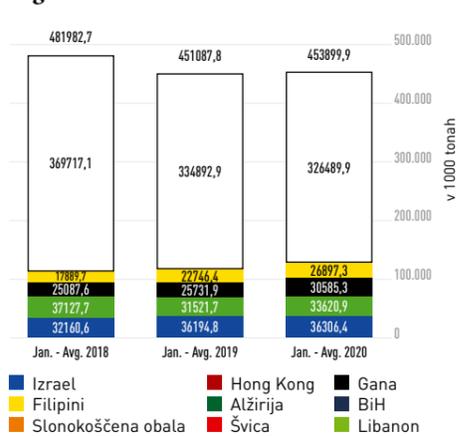
Legenda: A = biki 12 do 24 mesecev, B = biki nad 24 mesecev, C = trupi moških kastriranih živali, D = krave, E = telice, Z = mlado govedo

V zadnjem mesecu so se cene govejega mesa popravile, kar je po dolgem času upadanja in res hude krize dobra novica. Težava, ki ostaja, so zaprti vrtci, šole, gostilne, restavracije, tako da velikega napredka v cenah in

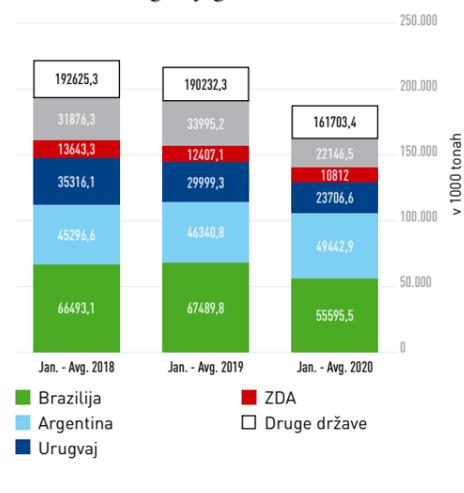
odkupljenih količin za zdaj še ne pričakujemo. Upad gospodarstva v drugih dejavnostih se v kmetijstvu vedno odraža z nekim zamikom, tako da kakšnega velikega optimizma med rejci še ni čutiti.

Poročilo EU Meat Market observatory objavljeno 19. 11. 2020

Graf 1: Izvoz govedine in teletine (v 1000 t) brez Velike Britanije v EU od januarja do avgusta 2020

Graf 2: Uvoz govejega mesa v EU (v 1000 t)

Graf 3: Gibanje cen klavnih polovic v EU za goveje meso in teletino

EU tedensko	Teden: 45	Razlika od prejšnjega tedna	Razlika od prejšnjega meseca	Razlika od leta 2019
povprečje (vse kategorije) R3	352,8	-0,30%	0,20%	-2,40%
živali do 12 mesecev	351,5	0,90%	1,50%	0,90%
mlado govedo do 24 mes	351,5	-0,60%	0%	-3,10%
voli	361,7	-0,10%	-0,60%	-2,20%
krave	261	-1,60%	-4,50%	-4,00%
telice	362	-1,20%	-1,10%	-1,60%
bikci, mlečni tip	62,47	-3,80%	-10,30%	-6,43%
bikci, mesni	179,9	-3,60%	-4,60%	-1,00%
mlada govedina (v rezervah)	2,39	-0,20%	-0,70%	0,70%
bikci za vzrejo (v rezervah)	2,18	-0,50%	-5,50%	-1,60%
teličke za vzrejo (v rezervah)	2,41	0%	0,30%	4,20%
teletina (pod 8 mesecev)	482,6	-0,10%	2,30%	-0,60%

Zgodbe za otroke

Slovenske narodne pravljice

samo v podcastu in audio arhivu Radia Ognjišče

radio ognjišče

Ob mlečni prireji še veliko drugih dejavnosti

Pripravil Anton Darovic, foto Anka Dolinar

POVEČEVANJU ŠTEVILA MOLZNIC STA SLEDILA ŠE REJA PERUTNINE IN PREDELAVA NA DOMU

Ko se peljete od Komende proti Brniku in v Lahovčah pogledate desno s ceste, vidite velik hlev in občasno večje stroje ob njem, to je kmetija Janeza Galjota. Sedanja generacija na kmetiji je že tretja s priimkom Galjot. Do leta 1850 so bili na kmetiji gospodarji **Tomažiči** in to ime se je kot domače ime ohranilo do danes. V času od Tomažičev pa do Galjotov so se pisali Teran. Nekoč je bila Galjotova kmetija veliko manjša, kot je danes. Imeli so 4 ha kmetijske zemlje, kot je bila v tistih časih povprečna velikost kmetij v njihovi okolici. **Oče gospodarja Janeza je hodil v službo, mama pa je bila doma in je skrbelo za družino in kmetijo.** Janez je do leta 1978 hodil v službo, v tistem letu pa mu je umrl oče in je ostal doma na kmetiji. **Ob prevzemu kmetije je bilo v hlevu deset glav govedu.** Nato je kmetijo ves čas povečeval z nakupom ali najemom kmetijskih zemljišč, temu pa je sledilo tudi povečevanje hlevov.

Do leta 2000 je bilo na kmetiji več dejavnosti, **poleg prireje mleka so pridelovali še krompir, repo in čebulo.** Krompir so jeseni prodajali na jug Jugoslavije, za repo in čebulo in tudi krompir pa so imeli dogovor z branjevkami, ki so pridelke prodajale na tržnicah. Repo so prodajali samo sveže oprano, po želji pa tudi olupljeno.

Krompir zamenjali z molznicami

Leta 2000 se je z razpadom Jugoslavije podrl tudi ugoden trg s krompirjem in odločili so se za povečanje prireje mleka. Prirejo mleka so povečevali že prej. **Stari hlev za govedo,** ki je bil grajen še s plato in oboki, so trikrat povečali, tako da so imeli v njem **do 25 živali,** nekaj jih je bilo privezanih tudi na hodniku. Nato so imeli še živali v **najetem sosedovem hlevu, kjer je bilo po 15 krav.** Toliko živalim in vedno več kmetijske zemlje je sledila odločitev o gradnji novega hleva. Imeli so že načrt za gradnjo novega hleva na privez v središču vasi, a so čakali na ureditev lastništva za gradbeno parcelo. V tistih letih pa se je čedalje bolj uveljavljala gradnja hlevov za prosto rejo in zanj so se odločili tudi Galjotovi. **Lokacijo hleva pa so izbrali na robu vasi, kar je za druge vaščane tudi manj moteče.** Leta 1999 so začeli urejati dokumentacijo za gradnjo novega hleva, leta 2000 se je začela gradnja, **aprila 2002 pa so prvič molzli v molzišču novega hleva.** Jeseni 2001 so v novi hlev vselili že plemenske telice. Hlev so **veliko gradili z lastnim delom,** kar je bilo takrat še dovoljeno, in tudi ob pridobitvi sredstev za investicije na kmetijah. **Gradbeno dovoljenje so dobili zelo hitro, v 6 mesecih od začetka postopka.**

Nosilci ostrejša hleva so iz betonskih okvirjev, po sredini hleva je krmilna miza, kjer so na eni strani boksi z ležišči za telice, na drugi strani pa so krave molznice. **Ležalni boksi za molznice so v treh vrstah, na blatnih hodnikih pa so betonske rešetke.** Ležalni boksi so **visoki in prekriti z gumami.** Ves hlev je podkleten in tam je skladišče za gnojevko. **Molzišče je ribja kost 2 x 6.** V novem hlevu je **prostora za 145 živali, od katerih je 95 krav molznic,** drugo pa je mlada živina. Sku-

Ana Elvira, Magda, Janez, Benjamin, Adrijan in vnukinji Evelin in Julija, od leve proti desni

paj čreda šteje 190 govedu. Mlajše živali imajo v starem hlevu in v boksih na globoki nastilj ob njem.

Skupno Galjotovi obdelujejo 60 ha kmetijskih površin, od tega je 20 ha trajnih travnikov in 40 ha njiv. Na njivah pridelujejo 25 ha koruze, preostalo pa so ječmen, tritikala in nekaj tudi sejane večletne travno-deteljne mešanice. **Po žetvi ječmena in tritikale sejejo enoletne trave,** ki jih kosijo enkrat jeseni in enkrat spomladi, pred setvijo koruze. Tako kolobarijo dve leti koruza in eno leto žito. **Sena ne pridelujejo,** vso krmo imajo v silosih in manjši del travne silaže je še v balah. Kot vir vlaknine v obrokih je slama.

Obrok za 27 kg mleka za molznice

Mešani obrok za molznice pripravijo iz dveh tretjin koruzne in tretjine travne silaže, 0,5 kg slame, mlete koruze, ječmena in tritikale, sojinah in repičnih tropin in mineralno-vitaminskega dodatka. **Krmni obrok zadostuje za 27 kg mleka,** kravam z višjo mlečnostjo pa krmijo na krmilnem avtomatu dvoje krmil, in sicer klasično krmilo z 22 % surovih beljakovin in krmilo za visoko proizvodne krave. **Obrok za telice in presušene krave** pa zamešajo iz dveh tretjin travne silaže in tretjine koruzne silaže, 1 kg slame in mineralno-vitaminskega dodatka za telice ali za presušene krave. **Teletom krmijo do 8 mesecev starosti mešani obrok, ki ga pripravijo za molznice, in krmilo predstarter do starosti 3 mesecev,** nato pa do 8 mesecev starosti krmijo doma pripravljeno krmilo za teleta. Od starosti 8 mesecev naprej krmijo samo mešani obrok, pripravljen samo iz voluminozne krme. **Prve pojatve telic so že pri starosti 13 mesecev,** prvič pa jih osemenijo, ko dosežejo starost 15–16 mesecev. **Povprečno so telitve telic pri starosti 26 mesecev.**

Pasemski sestav črede je četrtna lisaste pasme, polovica je črno-belih in četrtna križank. **Povprečna dnevna mlečnost je 29 kg,** letna mlečnost v standardni laktaciji pa je 8200 kg mleka. Od spomladi osemenjujejo sami. Do prvega vala virusa covid-19 je pri njih osemenjevala veterinarska ambulanta, nato je ta začasno prenehala osemenjevati, zato so hitro pridobili koncesijo za osemenjevanje v svoji čredi. **Glavnino osemenitev opravijo z biki iz tujine.**

In še dopolnilne dejavnosti

Poleg govedoreje imajo na kmetiji registrirane tudi dopolnilne dejavnosti **pitanja piščancev, zakola in predelave piščančjega mesa in prodaje na domu.** To je bila zamisel najmlajšega sina **Adrijana,** ki to dejavnost vodi. Naš sogovornik **Benjamin** pa pove, da

pri piščancih sam samo pomaga, ko brat to potrebuje. V reji imajo **tisoč piščancev,** ki jih vhljavajo v presledku 14 dni, koljejo pa vsak teden po 70 živali, ki jih nato prodajo. Pri tem **vsa prodaja poteka ob poprejšnjem naročilu,** medtem ko v predelavi piščančjega mesa delajo **hrenovke, salame in pašteto.** Pitanje piščancev traja 8–9 tednov, v zadnji tretjini pitanja krmijo domačo krmo, s čimer se zviša kakovost mesa. **Očiščeni trupi piščancev tehtajo od 1,8 do 2 kg.** V trgovini, ki jo imajo na dvorišču, poleg piščancev prodajajo še **jajca, krompir, čebulo, zelje, med in vložena prepeličja jajca,** ki jih prav tako pridelajo doma.

Pri Galjotovih so na kmetiji **polno zaposleni oče Janez, mama Magda in sin Benjamin, ki je tudi bodoči prevzemnik kmetije.** Na kmetiji pa živi še starejši sin **Marko** z ženo Matejo in dvema hčerkama, **Julijo in Evelin.** Marko si gradi stanovanjsko hišo, pred letom dni je opustil zaposlitev in se zaposlil kot samostojni podjetnik, tako da vodi kovinsko galanterijo. Galjotova hči **Ana Elvira** se je letos jeseni poročila in z možem živita na njegovem domu. Najmlajši **Adrijan** še **obiskuje fakulteto za strojništvo v Ljubljani,** njegova skrb je dopolnilna dejavnost na kmetiji, po potrebi pa postori še preostalo delo na kmetiji, prav tako kot pomagata tudi starejši brat in sestra. Na kmetiji živi še **Janezova sestra Marica,** ki boleha za multipleks sklerozo in že sedem let leži in potrebuje oskrbo domačih.

Za obdelavo kmetije imajo vso kmetijsko mehanizacijo, kot storitve pa najemajo žetev žita, siliranje koruze in prevoz trave s samonakladalko v silos.

Naš sogovornik **Benjamin** načrtuje, da bo **počasi prevzel kmetijo,** kot investicijo za mladega prevzemnika kmetije pa načrtuje **povečanje hleva za krave molznice in postavitev dveh robotov za molžo.**

